

•

Felsefe û Derûnî

Abdusamet Yîgît

weşanên

•
•
•
•

Felsefe û Derûnî

*@Abdusamet yigit
Weşanên felsefeyê
2011-Almanya-Berlin*

ISBN 917-3-910996-08-9

Pêşgotin:

Felsefe û derûnî wê weke mijarek dîrokî ku wê di demên hemdem de wê, bi zêdeyî wê li ser pêşketina keseyetê û têkiliyên me yên navxweyî û hwd re wê derkeve li pêş jî bê. Di wê temenê de wê, dema ku wê, bahsa têkiliya felsefeyê û derûniyê wê were kirin wê, di awayekê de wê mijare derûniyê bi mijarên wê yên ku ew di rengê ku ew dihilde li dest wê di nava pêvajoyek dîrokî de ku wê hilde li dest wê bi wê re wê were ser ziman.

Derûnî wê weke pêvajoyek hizirkirinê ku wê ji nava felsefeyê wê derkeve û pêvajoyên xwe yên pêşketinê wê bijî. Pêvajoyên wê yên bi peresendinê ên pêşketinê wê pêşî ji felsefeyê bûyîne, piştê weke derûniyê pêşketina wê bi sazûman bûna wê di dewama wê de ghiştina têtîna psikiyatriyê û hwd re wê, di awayekê de wê pêvajoyên wê yên pêşketinê wê xwe bide dîyarkirin.

Di reng û awayekê de wê di çerçoveya mirov a bi keseyetê û hwd re wê di ahengekê de wê, pêşkeve. Wê pêvajoyên jîyankirinê û fahmkirinê wê li ser temenekê zêhnî û hwd re wê, hilde li dest û wê bi wê re wê bigihijê temen û têtînek fahmkirinê.

Wê dema ku em bahsa derûniyê bikin wê, di wê temenê de wê, di nava felsefeyê de wê dîroka wê heta dîroka hizirkirina mirov a ku mirov wê bixwezê xwezaye mirov wê werênê ser ziman. Filosofên demêmn kevnera wê dema ku wê bikevina nava hewldanên fahmkirin û hanîna ser ziman a xwezaye mirov wê, di rengekê de wê, weke ku wê temenê hizirkirina derûniyê jî wê di reng û awayekê de wê weke ku wê biafirênin.

Di çavkaniyên felsefeyê ên serdemên kevnera de wê, were dîtî ku wê çavkaniya jîyanê wê li ser têtînen weke av, ax, hewa û êgir re wê bê ser ziman. Wê di dewama wê de wê, filosofên weke platon wê li ser hizirkirinên gîyanê û laş ji hev cihê bi hizirkirina wî ya li ser wan re wê dîmenekê wê yê fahmkirinê wê were dîtî. Aristo wê li ser temenekê fahmkirinê ê zêhnî re wê bixwezê ku wê çerçoveyek fahmkirinê li ser 'darêjkê' re çêbikê.

Di demên serdemên navîn de wê pêvajoyên felsefeyê wê li ser têtînen weke baweriyê û hwd re wê, pêşkevin. Wê di dewama wê de wê were dîtî ku wê mijara keseyetê û hwd wê li ser rewşên weke yên menewiyetê û hwd re wê bê hanîn li ser ziman. Lêgerînên li weke çawa jîyankirinê wê di wê temenê de wê temenekê jîyankirin û fahmkirinê wê biafirênê. Hipokrat wê, neasayiyên fîzîkî wê li ser xirabûnên zêhnî re wê bixwezê ku ew fahmbikê û werênê ser ziman. Wê hizrên hipokrat ku ew li ser temenekê tendûrûstî bi wan dihizirê û ên epikur û hwd ku ew li ser temenekê rûhiyeta mirov bi temenekê baş û xweş ku ew ji wê zewkê hilde bijî û hwd re wê, di dîmenekê de wê weke ku wê bal were kirin li ser wê.

Di demên hemdem de wê di destpêka ronansê de wê, ev wê zêdetirî wê li ser têtînen dualismê û hwd re bi temenek felsefeyî re wê weke ku mirov bi hizrên descartes, hume, bacon, kant, leibniz û

hwd re wê were dîtin. Wê di felsefeya menewî de wê, dema ku wê were hizirkirin wê di şêwayekê de wê, bi temenekê felsefeya subjeyî û çerçoveyek zanînî a bi gîyanê û başî û nebaşîya wê re ku wê were hizirkirin wê di rengekê de wê weke ku wê, ev têgihiştin wê ji aliyekê ve wê were pêşxistin wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Li ser hipokrat nivîsiye ku wî çûya serdana Demokrît û dît ku ew li baxçeyê xwe heywanekê serjê dike. Demokrît, li ser wê rewşê diyar dikê ku ew hewl dide ku sedema dînbûn û melankoliyê kifş bike. Li ser wê, hipokrat wê, pesnê xebata Hîpokrat bidê. Demokrît, wî paşê xabetek li ser li ser dînbûn û melankoliyê nivîsî ew rewş di wê de bi wê rengê hanî ser ziman bi çavkaniyên xwe yên ku wî ji wê rewşê girtina re jî.

Bo nexweşiyên zêhnî baş bikê wê were dîtin ku wê, di demên piştre û di dewama wê de wê di demên serdemên navîn de wê, nexweşxaneyên ku wê di wan de wê nexweşiyên zêhnî wê werina başkîrin wê li rojhilat û rojava wê werina avakirin. Wê ev jî wê di şêwayekê de wê çendî di bin reng û çerçoveya baweriyên de wê bibin jî wê weke gavek bi pêşketina wê hizrê re jî wê dikarê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Li rojhilat birûnî, razî û heta kûrê sîna wê di wê warê de wê hizrên wan bi çerçoveyek tendûrûstî wê werina ser ziman wê hebin. Razî wê di xabatên de wê, şêwayekê de ew mijarên weke tirs, hêrsbûn, mereq, xemgîni, depresyon û rewşên weke lêaliqînê (obsession) wê ser wan bisekinê. Weke van gelek rewşên din ku wê werina ser wan sekin bin wê bîn dîtin.

Di demên hemdem de wê, bi zêdeyî wê mijara rewşa xirabiyên zêhnî wê weke nexweşiyê wê di çerçoveya têgîna derûnî de wê were salixkirin û wê li ser wê bê sekin in. Di wê temenê de wê bi derûnî wê mijarên zêhnî û bi psikyatriyî wê mijarên fîzîkî û ankû bedenî wê li ser temenê başkîrinê weke bi dermankîrinê û hwd re wê bê kirin. Pêvajoyên hizirkîrinê wê di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê, bi demê re wê pêşkevin.

Wê di wê temenê de wê mirov wê çawa bê û divê ku ew çawa bê wê, li ser çerçoveyên re wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Pêvajoyên derûniya fîzîkî û başkîrîna wê bi psikyatriyê re wê, pêşkeve û domê. Li ser wê temenê de wê kûrbûna ku wê bi temenê teorîkî û pîretîkî wê were kirin wê di demên hemdem de wê rê li pêşveçûnên bi têgînên psikyatriyî ên weke bi beşên wê yên bi navê 'psikyatriya

tendûrûstî´, ´psikyatriya zarok û dema balixbûnê´, ´psikyatriya newrolojikî a klinikî´, ´geriatrik psikyatri´, ´psikyatriya biolojikî´, ´psikyatriya civakê´, ´psikyatriya navenda çandî´, ´psikyatriya fêrbûnê´, ´psikyatriya pirsgerêkên pêşketina newrolojikî´, ´psikyatriya newrolojikî´, ´psikyatriya civaknasî´ hwd wê, weke van bi gelek aliyên din re wê, temenê kûrbûnê wê bi wê re wê biafirê û wê di dewama wê de wê beşên din ên ku wê bi wê re wê bibin wê xwe bidina dîyarkirin.

Pêvajoyên pêşketina derûniyê wê, di awayekê de wê, di demên hemdem de wê, her ku wê herê wê weke têtînek hemdemî a demî û ku wê rengê jîyankirinê, nerînê û hwd wê bi xwe re wê bide dîyarkirin jî wê were dîtîn. Wê tenê wê weke têtînek zêhnî wê fahmkirina wê ne bes û ne têtî bê. Mirov weke zindiyekê bi hebûna xwe ya derûnî wê, di nava jîyane xwe de wê reng bide jîyan û jîyankirina xwe.

Derûnî di demên hemdem de wê, bi têtînek baş jî wê di awayekê de wê were dîtîn û lê hizirkirin. Kesekê ku tiştêkê xirab û nebaş û ankû ne hevgirtî kir wê weke ´derûniya wê û ankû wî xirabûya wê bê lê nerîn. Wê dema ku em vajî wê nerînê wê li wê bihizirin wê, di wê temenê de wê, bê dîtîn ku wê, derûnî wê li ser temenekê başiyê û di ahengekê de û hevgirtin û rastitîyekê de jîyankirinekê de wê were fahmkirin. Ev wê weke derûniya baş jî wê karibê were fahmkirin û ser ziman.

Di wê temenê de derûnî wê di nava jîyanê de wê weke reng û navê çerçoveyek jîyanî a baş, hevgirtî, rast û di çerçoveyek baş a fahmkirinê a bi zêhnî de wê were fahmkirin jî bê. Di wê temenê de wê, derûniya baş wê, weke kirdeyek derûniyê a fahmkirinê ku wê hertimî wê bê ghiştin li wê bê. Derûnî wê bi wê rengê wê ji aliyekê ve wê weke rewşa jîyanî a ku ew divê ku ew were jîyankirin jî bê.

Abdusamet Yigit

Destpêk: felsefeya derûnîyê

Di çerçoveya têtikiliyekê nava felsefeyê û ankû li ser gotina

felsefeyê re derûniyê û an jî li ser gotina derûniyê re li felsefeyê hizirkirin wê her yek û alî wê bi serê xwe wê weke aliyna ku wê mijarên cihê wê bi xwe re wê bînina li holê bin. Weke mijarek kûr di wê çerçoveyê de wê felsefeya derûniyê wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di demên hemdem de wê bi aqilê felsefeyê û ankû zimanekê felsefeyê nêzbûna li derûniyê wê piştî pêvajoyên wê yên pêşketinê re wê bibê. Wê ev wê di serî de wê, piştî ku pêvajoyên fahmkirinê ên derûniyê gihiştina astekê wê ev wê di dewama wê de wê bibê.

Wê derûni wê di wê temenê de wê pêşkeve ku ew karibê weke felsefeyekê nerîna xwe di reng û awayekê de wê bide dîyarkirin. Derûnî wê dema ku mirov meju û dîroka wê hilde li dest wê weke zaroyek ku ew di zikê felsefeyê de şaq daya û bûya bê. Di wê temenê de wê, bi wê re wê hin bi hin wê pêşkeve û wê xwe bide dîyarkirin.

Felsefe jî û derûnî jî wê di aslê xwe de wê, ji hevdû cûda tû têtînen zanyarî ên ku wê xwediyê rengên xwe yên fahmkirinê bin. Felsefe wê bi teybetî di demên kevnera de wê weke azmûnek hevîrtî wê li ser encama pêvajoyên pêşketina bi hizir re wê, pêşkeve û wê xwe bide dîyarkirin. Wê di dewama wê de wê, pêvajoyên pêşketinê wê bi xwe re wê bide çêkiirn. Nerîna felsefeyê li mijarên ku wê bibin wê bi wê re wê wan jî wê di awayekê de wê weke ku wê bigihênê li felsefeyekê wê reng û ancamaek di fahmkirinê de wê xwe bide dîyarkirin.

Berî hertiştî felsefe wê di aslê xwe de wê giring bê ku mirov wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring ê zanîni û temeni di temenê fahmkirina xwe de wê hilde li dest. Mijarên ku wê felsefe wê hilde li dest wê, ji hemû aliyên jîyanê ve bê. Lê ku em di çerçoveya ahenge têtîna derûniyê de li felsefeyê bihizirin wê, têtînen weke yên felsefeyî ên weke gîyanê heta ku wê werina derûniyê wê rengekê zêhnî wê bistênin. Ber vê yekê wê zêdetirî wê, di temenekê felsefeya zanîni de wê li ser temenekê epistemolojikî wê rengekê fahmkirinê wê bi xwe re wê bistênê.

Di mijare fahmkirina felsefeyê de wê, di serî de wê şewayên wê ew bîn ku ew li ser rengên hizirkirinê ên weke mantiq û rasyonalityê re wê, bi aqilmeşandinê re wê xwe bide nîşandin. Di wê temenê de wê li ser temenekê gihiştina encamê bi sedemê û li ser sedemê re dîtina encamê û hwd re wê, di awayekê de wê bi wê

re wê bê dîtin. Di mijara felsefeyê de wê, bi wê re wê, di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di dewama wê de wê, bide dîyarkirin.

Felsefe li ser temenê çavdêriyê ê fahmkirinê ya. Derûnî jî wê li ser temenekê zêhnî weke bi têtikiliya nava hiş û laş re wê, di wê temenê de wê, li ser berteknîşandinên bi xûyî re wê, regekê fahmkirinê û pêşketinê a bi fahmkirinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, felsefe û derûniyê wê bi hevdû re wê hilde li dest wê, bi wê re wê bê dîtin ku wê, çawa wê, têtikiliyek wan bi hevdû re wê bê danîn wê bi serê xwe wê weke aliyekê giring wê xwe bide nîşandin. Gotina felsefeyê di nava têtîgînên derûniyê de bi cihkirin û di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê fahmkirinê wê pêşxistina wê, di wê zan û întîbayê de wê têtîgînek felsefeyî weke ku wê bi felsefeyê terapî û fahmkirinê wê bibê wê hizrekê wê bide me. Ji xwe têtikiliya gotina felsefeyê li ser gotina ´terapiyê´ re wê, di demên destpêka sedale 20an û wan de wê, were li rojevê. Di wê temenê de wê, Wittgenstein wê têtîgîna ´terapiya bi felsefeyê´ wê yek ji wan kesan bê ku wê bînin ser ziman bê.

Lê di wê temenê de wê, çiqasî wê ev gotin wê di wê temenê de wê rast bê û ankû ne rast bê wê weke mijarek din a fahmkirinê wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di şewayekê terapiyî de wê, li ser demên felsefeyê re wê, were dîtin ku wê, di regekê de wê, ew terapî wê di wê rengê de wê were kirin. Felsefe wê, di temenekê gûharandinên zêhnî de ku wê encamê bi xwe re wê bi mirov re wê bînin û wê mirov wê bigihênê nerînekê wê bide çêkirin. Yan jî wê di wê temenê de wê, nerîna ku mirov wê xwediyê wê bê wê bi me bide fahmkirin. Wê weke têtîgînek dervî me wê, bi me re wê, bînin ser ziman. Di awayekê din de jî wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman ku wê, têtîgînên weke yên **hundirînî û derveyî di wê temenê de emê li jêr zêdetirî li ser wê bisekin** in. Lê li vir wê di serî de wê, em bi gotinekê wê bêjin ku wê, têtikiliya fahmkirinê bi aliyê hundirîn û derveyî ku wê were hildan li dest wê, di wê temenê de wê, hîskirin, hêst û hwd jî wê di wê temenê de wê weke aliyê ku wê bi wê re wê werina fahmkirin bin.

Di demên kevn ên felsefeyê de wê, di wê temenê de wê, hizirkirinên weke ku em dikarin weke di çerçoveya hewldan û têtîgînên weke ´gîyan laş gûharandinê´, ´ketina giyanên xirab li laş´ û

hwd de wê, dikarê wê ji gelek aliyên weke van aliyan ve jî wê bibîr bixê û wê werênê ser ziman. Ev jî wê di dewama wê de wê weke aliyna ku mirov li ser wan bisekinê bê.

Têgînên bi wê rengê ku ew ên aîdî demên mîtoloji-felsefeyê bin wê, di temenê de wê weke têgîna ku wê li ser temenê dualiteya jî hev cihê kirina rewşên gîyan û laşê re wê, di wê temenê de wê bèn ser ziman. Wê weke du zindiyên di zikhev de wê, li gîyan û laş wê, di wê rengê de wê weke ku wê lê hizirkirin.

Di awayekê de wê, di demên berê de wê, ev têgîna salixkirinên weke ku wê bi têgînî û ankû piştê bi felsefeyî wê, di awayekê de wê, bi armanca gihiştina ya baştir bin. Ev di fahmkirinê de jî bê. Ew întîba û têgîh di fahmkirinê de hertimî bi wê hatiya lêhizirkirin ku mirov gihişt ya baştir wê, weke ku mirov wê xwe bi wê baştir bibînê, baştir hîsbikê û baştir bi temen bikê. Wê weke çare di wê de bê. Wê di wê temenê de wê, rewşa fahmkirinê wê, di awayekê de wê, li ser wê têgînê wê aliyekê wê yê giring wê ew bê ku mirov wê fahmbikê wê hebê.

Wê dema ku me xwe gihand astekê wê bi wê re wê, li gorî wê astê ku wê bigihijê salixkirnekê wê, di dewama wê de wê bixwezê ku ew ya baştir li ser wê têgîna fahmkirinê re. Çendî ku ew fahmdikê wê fahmdikê ku wê fahmkirin wê weke hertimî wê bi baştiriya wê re wê gavekê li pêştir bê. Ber vê yekê wê serûwane gihiştina fahmkirinê wê di wê temenê de wê hertimî wê, xwe bide domandin û wê di wê temenê de wê xwediyê awa û rengekê fahmkirinê ê ku mirov wê di wê temenê de wê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinê wê di nava felsefeyê de wê, wê bigihijê astek bilindtir. Lê jîyankirin wê bi xwe wê weke felsefeyekê bê. Tenê wê ya giring wê ew bê ku mirov bi hiş li wê şîyar bibê. Wê di wê temenê de wê ew wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê, di serî de wê, bi wê re wê bigihijê wê fahmkirina wê.

Di nava fahmkirinê de wê, di awayekê de wê, mirovê bi fahm wê xwediyê derûniyek ku wê hertimî wê di wê temenê de wê, xwediyê bi wê li wê girêdayî bê. Wê di wê temenê de wê, di rengê de wê, xwediyê şêwayekê fahmkirinê bê. Derûniya bi fahmkirinê re wê, xwediyê wê têgînê û hişê bê ku mirov hertimî xwe bigihênê ya li pêştir. Kirde û wateya ku wê li wê têgîna 'ya li pêştir' ku wê li pêşiya fahma gotin fahmkirinê wê dênê jî wê, di wê temenê de wê,

ya bi fahmtir bê. Wê, xwe li wê bigirê. Wê hertimî wê weke ku wê çawa û fahma mazin û hwd wê, di wê ya li pêştir de bê. Bo vê yekê wê bi derûniyek lê honayî wê xwe hertimî wê motivasyonê de wê bigrê ku ew xwe bigihênê li wê.

Di wê temenê de wê, asta fahmkirinê wê bi wê re wê, di wê rengê de wê, di reng û awayekê de wê, bi wê re wê derkeve li pêş. Di felsefeyê de wê, kifşkirina xwezayê wê, di serî de wê, li ser encama hizirkirinên bi şubjektiv ên bi hezaran salan re jî bê. Wê, di dewama wê de wê, kirdeya fahmkirinê a tiştên di nava jîyanê de û hwd ku wê bibê wê, di wê de wê, çawa wê, şewayekê fahmkirinê wê bi wê re wê xwe bigihênîyê de wê li wê bihizirê. Têgîna darêjka dema mîtolojiyê a şubjektiv wê, di reng û awayekê de wê, li ser kifşkirina xwezayê bi felsefeyê re wê, beremberê wê, bi hewldanên kifşkirina kirdeya objektiv re wê, xwe taçîdar bikê. Wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, wê têkiliya nava şubje û objeyê de wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Wê li ser temenekê rasyonal wê bi wê re wê, di wê demê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Mijarên weke yên ku wê felsefe wê bi wan wê bihizirê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, li ser wan wê bisekinê.

Kifşkirinên li ser rewşa xwezayê û fahmkirinên bi wê ên li ser temenekê objektiv wê, di wê rengê û awayekê de wê, bigihina li temenekê xwediyê wê fahmkirina wê. Di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê bi wê bihizirê bê. Di mijara xwezayê objektiv de wê, di wê çerçoveyê de wê çawa wê jî wê bigihijê têgînek xwezayê a şubjektiv û hwd jî wê bi wê re wê êdî wê derkeve li pêş. Di awayekê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê, di serî de wê fahmbikê bê.

Pêşketina têgîna felsefeya dualismê wê bi Zerdeşt re wê, destpêkek wê ya felsefeyî wê hebê û wê di wê temenê de wê li ser temenekê hizirkirinê ê felsefeyî wê xwediyê çerçoveyek fahmkirinê bê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, dema ku mirov wê, li nava hizrên zerdeşt binerê wê li ser aliyên obje û şubjeyê re wê weke ku mirov wê dibînê wê di wê temenê de wê, ew cihêkirin û li wan hizirkirin wê bibê. Di awayekê de wê, li gîyanê wê weke di temen û awayekê nemir de li wê hizirkirina wê were kirin. Lê jî aliyê din ve jî wê, li ser temenekê laşî û fîzîkî wê bihizirê ku ew wê çawa wê were fahmkirin.

Felsefe wê, demdek zêde dirêj wê di wê temenê de wê di

destpêkê de wê bihizirê ku wê çawa wê têkiliyekê ahengî wê di nava laş û gîyanê de wê, çêbikê. Bi wê re wê hizirkirinên nava laş û gîyanê wê, di rengekê de wê, aliyekê din jî wê bi xwe re wê bidina diyarkirin. Ew jî wê li ser temen û awayê fahmkirinê ê ku wê, çawa wê, bandûra gîyan û laş wê li hevdû wê hebê.

Em wê dibînin ku wê di wê demê de wê, di dema zêrdeşt de wê, ew nîqaş wê werina kirin ku wê, dema ku wê, gîyan nemir bê û dema ku ew ji laş derket wê laş wê bimirê. Di wê temenê de wê bi wê were lê hizirkirin ku wê, laş wê bi di wê de bicihbûna gîyanê re wê, zindî bibê û wê bijî. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin,

Weki din wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara fahmkirina nava gîyan û laş de wê, di wê temenê de wê, bi hevdû wê çawa wê zindî bibin û wê hebin wê li wê were lê hizirkirin.

Mirov wê li gorî xwediyê gîyanekê bê. Wê di wê temenê de wê, dema ku wê gîyan wê weke têtînek xwûdawendî wê were dîtin wê demê wê hinekî jî wê, mirov wê bi gîyanê weke ku wê ji wê xwediyê tiştêkê bê. Yan jî aliyekê mirov ê xwûdawendî wê hebê wê li wê were lê hizirkirin.

Di mijare salixkirinên têtîliyên nava laş û gîyanê de wê, di serdemên navîn de wê, di wê temenê de wê, weke mijarna ku wê bina mijarên hizirkirinên mirov. Minaq wê, dema ku mirov li têtînen ideayên platon binerê wê, ew jî wê piştî zerdeşt wê, têtîna dualiteya gîyan û laşê wê, li ser wê bihizirê û wê hizrên xwe wê, di wê temenê de wê, bêtê ser ziman. Ev rengên hizirkirinê wê di awayeyekê de wê, weke aliyna hizirkirinê li ser ahenga mirovî jî bin.

Mirov wê, di demên kevnera de wê, bi felsefeyê re wê dema ku wê hevnasînê wê bikê wê bi wê re wê, di reng û awayekê de wê bihizirê ku ew çawa wê, bigihijê 'fahmkirinek rast.' Li ser wê re wê, di wê rengê de wê, minaq wê weke ku wê di nava hizrên zerdeşt û piştî wî Bûda re ku mirov binerê wê, di wê temenê de wê, têtîna 'karma' ku wê bê ser ziman wê, di wê de wê, çawa wê li ser wê bihizirê ku mirov tiştêkê bikê wê beremberê wê tiştêk wê bê serê mirov.

Mirov xirabiyekê bikê wê, xirabiyek wê were serê mirov. Ev wê bandûra wê li derûniya mirov wê bibê. Wê weke têtînek ku wê di nava têtînen baweriyî de jî wê, di rengekê de wê cih bigirê. Heta roja me jî wê di nava kurdan de wê minaq ew bawerî wê hebê ku

wê, dema ku mirov bi xirabî li zaroyek sêwî binerê, lê xwedî dernekeve wê, beremberê wê tiştêkê xirab wê were serê mirov. Kesekê ku ew weke rûhanî ku ew hatî dîtin li hemberî wî kirinek xirab wê tiştêkê xirab wê bènê ser ziman. Gotinên weke 'ocaxa wî bi mirov ve bide' wê, li ser wê temenê wê bê gotin.

Wekî din wê di wê rengê de wê, gotin û kiryarên ku mirov dikarê wan bènê ser ziman wê bê hasab wê di nava civakê de wê, karibin werina dîtin û werina ser ziman. Ew jî wê, di rengekê de wê, weke têtîna ku wê, mirov wê, di awayekê de wê, hoyandî wê bide girtin û wê, mirov wê weke zant bikê bin. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare têtîna weke yên karma wê di wê temenê de wê, li ser temenekê rasyonel bi hizirkî wê werê hizirkirin. Ev têtîna wê weke têtînek demên kevnera ên asyayî bin. Lê di dewama wê de wê, li herêmê wê, belav bê. Wê di temenê bawerî, hizirkirin û ahenge nava jîyanê û levkirina bi wê re de wê, xwediyê temenekê hizirkirinê bê. Di temenê wê de wê dualiteya başî û nebaşiyê wê di reng û awayekê de wê hebê. Ev wê weke têtînek ku wê bahsa li derûniya mirov bikê ku mirov di nava jîyane xwe de 'baş bê!' Di wê temenê de wê, di rewşekê de wê, hizirkirina li nava jîyanê a bi wê re wê were dîtin.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê ev weke têtînek hizirkî a zêde bandûrê li derûniya mirov wê bikê. Di wê temenê de wê, di çerçoveya têtîliya bawerî û derûniyê de wê dema ku wê were hildan li dest wê weke aliyekê bi bandûr were dîtin.

Derûniya mirov wê, di wê temenê de wê, ji aliyekê ve wê li ser temenê yaqinkirinê bê. Wê di wê temenê de wê, xwe bi wê bide yaqinkirin û bawerkirin. Wê di wê rengê de wê, di nava wê de wê, di wê demê de wê, dema ku ew hat kirin wê êdî wê bi wê re wê were hizirkirin û wê derketina dervî wê nebê. Wê di wê rengê de wê, di nava sînore wê de wê were hizirkirin.

Minaq di nava sînorekê kevneşopîyekê de hizirkirin wê çawa wê li xoşa mirov wê herê wê bi wê re wê karibê li wê were lê hizirkirin. Mrov wê di derûniyek wusa bê ku mirov xwe rehet hîsbikê û hwd bê. Rehetiya derûnî wê di wê temenê de wê, herî hindik wê di wê temenê de wê, li ser yaqinkirin û bawerkirinê re wê, weke xwe ji gûmankirinan dûrkirin jî wê were lê nerîn. Di wê temenê de wê, gûman û ankû gûmankirin wê di felsefeyê de wê temenê lê pirsînê

bê. Wê di wê temenê de wê, di meji de jî wê rewşên weke yên lêpîrsînê wê di wê rengê de wê, xwe bi wê re wê, di rengê de wê bidina dîyarkirin.

Derûnî wê di wê temenê de wê, dema ku wê weke têtînekê wê pêşkeve wê di serî de wê, sedema xûy û rengên helwestên mirovî wê li ser wê bisekinê û wê bikê ku wê fahmbikê re wê were dîtin. Di wê temenê de wê, mirov wê, di awayekê de wê, şîrove bikê û wê hilde li nirxandinê.

Felsefe huinekî jî şîrove û nirxandina. Wê di wê temenê de wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê, di wê temenê de wê, mijare kes û keseyetiyê jî wê di wê temenê de wê, li ser temenekê wê li wê bihizirê. Mirov wê, çawa tevbigirihê, xwe bide nşandin, kirinên xwe bikê û hwd wê, di wê temenê de wê, li ser temenên rasyonali, rewîstî û hwd re wê, di rengê de wê bi wê bihizirê.

Ji aliyekê felsefeyî ve ku mirov li dîmenekê derûnî binerê wê di wê temenê de wê, bi çerçoveya wê ya dîtbar a hişmendî re wê, derkbikê û wê di wê temenê de wê li ser awayekê çêkerî re wê, derxê li têtîhiştinê. Wê di wê temenê de wê, kirinekê, rewşekê, xûyekê û hwd wê weke fenomenek hizirkirinê wê hilde li dest û wê bi wê re wê li wê bihizirê. Felsefeya derûnî wê di wê temenê de wê, bi çerçoveyek derûnî û hwd mirov wê xwediyê çi xoslet û teybetîyan bê wê li wê bihizirê. Wê di wê temenê de wê di temenekê zindiyî de wê, her zindî wê çawa wê tevbigirihê, û sedema wê rengê tevgerîna wê û hwd wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku wê fahmbikê.

Di aslê xwe de wê, di çerçoveya têtîna derûniyê de ku mirov bihizirê wê çawa ku wê ji destpêka sedsale 20an û pê de wê weke zanistekê derkeve li pêş wê di wê temenê de wê hinekî jî wê bi ghiştina felsefeya wê re wê, ji aliyekê ve wê têtîkildar bê. Li ser wê temenê de wê felsefe wê bi temenekê dîrokî û hwd re wê, pêvajoyên pêşketinê wê hilde li dest û wê heta ku wê li ser wê temenê wê şîrove, nirxandin, rexnegirtin û hwd wê di wê temenê de wê bi nerînek derûnî wê pêşbixê re wê bi wê re wê temenê pêşketina wê jî wê ji gelek aliyên ve wê biafirênê.

Têtînen derûnî ku wê bi felsefeyê re wê, werina hildan li dest wê, di awayekê de wê, minaq wê weke zêhnke derxistina naqşaya wê li ser wê, bi xoslet, teybetîyên wê û hwd re hizirkirina wê di wê temenê de wê, karibê were kifşkirin. Di wê temenê de wê, di

awayekê de wê, pêvajoyên fahmkirinê ên derûniyê wê li ser temenekê zêhnî û xûyên dihên nîşandin re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, felsefe wê hinekî jî wê li ser wê bi gotinkirina wan bi rewşên wan ên jîyanî re wê bikê û wê di wê temenê de wê, çerçoveya wê ya naqşî wê li wê bihizirê. Wittgenstein wê dema ku ew li ser rewşa gotinên derûnî bi felsefeyî dihizirê wê di wê mêylê de bînen ser ziman ku ew weke leyistikên ziman ên di çerçoveya zêhn û xûyên danîşandayî re ku ew werina fahmkirin.

Bi felsefeya derûniyê re ji hev cihê fahmkirina felsefe û derûniyê

Felsefe û derûni wê çendî ku wê di wê temenê de wê, karibê bi hevdû re wê were fahmkirin wê, di wê temenê de wê ji cihê jî wê karibin werina fahmkirin. Ber ku wê, di awayekê de wê du rengên zanyarî ên ji hev cihê bin. Di wê temenê de wê, di renekê de wê, di serî de wê mirov dikarê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di serî de wê, dema ku mirov wê, werênê ser ziman wê, ji kijan aliyên ve wê felsefe û derûnî wê karibê were fahmkirin wê, bi kirpênê. Pêşî wê dema ku em, weke ku me li jor hanî ser ziman bi felsefeya derûniyê re wê, di wê temenê de wê li ser têtînan derûnî û hwd re wê, bi nerînek felsefeyî wê fahmkirina wan ku wê ji xwe re wê bikê armanc wê dikarê di awa û renekê de wê werênê ser ziman. Ev wê ji aliyekê ve wê weke ku wê fahmkirin û salixkirina wê bê.

Aliyê din jî wê di wê temenê de wê weke ku wê di demên kevnera û piştî de wê ji aliyên filosofan ve wê bê kirin wê li ser temenekê ku wê bi renekê derûnî wê bê dîtin wê têtîliya fahmkirinê a bi felsefeyê li ser esas û renekê derûnî wê, fahmbikê. Di wê temenê de wê, di wê çerçoveyê de wê ev rengê fahmkirinê ê duyem wê di dewama herikina dîroka felsefeyê û hizirkirinê de wê hin bi hin wê, pêşkeve û wê temenê pêşketina zanista derûniyê jî wê bi xwe re wê, di renekê de wê weke ku wê biafirênê. Di wê rengê de minaq wê, platon wê li ser têtîna gîyan û laş re wê werênê ser ziman. Wekî din wê aristo wê li ser temenê keseyetiyê û darêjkê re wê li wê bihizirê.

Filosofên weke epikûr wê mijare zewk, xwestek û hwd wê ji xwe re wê bikina mijar. Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê mijarên xwestekê û têtînan û ne têtîna bi menewî ku wê li ser wê bê sekin

in wê, di demên mîtolojiyê û piştre wê di demên felsefeyê de jî wê li ser wê bê sekin in. Di dewama wê de wê di serdemên navîn de wê, di wê rengê de wê, şîroveyên ku wê werina kirin weke şîroveyên şehrezorî û hwd wê, bi teybetî wê li ser temenekê menewiyetê û hwd re wê, bê dîtîna ku wê ew wê were kirin. Di wê temenê de wê, şîrove wê bi têmen û têtîna menewiyetê re wê keseyetiyê wê ji aliyên wê ve wê, bikê mijar. Wekî din wê, di wê temenê de wê, ji aliyê têtînên weke yên rewîstî ve jî wê dema ku mirov li wê bihhizirê wê bibînê ku wê ev wê, di demên serdemên kevnera de wê bê kirin. Wê ev têtîna wê weke ku mirov wê dibînê wê li ser têtîna 'nefsê' re wê, di awayekê de wê, werê ser ziman. Nefs wê, du aliyên ve wê dikarê bi serekeyî wê werênê ser ziman. Yek wê li ser rewşên weke yên xwarinê û hwd ku mirov wê xwe negirê û wê pirr bixwezê ku ew xwe biavêjê ser wê. Di wê temenê de wê, ev wê weke li ser serwernebûna kes jî wê di rengekê de wê were dîtîna û wê li ser wê bê sekin in.

Di dewama wê de wê, dikarê wê di awayekê din de jî wê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê, di nava civakê de wê weke ku em li kurdistanê di nava civake kurd de dibînin wê hertimî wê şîretên 'xwe girtinê', 'li ser serwer bûnê' û hwd wê bîn kirin. Di wê temenê de wê, ev wê di temenekê de wê bi şîroveyên li ser keseyetiyê re wê, were kirin. Li xwe serwerbûn wê weke ku mirov wê dibînê wê di rengekê de wê weke ku wê, li ser çerçoveyek zanînê re jî wê bê fahmkirin. Gotinên weke mirovê bi fahm ew dikarê li xwe serwer bibê ku wê werina ser ziman wê di wê temenê de wê, têtînekê wê bidina me. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, ji aliyekê din ve jî wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara li xwe serwer bûnê wê di wê rengê de wê bi wê re wê, derkeve li pêş.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare li xwe serwerbûn û li xwe serwernebûnê wê di demên kevnera û di demên piştre ên serdemên navîn de jî wê di temenekê felsefeyî de ku wê nekêmî rewşên terapiyî ên bi derûnî ku wê di demên hemdem de wê bîn kirin wê di wan deman de jî wê bîn kirin.

Di wê rengê de wê, di wê rengê de wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê felsefe wê di aslê xwe de wê, ne kêmi zanista derûniyê a hemdem wê di wê temenê de wê di

demên kevnera û di serdemên navîn de wê di wê çerçoveyê de wê weynek başkirinê, afirandina keseyetiyê û hwd wê werênê li cih.

Di dewama wê de wê, di dewama wê de wê, terapiya felsefeyê wê di wê temenê de wê, bi felsefeyê wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê, li ser xûy û rewşên jîyankirinê ên mirov re wê li wê were lê hizirkirin. Di rewşên têkiliyên nava mirov, xûyên mirov û hwd wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Mirovên bi nexweşî wê bo wan bê serîlêdan li filosofên demê. Di wê temenê de wê, ji wan wê bê xwestin ku ew bêt başkirin.

Di wê temenê de wê, rewşên başkirinê wê di wê rengê de wê, felsefe wê, di awayekê de wê, di aslê xwe de wê, pirr zêde wê, di awayekê de wê weynek zêde giring wê bi wê re wê, weke ku wê bileyiziyê. Terapiya bi felsefeyê wê di wê rengê de wê di nava gelek sedsalan de wê xwe di wê rengê de wê bi şêwayekê wê bide domandin.

Pêşveçûnên bi têtînan weke rewîstê û hwd wê, çendî ku wê di nava jîyanê de wê, weke şêwayekê rêgezî ê weke li ser bawerî û hwd re jî wê bê dîtin jî lê wê, ji aliyekê din ve jî wê di wê rengê de wê, pirr zêde wê, bandûrek wê ya bihişmendî û zêhnî aê zêde wê di warê renekê derûnî ê bi fahmkirina wê de jî wê xwe bide nîşandin.

Di wê rengê de wê, têtînan wê, bandûra wê ya başkirinê ku wê li wê were lê hizirkirin wê di wê temenê de wê di temenê ji wê hêvîkirinê de wê ev wê bi wê re wê di renekê û awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, hêvîya başkirinê a bi gotinê wê di wê çerçoveyê de wê, dîmenekê wê yê zêde beerfireh bi minaq em di nava kurdan de dibînin. Rewşên weke li kesekê xwandina gotinên weke gotinên pîroz, rewşên weke çêkirina nivştan ku wê di wan de wê gotinên 'weke gotinên başkirinê' wê di wan de wê werina bicihkirin û hwd wê di wê temenê de wê, hebin wê bi wan re wê were dîtin. Ev rewşê wê di nava têkiliya gotin û rewşa derûniyê de wê têkiliyek zêhnî û her wusa newrolojikî jî weke ku em dibînin wê bi mirov re wê bide çêkirin. Wê di wê temenê de wê gotin wê ji wateyekê zêdetirî wê bo mirov û mejiyê mirov wê weynekê wê bileyizê. Wê di wê temenê de wê, ev rewş wê, di xwe de wê jî gotina 'leyistika bi gotinan' a Wittgenstein ku ew dihênê ser ziman wê jî wê zêdetirî wê, di xwe de wê, bi wê rengê wê bihawênê.

Di wê temenê de wê, di renekê de wê, gotin wê, di wê temenê de

wê, rengê wê yê salixkirî û rengê wê yê têkiliya wê salixkirinê bi hişmendî bi hevdû re danînê ku wê çawa wê awayekê fahmkirinê wê bide çêkirin wê di wê rengê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, felsefe wê, weynek terapiyî wê, di wê renga de wê, bileyizê. Heta ku ez dikarim bêjim ku wê li kurdistanê û deverên rojhilat ên li dora wê, felsefe ku wê di temenekê bawerîyê û hwd de wê were pêşxistin wê di wê rengê de wê li ser sazûmanak derûnî a keseyetiyê wê weke ku wê bê rûniştandin. Gotinên ku wê di wê temenê de wê werina fahmkirin ku wê weke bi felsefe-baweriyê werina fahmkirin wê zêdetirî wê di xwe de wê, têgihek derûnî wê bê dîtin ku wê di xwe de wê bihawênin.

Ber vê yekê wê di wê rengê de wê mijare derûniyê wê, di wê rengê de wê, di rewşên ku wê mirov ji wan bi bandûr dibê ku wê bên kifşkirin û salixkirin wê di wê temenê de wê, temenekê fahmkirinê wê weke ku wê bi xwe re wê biafirênin. Di aslê xwe de wê, felsefe di kirasê derûniyê de wê, di dîmenekê de wê, di serdemên navîn de wê weke ku wê di wê rengê de wê pêşkeve û wê weynekê di nava jîyane civakê de wê pêşkeve. Wê dema ku wê, felsefe wê temenekê demezrendinê, gûharandinê û hwd di keseyetiyê, fahmkirinê û berî hertiştê di xûyan de wê bide çêkirin wê di wê temenê de wê, dikarê wê fahmbikê. Di xwe de gihiştina derûniyek rehet û ankû ne rehet wê li ser gotinên weke yên baweriyê û hwd re wê, werê ser ziman. We rehetî û nerehetiya wê di wê temenê de wê bi bawerî û nebaweriyê re wê bê bi temen kirin. Di wê temenê de wê ev jî wê di wê rengê de wê weke gotinna ku wê, ji bilî wan wateyên wan ên teolojikî ku wê di awa û rengna din de jî wê werin salixkirin û wê wate li wan wê were kirin. Di wê rengê de wê ev wê, bi wê rengê jî wê weynekê wê di wê rengê de wê, bileyizin. Di wê demê de wê, civaketiya ku wê pêşkeve wê girsetiya wê jî wê, di renekê de wê bandûra wê di wê temenê de wê li ser esas û temeneê têngîna derûniya girseyê ku wê biafirê re wê, bi wê re wê, xwe di renekê de wê bide dîyarkirin. Wê bertekên bi wê re wê, xwe bide çêkirin. Herêkirina nava girseyê wê çendî mriov xweşbin û dilxwş bikê wê vajî wê, nexweş û ne rehet jî bikê. Wê di wê temenê de wê ev rewş wê, taqabûlî rûhiyetekê bikin. Wê bi wan re wê, were dîtin ku mirov wê di xwe de wê gihiştibê rûhiyetek ku ew bi wê dijî.

Li vir bo ku di çerçoveya mijarê de baş were fahmkirin di nava gotina felsefeyê û derûniyê de bi têtîni wê rengên salixkirinê wê çawa bin wê jî hinekî mirov dikarê bi berdewamî wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê vegotinbar bê. Piştî li ser re êdî di nava jîyanê de wê, çawa di zikhevdû de wê bijîn û wî dîmenekê pêşketinê wê di jîyanê de wê biafirênin bi wê re li ser wê bisekinê.

Pêşî ku em gotina felsefeyê wê hildina li dest wê, di wê temenê de wê, dikarê wê bi wê re wê, werênê ser ziman ku felsefe wê weke beşek û şaqekê zanîni bê û wê li ser temenê kifşkirina hewirdor û dînyayê wê xwe bide hanîn li ser ziman. Felsefe lêdipirsê, dahûrdikê bi aqilekê rasyonel. Di dewama wê de wê, bixwezê ku ew xwezaye jîyanê mirov li ser têtîna sedem û encamê re wê fahmbikê. Wê bixwezê ku ew xwe bigihênê aqilekê bi wê re. Di wê temenê de wê kesê ku ew bi wê re alaquadar dibin jî wê weke felsefevan û hwd bin.

Felsefe wê di dewama wê de wê li ser temenê rasyonalmê, mantiqê, epistemoloji, metafizîkê û hwd re wê bikê ku ew were ser ziman. Ev wê tenê wê hinek ji aliyên wê yên hizirkirinê bin. Şêwayê wê yê hizirkirinê wê bi rêgezên rêgezên weke bi girêdaniya bi hevdu ve li ser temenekê bi sedem û encamê re bê.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, felsefe wê mijaran wê di temenekê gelemper û teybet de wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Wê mijare fahmkirinê wê ji xwe re wê bikê armanc. Li ser esasê pirs pirsînê û aqil meşandinê re wê, bikê ku ew xwe bigihênê rastiye. Di wê temenê de wê, bi rewşa fahmkirina demên xwe yên bûhûrî weke azmûn û demên ku ew di wê de dijî re wê bikê ku ew temenekê hizirkirinê ji her aliyê ve ew bo demên xwe yên pêş jî çêbikê.

Di wê temenê de wê felsefe wê li ser esasê fahmkirinê û sedema wê bisekinê. Wê mijar, bûyar û hwd ku ew dihilde li dest wê, di wê temenê de wê, bi hûrgilkinên wan ên ji hevdu û bi hevdu re wê çawa wê were fahmkirin wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê weke rêya fahmkirinê a bi nerînek çavkdêrî û hwd re bê.

Beremberî wê derûnî wê di wê temenê de wê, li ser temenê wê yê hizirkirinê ê weke bi rewşên fahmkirina keseyetê û hwd re wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Derûnî wê di dewama wê de wê, mijarên keseyetê ên weke hêst, hîs, keset, jîrîtî, xûy û têtîliyan re wê bixwezê ku ew wê fahmbikê. Wê di awayekê de wê,

bo fahmkirina rewşê wê, rêyên zanînî wê li ser temen û esasekê hipotezî û mantiqî û hwd re wê bikarbênê. Levkirina mantiqî wê di wê de wê weke aliyekê wê derkeve li pêş.

Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê çawa wê li ser temenekê ku wê rewşên weke yên xûyî û rûhiyetî ên ku mirov bi wan dijî wê kifşbikê û wê sedemên wan wê bi zêhnî wê kifşbikê wê li ser wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê. Wê jî wê weke ku wê çawa wê felsefe wê li ser temenekê dîrokê û pêvajoyên hizirkirinê wê bikê wê derûnî jî wê li ser pêvajoyên jîyankirinê û ji destpêkê heta wê demê çawa hatiya bûhûrandin, çi hatiya jînkirin, li ser çi temenê û esasê hatiya jînkirin û hwd wê bi wê re wê, bikê ku ew were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê temenê dîrokî wê çerçove û bingihên fahmkirinê ji fahmkirina derûniyê re wê ji aliyekê ve wê weke ku wê biafirênê. Di dewama wê de wê weke ku mirov wê dibînê wê di demên hemdem de wê felsefeya zêhnê û ankû wê felsefeya jîrê di dewama wê de wê, weke temenekê hizirkirinê ê di wê warê de wê biafirênê. Minaq wê hizrên filosofên demên hemdem ên weke Kierkegard, Nietzsche, Brentano, **Husserl**, Heidegger, Sartre û hwd wê, di wan waran de wê werina ji wan sûdgiartin. Ev wê, weke hizirna felsefeyî jî bin. Lê xosletê wan ê bi hizirkirina felsefeya jîrê re wê zêdetirî wê weke ku mirov wê dibînê wê li pêş bê. Aliyê ku wê ji xwe wê ji pêşketinên bi fahmkirinê ên bi wê re wê, bibê temen jî wê ji aliyekê ve wê ev bê. Minaq Brentano wê di xabate xwe ya bi navê "Psychology from an Empirical Standpoint" de wê, ji felsefeya 'skolastik' a serdemên navîn wê gotin dijhev wê, di awayekê de wê bi wê re wê bixwezê ku ew li ser temenekê zêhn û çalakiyên zêhnî wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman. Dijhevên hev ên weke hêzkirin û ne hêzkirin, nefret û hêzkirin û hwd wê li ser wan bisekinê. Wê çawa hêzkirin dihê hêzkirin û nefret dihê jê nefretkirin wê bi wê rengê wê, li ser wan awayên wê yên têgînî wê bi wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, gotinên weke 'derûniya fenomenî' û derûniya vegotinî' û hwd wê ji hev cihê wê li ser wê bisekinê. Di wê warê de wê minaq wê, ev wê di demên hemdem de wê di wê rengê de jî wê were şîrovekirin weke cihêyîya 'derûniya genetikî' û 'derûniya vegotinî' jî wê were bi nav kirin. Ew di wê temenê wê aliyê pêşî ê gotina derûniyê ku wê li ser temenekê genetikî wê bi wê weke li wê bihizirê wê li ser çerçoveyek fenomenî wê çawa wê bi wê were lê

hizirkirin wê di wê rengê de wê, bê hanîn li ser ziman. Lê di awayekê de wê derûnîya Brentano wê, di renekê de wê weke renekê derûnî empirîkî jî wê were pênasekirin û wê li ser wê bê sekin in.

Brentano wê, di dewama wê de wê li ser temenê derkkirina jî hwirdorê jî wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê goitina "derka şaş" wê di wê temenê de wê bikarbênê. Wê temenê ku ew li ser wê bikarbênê wê di wê rengê de bê ku wê tiştê ku me derkkir wê çendî wê karibê dûnya derve û ankû hewirdora dîtbar wê werênê ser ziman wê weke aliyekê ku mirov wê li wê bipirsê û wê fahmbikê bê. Wê ew wê tenê wê weke biriqînekê wê bibînê û wê, di wê temenê de wê bînekê ser ziman.

Li ser wê temenê de wê derka hundirîn û ya derveyî wê bi ciheyî wê çawa wê karibê werê fahmkirin wê di dewama wê de wê bi wê li ser wê bisekinê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku mirov ya derve ku wê tenê weke biriqînekê wê digirê wê demê tenê ya derka hundirî em dikarin jî wê di awayekê de biêmin bibin wê di temenê hizirkirina wî ya derûnî de wê, di wê rengê de wê bi wê re wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê rengê fenomenên Brentano ku mirov fahmbikê wê dikarê wê bi minaq 'dengê' re ku ew li wê dihizirê wê werênê ser ziman. Minaq weke 'ku min dengê bihîst ew deng di dûnya rastina heya ez nikarim jî wê bi êmin bim, lê ez jî wê bi êmin im ku min ew bihîstîya.' Di wê temenê de wê, balê bikişênê li ser rastîna derka hundirîn ku mirov wê çawa wê weke temenekê piştrast wê fahmbikê û wê li ser wê bisekinê.

Brentano jî nêrîna serdest a neha a serwer xwedî teoriyek cûdatir bû. Di teoriya darizandinê a Brentano ya navendî de ramanek e ku wê, darazê bi pêşkêşiyekê ve girêdayî dide nîşandin heya bê, lê ew pêşkêşî ne hewce ye ku li ser bingeha wê bê. Brentano dihizirî ku pêşdarazî jî bo darazkirinê jî ne hewce ya, jî ber ku darazên bê naveroka pêşdîtîna hena. Aliyekî din ê bingehîn ê teoriya wî ew e ku daraz her dem hebûn na. Ev îdiaya ku jê re tê gotin hebûn tê wê wateyê ku gava kesek biryar dide ku S P ye, ew biryar dide ku hin S-ya ku P ya bê. Di dageên Brentano bixwe de, daraz her gav bi vî rengî ye: '+A' (A heye) an '-A' (A tune ye) ya, bê. Wê têngîna drazî a Brentano ku mirov li wê bihizirê mirov dikarê wê bi wê rengê jî wê li wê bihizirê. Em li wê bihizirin ku em dihizirin em jî hebûna acûçkan gûman dikin. Lê di mejiyê de wê, pêşkeşiyek acûçkan wê hebê. Wê

dema ku me biryar da ku wê acuçk nebin wê demê ew pêşketiya zêhnê me jî wê bide nîşandin ku ew acuçk nîn in bê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê li ser temenekê wê yê hizirkirinê wê bi wê re wê, bihizirê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê mijara darazê wê di nava felsefeyê de wê, weke têtînek bingihîn bê. Di wê temenê de wê, di nava têtîna derûniyê de jî wê, li ser keseyetê re wê, di wê temenê de wê, di rengekê de wê, di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di mijara fahmkirinê de wê, derkên me yên ji hewirdorê wê di awayekê de wê, girtinên me yên ji hewridorê bê. Wê dema ku em li gerdûnê dihizirin em wê dihizirin ku wê xwediyê rewşek çawa bê. Wê demê em wê piç bi piç li wê dihizirin û wê, derk dikin. Wê di wê temenê de wê, dema ku em wê derk dikin em di awayekê de wê, dibînin û nêzî wê dibînin. Wê di wê temenê de wê, fahmkirin wê, rewşek bi me re wê, di awayekê de wê weke ku wê biafirênê.

Di mijare fahmkirina têtîliya nava felsefeyê û derûniyê de jî wê di aslê xwe de di dewama wê de wê, mirov dikarê bêjê ku wê felsefeyên bûjenîparêz ku wê piştî ronansê û pê de wê pêşkevin wê bandûra wan wê zêdetirî wê di wê de wê hebê. Li ser wê temenê de wê, di awayekê de wê, mijarên felsefeyê û derûniyê wê bihevdu re û ankû yek bi yek ku wê êdî wê pêşkeve wê li ser wê bê sekin in.

Lê derûnî wê, di wê têtîliya felsefeyî a weke ya idealism û metalyalism de wê, li ser temenekê zêhnî ku wê bi aliyê felsefeyî ê zêhnî ve girêdayî û li ser temenekê jîrî û hwd re wê pêşkeve wê bibê. Minaq di demên ronansê de wê filosofên firansî ên weke Descarres ku wê mijare fizyolojiyê wê hilde li dest wê, di dewama wê de wê, balê bikişênê li ser dualiteya zêhn û bedenê. Di wê temenê de wê bi wê re wê, di awayekê de jî wê bihizirê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, dema ku wê pêvajoya dualiteya gîyan û laş û ankû zêhn û bedenê wê bê hildan li dest de wê, li ser wê re wê êdî ev alî wê yek bi yek wê bi serê xwe jî wê bina mijara fahmkirinê. Wê di demê de wê hizirkirina li pêvajoyên zêhnê û hewldanên fahmkirina wan wê di wê temenê de wê pêşkeve. Hinekî jî hizrên weke yên Brentano wê, di rengekê de wê, li ser wê temenê wê, xwe bidina dîyarkirin. Gelek filosofên din ku wê di temenê felsefeya hemdem de wê hebûnê bi temenekê fahmkirinê wê bikina mijare

fahmkirinê ji xwe re wê, li ser wê temenê wê bikin wan pêvajoyên zêhnî jî ku wê dem bi dem wê rengna çawa wê bistênê wê li wê bihizirin.

Lê felsefeya bûjenîparêzî wê di wê temenê de divê ku em mafê wê bidinê ku wê li ser wê temenê wê bi wê re wê bandûra wê li pêşveçûnên bi wê rengê wê bi zêdeyî wê hebê. Li ser wê re wê, têtîgînên weke yên empiricism, pozitiwîsm û hwd wê, di rengekê de wê pêşkevin û wê werina ser ziman. Wê di wê rengê de wê ev têtîgîn jî wê weke rengna hizirkirinê ku wê di pêşketina van warên felsefeyî û hwd de wê, bandûra wan nikaribê were redkirin bê.

Di dewama wê de wê, dema ku wê derûnî wê pêşkeve wê li ser temenekê derûnî-fîzîk û hevîgirtina wan a di ahengekê de wê li wê were lê hizirkirin. Pêvajoyên zêhnî ên bi hizirkirinê û hwd ku ew li ser çî temenê bin wê çawa wê bandûrekê wê li mirov wê bikin wê, di wê temenê de wê, bê kifşkirin. Di wê temenê de wê, derûnî wê êdî wê têtîkiliya zêhn û fîzîkî wê di temenê têtîgînek dualiteyî de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê, bixwezê ku wê fahmbikê.

Di rewşên derûnî de wê bandûra wan li ser kirin, û fîzîka mirov wê, çawa bê wê, di temenê wê de wê, çawa wê, têtîkiliyek fahmkirinê bi pêvajoyên jîyankirinê û hwd wê hebê wê li wê were lê hizirkirin. Di dewama wê pêvajoyên fahmkirina têtîkiliya derûnî û fîzîkê wê, di wê çerçoveyê de di çerçoveya zêhn û bedenê û hwd de wê êdî wê derkeve li pêş.

Derûnî wê li ser wê temenê wê pêvajoyên zêhnî û fahmkirina wan wê li ser temenê wan ên fahmkirinê wê ji xwe re wê bikê mijare fahmkirinê. Di pêvajoyên pêşketina keseyetîya me ya zêhnî de wê çî wê bi demê re wê bandûrê li mirov bikê di pêşketina mirov de wê bixwezê ku wê fahmbikê bê. Di wê temenê de wê derûnî wê di awayekê de jî wê, weke têtîgînek ku wê ji gelek aliyan ve wê bi wê rengê wê bi têtîkiliyek fahmkirinê a zêhnî re wê mijara têtîkiliya zêhn û bedenê wê ji xwe re bikê mijar.

Temenê felsefeyê bo derûniyê û şêwayên terapiyê ên bi felsefeyê weke bi derûnî

Wê dema ku mirov wê temenê derûniyê ê bi felsefeyê li wê bihizirê wê di serî de wê, di wê temenê de wê pêvajoyên pêşketiona bi felsefeyê û hwd wê, pêwîst bin ku ew li ser temenekê dîrokî û hwd di berçav de bînin derbaskirin. Di wê çerçoveyê de wê,

rewşên weke yên salixkirinê wê di wê rengê de wê weke aliyna wê yên giring wê xwe di dewama wê de wê bidina dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, felsefe wê, mejuya wê ku em di demên kevnera de wê dihênina ser ziman wê, ji wê zêdetirî û kevntir jî wê li ser temenekê fahmkirinê di nava pêvajoyên mîtolojiyî de wê karibê bê birin. Minaq hizrên Mîtra wê weke ku wê bê dîtin wê nêvî bi nêvî wê felsefeyî bin û wê li ser temenekê baweriyê û hwd re wê, di wê temenê de wê, bèn hanîn li ser ziman. Wê hizrên mîtra wê li gorî wê hasibandina dîrokê a ku wê weke destpêka demên kevnera wê bê ser ziman weke bi Thales û hwd re wê, di aslê xwe de wê, bi gelek sedsalan wê herî demên berî wê. Li ser wê temenê wê dema ku mirov wê bi wê re wê bihizirê wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin wê, rengê hizirkirinên Mîtra ên ku wê, ew bènê ser ziman wê piştî wî ji zerdeştîyê, cihûti û heta ku wê ji xiristîyanîyetê re jî wê weke ku wê bina temen û peyxam. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, li ser wê temenê wê ew wê di wê rengê de wê, werê hanîn li ser ziman.

Pêvajoyên felsefeyê wê di wê temenê de wê, dema ku wê, çawa ku wê li ser temenê gîyanê û bedenê wê j ihev cihê kirinê re wê bi temenekê wê bihizirê wê ew destpêka hizirkirina bi gîyanê a bi têngîna dûalîteyî wê weke ku mirov wê dibînê wê, di wê temenê de wê, hinekî wê bi mîtra re jî wê were dîtin. Lê wê zêde ne di dîmenekê dîyar de bê dîtin. Lê wê bi Zerdeşt re wê bi zelalî wê li ser temenekê dûalist de wê, di wê temenê de wê were dîtin.

Hizirkirinên ku wê ji wê têngîna dualist wê werina fahmkirin wê li ser temenê aliyê baş û nebaş ê weke dijhev ku wê bèn ser ziman wê, bi wê re wê, ew başî wê çawa wê derûniyekê wê bi mirov re wê çê bikê û aliyê nebaş wê çawa derûniyekê wê çêbikê wê ew jî wê hin bi hin wê bê dîtin ku wê li wê were hizirkirin.

Di aslê xwe de wê, di temenekê têngînek karmayî de jî wê bê ser ziman ku wê di nava wê dualisme de wê bê ser ziman wê minaq wê, ji keviran girtin 'vejene başîyê' û hwd wê di wê temenê de wê, were ser ziman. Di nava kurdan de wê, di wê temenê de ev wê hê jî wê weke baweriyekê ku wê were dîtin wê hebê. Ew kevirên teybet ku wê bèn kifşkirin wê yan wê bi germî û yan jî di rewşna din de wê, deverên diêşihin wê bèn danîn li ser wan. Di wê temenê de wê, di nava kurdên qasîtî de wê yazdana jin gulla wê xwediyê kevirê

başkirinê bê ku wê li ser wê kevirê wê rêgezên wê jî wê bèn nivîsandin û wê di wê temenê de wê dema ku ew destê xwe li wê bidin wê baş bibin. Wê ew afsûna gotinên li ser hatî nivîsandin jî wê temenekê başkirinê wê biafirênê.

Di wê temenê de wê, tiştêkê din jî wê bi wê re wê, were dîtin. Ew jî wê ew bê ku wê, dema ku wê, wê tiştêkê ji yekî weke gotinekê, cilekê û hwd ku ew bê hildan li dest wê weke ku wê bi wî û gîyane wî re wê têkilî wê were danîn wê rewşek zêhnî wê bê afirandin.

Di wê rengê de wê, ev wê, weke derûniyek giring bê. Lê di wê temenê de wê, dema ku em bahsa wê, derûniya başî û nebaşîyê wê bikin wê di wê temenê de wê, çawa wê derûniya xirab û ya nexirab wê ji hev cihê bê kirin û wê aliyê baş wê di jîyane xwe de wê bê zêdetir kirin wê bi rewşên weke yên wê, di jîyane xwe de wê rewş û tiştên ku wê 'vejena baş' wê bidina wan wê zêdetir bikin. Wê di wê temenê de wê ev wê di awayekê de wê weke 'ji xwe dûr kirina derûniya xirab' wê were ser ziman. Di wê temenê de wê, temenê wê bi baş hîskirin û ankû nebaş hîskirinê re wê ew di wê temenê de wê were fahmkirin. Ew hîskirina ji tiştê wê ew întîba, hîs û derûniya ku wê tişt wê bi rewşa xwe ya darêjkî wê bi mirov re wwê çêbikê wê di wê temenê de wê weke aliyekê ku wê li wê were hizirkirin bê. Di wê temenê de wê, di rewşek xwezayî de wê weke xwe bi xwe terapikirin wê di renekê de wê li ser tiştên ku wê ji wan xweş bibê wê zêdetir bikê. Ev wê weke aliyekê wê yê jîyanî bê. Bawerîya bi tiştan û dayina vejena baş û nebaş a ji wan ku wê weke bandûrê li mirov bibê wê, zêde wê li herêmê di nava têtîgînên wê yên felsefeyî, bawerî û rewîstî de wê hebin. Ev wê di gotinê de jî wê, di awayekê de wê, li şûna bi bi zimanê nebaş axiftinê bi zimanekê baş axiftinê wê di wê rengê de wê were ser ziman. Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijare derûniyê wê di wê temenê de wê, bikeve nava jîyane mirov de.

Di wê rengê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di nava jîyane mirov de wê, ew wê, hebê. Derûnî wê, di wê temenê de wê weke têtîgek li ser bandûrê re ku wê li mirov bibê wê were dîtin û fahmkirin. Derûnî bi xwe weke bandûrekê di wê çerçoveyê de weke ku wê were fahmkirin dihê dîtin. Ev rengê weke ji tiştan girtina bandûra baş û tiştên ku wê bandûra xirab li mirov bikin ji jîyane xwe dûr kirinê wê di wê temenê de wê, weke renekê jîyanî û

fahma wê jî wê bi demê re wê pêşkeve. Wê ev wê, piştire wê bandûrê li hizirkirinê û gotinên mirov jî wê bikê. Di wê temenê de wê, 'baş dîtin, baş axiftin, baş kirin û hwd wê, di wê temenê de wê, bête ser ziman. Wekî din wê, mijare ziman jî wê di wê temenê de wê weke temenekê objektîv ê bandûrlêkirinê di jîyane mirov de wê xwe bide dîyarkirin. Mînaq gotinên ku ew bi nebaşî û xirabî hatina salixkirin û yê ku wê bi başî û nexirabî hatina salixkirin wê bandûra wê di awayekê derûnî de wê di temenê bi sînorkirina me de wê xwe bidina dîyarkirin. Mînaq di nava baweriyên de gotinên weke dualîteya 'dojeh' û 'bihûştê' wê di wê temenê de dikarê bikirpênê. Herkesek dixwezê di bihûştê de bijî. Wê hêsta ku wê ji wê hizra wê bigirê wê pîr zêde wê xweş wê baş bê. Vajî wê ji ya dojehê wê herkesek wê bixwezê ku ew xwe ji wê dîrbigirê, wê bandûra ji watelêkirina wê ku wê were girtin wê pîr zêde wê karibê bibê temeneke zêhnî û hwd di meji û jîyane mirov de jî.

Di wê temenê de wê mijara têkiliya ziman û derûniyê wê di aslê xwe de wê bi serê xwe wê weke mijarek teybet wê karibê xwe di jîyane mirov de li hemberî mirov bide dîyarkirin. Gotin weê zêhnekê wê di wê temenê de wê, tenê weke gotinek bi qalibî û wateya li wê hatî kirin wê newê dîtin. Weke ku Wittgenstein wê werênê ser ziman wê weke leyistina gotina wusa bi hesanî mirov wê nikarê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Ji wê zêdetirî wê di wê temenê de wê bi giranî bandûrek wê ya pîr zêde giran û mazin wê li ser mirov wê hebê. Mirov wê, di bin gotinên wusa ên negatîv de wê bi giraniyekê wê di xwe de wê bijî. Vajî wê gotinên pozîtîv wê rehetî û siviktiyekê wê bidina me. Gotinên ku em pêşîya wan nizanin û wê gûmanê wê çêbikin wê di wê temenê de wê, bi mirov re wê çêbikin.

Felsefe têgîna gûmanê weke temenekê lêpîrsînê ê fahmkirinê bikardihênê. Di aslê xwe de wê aliyekê ku wê bi têgînên baweriyên ve girêdayî li dijî wê gûman û lêpîrsînkirinê wê xwe bide dîyarkirin ku mirov wê li wê bihizirê wê bi vê aliyê ve bi mijarê ve girêdayî wê hebê. Wê ew jî wê di temenê de wê zayifîyek keseyetî wê bi temenê bêzanîne wê hebê.

Derûnî wê di çerçoveya wan qalibên gotinên ziman de wê, wateyekê xwe ya teybet ku wê mirov wê ji wê hîsbîkê û ankû fahmbîkê û yan jî bigihijê hişekê wê biafirênê. Wê di wê temenê de wê, dema ku wê wateyek lê hat kirin wê di wê temenê de wê bi

heman rengê wê bandûrê lê bikê. Minaq wê dema ku wê kesek wê gotinên xirab wê jêre bèn gotin wê ji wan gotinan wê çawa wê 'xirabiyekê' wê fahmbikê? Ev wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê karibê bide diyarkirin. Wê li dijî wan gotinên 'xirab' û 'negativ' wê bertekê û helwestê wê bide nîşandin. Wê dijberiyê bide nîşandin. Wê di xwe de wê bihêrs bibê. Wê weke ku wê bişikihê lê were. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di wê temenê de wê, dikarê wê di awayekê de wê, fahmbikê wê werênê ser ziman.

Ji gotinekê wê dema ku wê were bidengkirin wê ji wê gotina hêsta başî û nebaşiyê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman. Lê di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê fahmbikê.

Di aslê xwe de wê, gotin û derûnî wê di wê temenê de êw kombinyonek teybet wê di nava wan de wê di wê temenê de wê, Wê kombiînasyonê wê bi şewayekê teybet ê fahmkirinê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Derûnî wê bi çerçoveya wê ya fîzîkî wê, xwediyê temenekê newrolojîkî bê. Wê tûra sînîran a laş wê, bi rêyên wê yên ragihandinê wê di temenê wê de wê, bê. Wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşên weke dilxweşî, tirs û hwd jî wê, di wê temenê de wê, bi rewşên bi bandûr li mirov kirinê re wê, bibê. Wê di wê de wê, dilê mirov wê zû biavêjê, laşê mirov wê xûhbide. Wê, rewşên weke sergêjek, bêahengî, depresyon û hwd wê karibin rûbidin. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, bandûra gotinê a bi têtikiliyên wê yên newrolojîkî re wê adranalina ku wê laş wê diafirênê wê bi serweriya wê ya li laş re wê, di wê temenê de wê, biafirênê. Di wê temenê de wê, mirov dikarê weke pîrsekê wê bikê ku wê gotinek wê çawa wê karibê wê bi wê rengê wê tirsekê bikê dilê mirov, gûmanekê bi me re çêbikê? Wê temenê wê çi bê? Wê bi têtikiliya rewşên ku ew hatina jînkirin re wê bê danîn. Wê ew rewş jî wê bi baş û nebaş bi encam bûna wan wê di wê temenê de wê, encama bandûra gotinê a di wê temenê de wê bide diyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giirng bê ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Pêvajoyên têtîna terapiyî bi felsefeyî

Wê dema ku mirov wê bahsa têtikiliya felsefeyê û terapiyê b hevdu

re dênê wê di wê temenê de wê, di temenekê felsefeyî a weke ya li ser têngîna derrûniyê re jî bê wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide me. Lê di wê temenê de wê, felsefe wê di wê fahmkirina wê çawa wê weynekê wê bileyizê wê bi serê xwe wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê, di awayekê xwe girêdane weke li ser têngînek bawerîyî û hwd de ku wê fahmbikê wê, di wê temenê de wê, tirs û hwd ku wê, bi wê bi mirov re wê çêbibê wê di wê çerçoveyê de wê hinekî jî wê nezanîn wê bibê. Nezanîn wê temenê girêdanê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê biafirênê. Wê di wê rengê de wê, weke awayekê wê xwe bide dîyarkirin.

Di demên felsefeyê de wê, dema ku mirov wê li wê dinerê wê, tiştêk wê bi gelemperî wê bi mirov û fahmkirina re wê bi hizirkirinê, felsefeyê û hwd re wê derkeve li pêş. Ew jî wê fahmkiirînê weke bi şêwayên hizirkirinê a li ser keseyetê, û hizirkirinê weke çawa jîyankirinê bin. Wê ev wê, di temenekê de wê, weke encama xwe rehetkirin û ghiştina aramiyekê di xwe de jî bê. Xwe gihandina aramiyê wê, di wê rengê de wê, weke armancek kirdeyî a di awayekê de a hizirkirinê felsefeyê jî bê. Di wê temenê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijarên felsefeyê wê, bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin.

Di nava felsefeyên asyayî de wê, di demên kevnera de wê bi zêdeyî wê mijarên keseyetê wê, zêdetirî wê derkevina li pêş. Mîtra, Zerdeşt, bûda, Tao, kunfiçyus û hwd ku mirov li reng û şêwayên hizirkirinê wan binerê wê, di wan de wê bi zêdeyî wê mijara keseyetê û di wê de li lêgerîna başî û nebaşîyê û lêgerînên bi bersivên çawa jîyankirinê wê di wê temenê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Dixwestin ku mirov bi keseyetiya xwe ve bibê xwediyê gîyanek baş. Di wê temenê de wê li ser wê re wê çawa wê bibê xwediyê gîyanek baş û pêvajoyên wê bijî wê li ser wê re wê, ew wê hizirkirinê wê bi wê re wê bikin.

Di aslê xwe de wê, di awayekê din de wê dema ku mirov wê li ser têngînê felsefeyê re wê, werênê ser ziman wê di wê temenê de wê dikarê wê ji du aliyên ve wê fahmbikê. Yek wê ji aliyê ku wê, di wê temenê de wê, bi şopandinekê re wê çawa wê mirov wê xwe bigihênê zanîna wê têngîna felsefeyê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê. Wekî din wê, di wê temenê de wê aliyekê din jî wê, bi

kênzânînên xwe derbaskirinê re wê çawa wê mirov wê, xwe di awayekê de wê, bi fahmbikê û wê bi wê re wê, çawa fahmkirina wê **bikê** bê. Tabî wê dema ku wê mijar felsefe û fahmkirina wê a di wê çerçoveyê de wê, bêgûman wê li ser temenekê rasyonal wê bê kirin. Di wê temenê de wê, bi wê re wê, çawa wê di wê çerçoveyê de wê bê gihandin li temenekê fahmkirinê û ankû bi çerçoveyek fahmkirinê li wê bi serwerbûnê. Wê dema ku wê, mijara têkiliya felsefeyê wê di temenekê terapiyî de wê were fahmkirin wê, mijarên wê li ser temenekê fenomenolojikî têkiliya kirdeyê bi bûjenê û ankû fahmkirina kirdeyê weke têtînekê jîrî ku wê çawa wê mirov wê, bi wê bigihijê çerçoveyek fahmkirinê a bi jîyanê re.

Di asllê xwe de wê, di awayekê de wê pêvajoyên bûyînê û hebûnê ku mirov wan li wan bihizirê wê di wê temenê de wê, li ser temenekê dîrokî û pêvajoyên pêşketinên ên zêhnî û hwd re wê, were fahmkirin. Ji xwe felsefe wê, di temenekê de wê, bi kirina wê bi serê xwe wê, di awayekê de wê di nava civakê de wê ji du aliyên ve wê weynek terapiyî wê bileyizê. Aliyê pêşî wê bi çerçoveya gelemperî a civakî re ku wê were dîtîn û fahmkirin bê. Wê bi wê re wê, dîtîn, fahmkirin û ghiştina fahmkirina wê ya çerçoveyî bê. Aliyê din jî wê bi teybetî wê li ser keseyetê bi teybetî rewşên weke yên têkiliyê, xûy û hwd re ku wê mirov wê çawa wê bigihijê fahmkirinê re wê, di wê temenê de wê, karibê wê fahmikê bê.

Di mijara têtîna terapiya felsefeyê de wê, di wê temenê de wê, di serî de wê, di çerçoveya hebûn û ezîtîya mirovî de wê, li ser temenekê baş wê, çawa wê bigihijê fahmkirinê wê bi wê re wê, di awayekê de wê, weke temenekê fahmkirînê wê biafirênê. Di wê rengê de wê, rengê jîyanê, encamên wê, hêst û hîskirinên mirov û hwd wê çawa wê, bèn jînkirin û wê çî wê di awayekê de wê, karibin bi rengê pêşketinê bi xwe re bidina diyarkirin wê, di wê temenê de wê bi wê re li wê bihizirê. Mirov bi felsefeyê re di bigihijê wateya jîyanê, hebûnê û hwd. Wê dema ku mirov ji wê kes wê çawa wê weke bê hêvî û hwd wê bibê wê, di rengê de wê bi wê re wê karibê bi rehetî were kifşkirin. Di wê rengê de wê, felsefe wê hinekî jî wê, bi gihandina wê wateyê û salixkirinên wê re mirov di temenekê de wê li ser wê temenê zêhnî bi zelaliyekê wê bigihênê rewşek fahmkirinê. Her fahmkirin wê ber ku wê biriqîna wan a li jîyanê wê bibê wê di wê temenê de wê, ew biriqîna bi wê ji jîyanê ku wê bibê wê çawa bê wê bi derfet bê ku mirov bi wê bihizirê bê.

Gihîştina nerînek baş û bi zanîn di jîyanê de wê sekna mirov jî wê di jîyanê de wê bi zanîn û baş bikê. Wê di wê temenê de wê, felsefe wê weynek wê ya giring wê hebê.

Rengên fahmkirinê wê çawa wê bandûra wan li derûnîya mirov wê hebê wê, ne zor bê ku mirov wê kifşbikê. Wê di wê temenê de wê, ew rengên fahmkirinê wê bi bandûra wê ya li jîyane me re wê bi wê re wê xwe di encamekê de wê bide dîyarkirin. Mirov wê bi wê re wê, di hizirkirina xwe de di kirin û çalakiya xwe û hwd de wê, bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Di temenekê giştîyî ê fahmkirinê de wê wateya hebûnê wê, helwestek bi wateya jîyanê wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di nava felsefeya teroikî û ya kirinî de wê, ew têkiliya zêhnî û hişmendî a li ser ahengekê ku wê bi wê re wê, were danîn wê temenekê fahmkirinê a ji aliyê hebûna me ve wê bi fahmkirinê wê biafirênê.

Di aslê xwe de wê biqasî wê hebûna bûjenî ku wê dervî me wê hebê wê bi wê re wê hebûna biriqîna wê a têgînî û ankû kirdeyî jî wê bi wê rengê wê weke fenomenekê wê karibê were dîtin û were fahmkirin. Lê di wê temenê de wê, ev mijara fahmkirinê wê hinekî wê di xwe de wê gelek pêvajoyên komplika ên fahmkirinê wê biafirênê. Wê bi kirdeyî wê di wê de kûrbûn û gihîştina têgînên din ên di zikhevdû de ku wê di wê de wê hebin bi wê re wê bi wê ji hev derxistinê wê biqasî ku wê bi fenomenî wê bi kirdeyê wê bibê wê bi wê rengê wê li ser aliyê din ê objektiv ê bûjenî û hwd re wê karibê were dîtin.

Felsefe wê, terapiya wê, di wê temenê de wê bi hizirkirinên wê û gihîştina hizirkirinên wê ên li ser kirdeyî û fenomenên wê û bûjenê û ji wê rewşên din ên heyînî û hwd wê, hemû wê di çerçoveya pirsên me yê jîyanî ên weke minaq çawa dikarim bijîm û ankû çawa dikarim baştirin û rastîrîn **bijîm û hwd re bê**. Di wê temenê de wê mijarên weke ez-beden, gîyan beden, rûhiyet-beden, zêhn û beden û hwd re wê, karibê bi wê re temenê kûrbûnê fahmbikê. Weki din em dikarin weke ez-laş, gîyan-laş, rûhiyet-laş, zêhn-laş û hwd re wê, dikarê ji aliyê din ve wê kûrbikê bi wê re di temenekê fenomenolojikî de wê fahmkirinê çêbikê. Minaq em kju em li ser têgînek weke ya felsefeya terapiyê re wê werênina ser ziman wê, spinoza wê di felsefeya xwe ya kirinê de wê, cih bi cih wê herê lêpirsîna şêwayê. Wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê bi wê bihizirê bê. Her felsefe û ankû filosof wê bi hizra ku

wê didênê li holê ra wê di wê temenê de wê weke ku wê ji vê aliyê ve wê weke ser şêwayê û hwd re wê lêpîrsînek terapiyî a bi fahmkirinê re wê bikê.

Di nava jîyane xwe de wê gelek tiştên ku mirov bi negativ û pozitiv rastî wan were wê bibin. Wê di wê temenê de wê, di serî de wê li ser temenekê zêhnî xwe gihandina fahmkirinekê bo wan wê weke aliyekê giring wê di çerçoveya fahmkirina wê bêşa mijarê de wê biafirênê. Di dewama wê de wê, li ser sedemê û rengên wê hizirkirinê û ankû li ser mirov, ber çî wan kirinên xwe ew dikê û hwd ku mirov li wê bihizirê wê di wê temenê de wê, karibê bi wê xwe bigihênê fahmkiirinekê. Di serdemên navîn de wê bi felsefeyê wê çawa wê mirov wê xwe bighênê 'nerînek baş' û ankû wê weke ku wê bê gotin 'nerînek bi tendûrûst' wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê ku mirov wê, bi hizirê bê. Bi fahmkirinê başkirin, terbiyekirina xûyên xwe, li xwe serwerbûn ku wê di temenê wê de wê zanîn wê were lêgerîn w di wê temenê de wê mirov karibê wê li wê bihizirê bê. Minaq wê dema ku em di helwestekê û ankû nerînek de israr dikin wê encamên wê di nava jîyane me de wê çî bin? Yan jî wê, dema ku mirov wê, kiirnekê dikê wê encama wê bo mirov wê çî bê? Weke rêya fahmkirinê felsefe wê, di wê temenê de wê, li ser şêwayên me yên fahmkirinê re wê di awayekê de wê derkeve li pêş. Minaq wê gelek pîrsgirêkên ku em weke pîrsgirêkên şaş fahmkirinê û ankû kêm zanîne dibinin wê karibin xewnên me biravênin. Mirov tiştêkê dikê wê, demê wê di meji de wê pîrsên weke 'ev kirin çawa wê were dîtîn', 'çawa encamê bi xwe re wê bîne' û hwd wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê werênê ser ziman. Spinoza wê di xabate xwe ya bi navê 'etika' de wê di rûpelên li dora 328an û wan de wê, gotinên weke "Ger em heyecanek giyanî, ankû hestek ji ramana sedemek derekî derxin û bi ramanên din re bikin yek, wê demê hezkirin an nefreta me ya li hember sedemê derve û guheztinên derûnî yên ku ji van hestan derdikevin jî dê bi dawî bibin." wê bîne ser ziman. Di demên pêlên zêhnî de wê, dema ku wê mirov zêhnê xwe bi heya wê ji nûqteyekê û ankû ji ser sedemê vegûhazê li sedem û nûqteyek din wê bi wê re wê çawa wê di mirov de wê gûharîn wê bibê wê li ser wê re ew wê bîne ser ziman. Mijare vegûhaztina heyê ji nûqteyekê li nûqteyekê wê di felsefeyê de wê, weke rewşek ku wê weke ku wê ji wê hevoka ku me ji ya spinoza hanî ser ziman wê çawa wê di rûhiyeta

me de jî wê gûharînê wê bi xwe re wê çêbikê wê balê bikişênê li ser wê. Yan jî rewşek wê kêlîka ku em di heya wê de na ku wê çawa wê hêstekê û ramanekê wê bi me re wê çêbikê wê, dema ku em bi wê re tiştêkê din hizirin û bi wê re kûrbûn wê çawa wê, ew li şûn wê bikê û wê bi wê re wê rûhniyeta me wê bi wê re wê gûharînê bijî wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê dikarê wê balê **bikişênê li ser wê bê.**

Hey wê xwediyê rewşek demkî a ku mirov wê di çerçoveya wê kêlîkê û rewşê de wê fahmbikê bê. Wê têkiliya heyê û ramanê wê di wê çerçoveya li hev hoyandî de wê bi hevdû re wê hebê. Wê demê ku rewş ev bê wê demê wê rewşa heyê wê bi gûharîna ramanê re wê ew hey jî wê weke ku wê bi gûharê. Lê tiştêkê ku ew hatî jînkirin wê bandûra wê û bermehiya wê ya têgînî, hişmendî û zêhnî wê, hebê. Di hebûnek zindî û xêva wê de wê, ev wê, weke rewşek pêvajoyî a jînkirî ku ew hatî qaydkirin wê dikarê **wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.**

Ev şêwa wê, di awayekê de wê bi xwe re wê tiştêkê wê bide diyarkirin. Bi demê re pêşketina keseyetê û di dewama wê de wê, ew keseyet wê çawa wê were fahmkirin û wê li ser temen û pêvajoyên wê yên zêhnî wê çawa wê were fahmkirin wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, têgînên weke yoga, meditasyon bo 'xwe dîtinê' û hwd wê di wê temenê de wê, weke lêgerinna ku mirov wan di wê rengê de hizirbikê û fahmbikê bê. Ev şêwayên hizirkirinê wê ji aliyekê ve wê armanca fahmkirinê wê bidîna pêşîya xwe. Ji aliyê din ve jî wê weke ku wê bînina ser ziman wê li ser wê temenê wê, çawa wê ahenge nava gîyan û laş û ankû rûh û bedenê wê çêbikin wê bi wê re wê bikin ku ew li wê bihizirin.

Hewldanên çêkirina wê ahengê wê weke hewldanna felsefeyî bin. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê, ev wê weke şêwayekê fahmbikê bê. Ev rengên weke meditasyonê ku wê weke nêzî şêwayên hizirkirinê ên weke baweriyê bin wê di wê temenê de wê, çawa wê têkiliyekê di wê rengê de wê bi rûhiyet û bedene mirov re wê dênin wê, ji xwe wê weke mijareka bi serê xwe ku ew pêwîst bê were fahmkirin bê.

Di demên dawî ên serdemên kevnera û di serdemên navîn de wê were dîtin ku wê felsefe wê, van mijarên weke yên gihandina aramiyê wê bi tememî wê bi şêwayekê wê ji baweriyên re wê

bihêlê û wê weke li xwe li hemberî wan bê deng bikê wê dîmenekê bide çêkirin. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara aramiyê, bi fahmkirinê gihiştina başiyê û hwd wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê weke aliyna ku wê di wê temenê de wê, li wan wê were hizirkirin bê. Li ser gotinê re wê, xwe li gotinên baş girtin û wan ji xwe re weke hêlin û parastgeh çêkirin û xwestina di wan de jînkirin wê di wê temenê de wê weke aliyekê ku mirov fahmbikê bê.

Di demên serdemên navîn de wê, tiştêkê din wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Wê sînorê gotinên weke yên baweriyê û hwd wê bi zêdeyî wê li ser temenekê weke yê têtîgînên weke meditasyonê, û hwd re wê berfirehtir were kirin. Wê di wê rengê de wê ev jî wê di nava wan de wê, wê weke çerçoveyek lêgerînî wê were dîtin. Ber vê yekê wê dema ku mirov wê gotinên baweriyê wê di temenê hizirkirinê, felsefeyê û hwd li wan dihizirê wê, ev aliyên ku ew bi wan re li ser hebûn, keseyetê, gîyanê, rûhiyet, bedenê û hwd re li wan hatiya hizirkirin wê weke aliyna ku wê xwe bidina dîyaerkin ku ew werina fahmkirin.

Di rewşên fahmkirinê ên weke ku mirov wan dihizirê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di wê rengê de wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin. Weynên ku wê di serdemên navîn de wê bi gotinên weke yên baweriyê û hwd wê bèn leyistandin wê ya ku wê bi baweriyê were bawerkirin wê zêdetir bê. Wê di wê temenê de wê, zêdetirî wê wasifên têtîgînî wê di wê rengê de wê, di wê de wê bikin werina fahmkirin. Ber vê yekê wê têtîgîna baweriyê wê, ji wê ne tenê wê bawerî wê di wê rengê de wê, weke ku wê were fahmkirin. Di wê de wê bi têtîgînî wê dervî baweriyê wê di wê temenê de wê şewayna fahmkirinê ku wê li ser pêşketinên bi keseyetiyê û hwd re ku wê weke 'pêwîst' wê werina dîtin re wê di wê rengê de wê di wê de wê li wan jî wê were hizirkirin.

Pêwîstiyên keseyetiyê û jîyanî wê di wê demê de wê di awayekê de wê zêdetirî wê di awayekê de wê xwe bidina dîyarkirin. Wê mijarên bi keseyetiyê û hişmendiyê wê bi wê re wê, di awayekê de wê di zikhevdû de wê, bi wê re wê, bileyizin. Wê mijarên hişmendiyê wê di wê temenê de wê, bi temenekê zêhnî wê derkevina li pêş. Lê tiştêkê din wê were dîtin. Ew jî wê ew bê ku wê, çawa wê di hin şewayna de wê weke ku wê wateyên bi gotina hişmendiyê û zêhnê wê ji hev cihê bibin û wê werina hemberî hevdu.

Di aslê xwe de wê, ev jî wê bi wê re wê, di rengekê de wê di dewama wê de wê werê dîtin. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara hiş wê weke ku wê bi hişmendiyek jîyanî û xwezayî re wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Zêhn jî wê bi rewşên weke bi sazûmankirî ên bi zanînê weke rewîstê û hwd re wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, dema ku wê mijar wê were jîyankirinê weke bi baweriyên wê mirov nikaribê ji wê xwezayê jî dîr bijî lê wê çawa wê bi wê re wê di nava bawerîya xwe de wê bi xwe re wê bijî wê, ew jî wê, weke aliyekê ku wê hûrûkûr wê li wê bihizirê bê.

Li rex wê jî wê aliyekê din jî wê xwe bide dîyarkirin. Aliyê hîskirin, jîyankirin, fahmkirin û derkkirinên hûndûrînê û yên derveyî ku wê di rengekê de wê, dem bi dem wê levnekin û mirov wê di nava wan de wê herê û werê. Ev wê çawa wê di jîyane mirov de wê bina temenê bê ahengê û hwd wê, ew jî wê weke aliyekê din bê ku wê di wê rengê de wê bê dîtin. Wê dema ku wê minaq wê di serdemên navîn de wê, mirov wê tiştê wê bihizirê û wê, ew wê bixwezê wê bêne ser ziman û dema ku wê hanî ser ziman û bi rengê sazûmana rewîstî, olî û hwd a bi zêhnê serwer a re ku ew levnakê wê di wê temenê de wê çawa wê bi wê re wê were ber hevdû wê, di wê de wê poşmaniyan wê bijî ku wê ew hanîya ser ziman wê di wê temenê de wê weke mijare ku mirov wê fahmbikê bê. Di wê temenê de wê, encamên wê ku wê bêaramîyê di jîyana wê de wê çêbikin û wê temenê qastî jîyane wê bê afirandin û hwd wê, di wê temenê de wê, êdî wê ew wê li ser wê re wê, bi wê re wê, ew wê bijî. Wekî din wê ji aliyekê din ve jî wê tiştê din jî wê bi derûniya girseyî a demê re ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman wê hebê. Ew jî wê ew bê ku wê, di nava wê girseyê de wê herêkirin, û rednekirin wê di wê demê de wê, jîyankirinê ku ew dikê û ji aliyê din ve jî wê dema ku ew hatkirin û ew hemû bi redkirinê û hwd windakirin wê çawa wê bijî wê jî dide berhevdû ew, di nava wê de bijartinekê di rûhiyeta xwe de dikê. Ew bijartina di rûhiyeta xwe de ew dikê wê ji şewayekê hizirkirinê ê ew bi wê bawer dikê zêdetirî wê weke rewşeka ku ew çawa wê rewşa jîyane xwe wê hîlbijêrê wê di wê temenê de bê. Di wê demê de wê ev wê, weke qalibekê ku wê, di bin têgînên totoriter ên demên hemdem de jî wê, dema ku wê bê jînkirin ku ew bi wê re ne hemhizirê de jî bê bo ku ew dest

neavêjê wê û jîyane wê, çawa wê xwe bêdeng bikê wê, were dîtin wê di heman awayê de wê, di wê demê û rengê de jî wê were dîtin.

Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke ku mirov wê dibînê wê ji aliyekê ve wê hizir û derûnî wê weke dû aliyên cûda wê, di demên navîn de wê weke ku mirov wê dibînê wê di jîyane mirov de wê temenê kifşkarîyê wê weke ku wê çêbikin. Di wê temenê de wê, derûnî wê taqabûlî wê pêşketina keseyetê ku ew bûya bê. Zanîn û ankû hizirkirin jî wê taqabûlî wê rewşa zêhnê, rewşek felsefeyî û hwd ku ew wê fahmbikê û weke li gorî wê bijî bê.

Mijare keseyetê wê, bi xwe re wê bi xwezayî wê mijare derûniyê wê ji gelek aliyên ve wê di nava jîyane civakî û civaknasî û hwd de wê derxê li holê. Di demên navîn de wê, keseyet wê pêşkeve û wê ev jî wê di awayekê de wê, êdî wê bi wê re wê hertimî wê mijarên ku wê bikevina çerçoveya hizirkirinê derûniyê ên weke di demên hemdem de wê di wê temenê de wê, bina mijarên felsefeyê ku wê li wan wê bê hizirkirin jî bê. Di wê temenê de wê, hizirkirinê weke yê bi baweriyê gihiştina aramiyê wê di wê temenê de wê dikarê wê werênê ser ziman.

Li ser temenê têkiliya felsefeya terapiyî re Keseyet û felsefe

Di dewama mijare pêvajoyên pêşketina têgîna terapiyê bi felsefeyê re wê, mijara keseyetê û felsefeyê wê hildan li dest wê, weke aliyekê din ê giring û tememker bê. Wê di dewama wê de wê dikarê wê fahmbikê ku wê mijare keseyetê wê weke ku wê bi mijarên li ser wê re wê hanî ser ziman jî wê bi zêdeyî wê derkeve li pêş. Di dewama wê de wê, êdî wê felsefeya keseyetê pêşkeve û ankû kes û felsefe wê çawa wê hevdû bibînin wê li ser wê wê bê sekin in.

Kes û felsefe wê di wê temenê de wê, dema ku wê hevdû di hevdû de wê kifşbikin wê di wê temenê de wê mijara rengê jîyanê wê di dewama wê de wê bi wê weke weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bide dîyarkirin. Çawa jîyankirin bûyîna xwediyê çî rengê hizirkirinê û hwd wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke ku wê di wê temenê de wê derkeve li pêş. Ev jî wê weke aliyê ku wê bi wê re wê li wan wê were lê hizirkirinê bê.

Keseyet wê, di demên hemdem de wê bi derûniyê û hwd re wê, li ser xûy û pêvajoyên wê yê zêhnî ên pêşketinê re wê, were ser sekin in. Di nava civaknasîyê û hwd de jî wê di wê temenê de wê

çawa jîyankirinê û hwd re wê li ser wê bê sekin in. Wê têkiliyên mirov ên bi hevdû re wê, derkeve li pêş. Mirov wê bi keseyetîya xwe û gihîştina keseyeta xwe re wê, weke zindiyek derûnî û civaknasî û hwd jî wê pêşkeve û wê ji van aliyan wê ne tenê pêwîstîya fahmkirinê wê bide dîyarkirin wê, di dewama wê de wê, çawa wê, were hizirkirin û ankû wê hizirbikê jî wê bi wê re wê, li ser wê were sekin in.

Têgînên weke bawerîyê, rewîstê û hwd wê, di wê temenê de wê li ser temenê çawa jîyankirinê û hwd wê di wê temenê de wê mijara keseyetê wê di temenê wan de wê, di rengekê de wê cih bigirê. Weke ku wê çawa ku wê ji aliyê derûnî û civaknasîyê ve wê mirov weke kesek derûnî û civaknas were dîtin wê bi rewîstî û bawerî jî wê weke kesekê 'bêbawerî û bêrewîst nikarê bijî' wê lê bê nerîn. Di wê temenê de wê, êdî wê rewîst û bawerîyek çawa wê bibê wê li ser wê jî wê di jîyane mirov de wê, bê hizirkirin. Wê li gorî wan têgînan wê bi awayên cûr bi cûr wê li modelên kes û keseyetî wê bê hizirkirin û pêşxistin.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê felsefe wê, di wê temenê de wê, di demên serdemên navîn de wê, di awayekê de wê weke aliyekê yê giring wê, di dewama wê de wê bi wê re wê, bi keseyeteê re wê bixwezê êdî werênê ser ziman. Fahmkirina kes wê, weke armanca pêşî a hizirkirinê wê xwe bide dîyarkirin. Kes weke kirde di nava wê jîyankirinê de wê, bê jînkirin wê di wê temneê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare keseyetê wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring ê felsefeyê wê bi rengê fahmkirina wê re wê ji temen ve wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temen de wê kes û felsefe wê ji aliyê fahmkirinê û rengê fahmkirinê ve wê, di wê rengê de wê, di awayê pêşî de wê xwe bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bi wê re wê bide hanîn li ser ziman. Kes û felesefe wê, di wê temenê de wê, bi gihîştina kes a felsefeyê û bi zanebûnê kes re wê, di awayekê de wê, xwe bide nîşandin. Bi zanebûna kes re wê, felsefe wê, di dîmenekê de wê li ser rengê fahmkirinê, şewayên jîyankirinê û hwd re wê, dîyarkirin. Ev şêwa jî wê çi bin? Wê di serî de ew, rengê fahmkirinê, têgînên weke yên zanîne, felsefe, bawerî û hwd bê. Weki din weke ku em di demên

hemdem de dibînin wê mijara rengê jîyankirinê mafûazadî û hwd jî wê di dewama wê de wê, xwe weke aliyna zêde giring ê weke mijarek kes û keseyetê wê, bi têtîgînê wê xwe bidina dîyarkirin.

Di felsefeya demên hemdem de wê, dema ku wê kes û keseyet wê bi felsefeyê û hwd re wê, were lê hizirkirin wê ji aliyekê ve jî wê mijara têtîgînên weke azadiyê, rewîstê, hûmanismê, rasyonalmê û hwd wê, di dewama wê de wê weke aliyna ku wê bi wan wê were hizirkirin bê. Wê di wê temenê de wê, çawa wê bi wan re wê bigihijê fahmkirinekê û hwd wê, di wê rengê de wê bi wan re wê bihizirê.

Felsefeyên demên hemdem ên weke eksistensialisme û hwd wê, di wê temenê de wê, derkevina li pêş. Minaq wê zayendîtî, têtîkilyên nava zayendan û hwd, wekhevî, ciheyîyên jîyanî û hwd wê di dewam wê de wê weke aliyna ku wê bi felsefeyî wê di dewama wê de wê were li wan hizirkirin bê. Di wê temenê de wê, felsefe wê, ev van mijaran ku wê hilde li dest wê, di çerçoveya pêşketina hebûna kes û rengê jîyankirina wê de wê, di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê bihizirê û wê, li wê bihizirê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara rengê jîyankirinê wê weke ku me hinekî li jor hanî ser ziman ku wê di nava bawerîyan û têtîgînên rewîstî û hwd de wê bê mijara fahmkirinê û wê li ser wê bê sekin in wê ev wê weke aliyekê ku mirov wê di wê temenê de wê, di serî de wê fahmkê bê. Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, mijare kes û bawerî, kes û felsefe, kes û rengê jîyane kes, kes û derûnî, kes û rewîst û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê were li wê hizirkirin. Wê di wê temenê de wê mirov wê di nava jîyane xwe de wê di pêvajoyên pêşketina xwe de wê xwediyê çî rengê jîyankirinê û pêşketinê bê wê, di wê temenê de wê, pêşketin û salixkirinên jîyanî wê, di wî de û bi wî re wê werina kiriin.

Di wê temenê de wê ev jî wê bi wê re wê, êdî wê weke mijarên fahmkirinê bin. Di demên serdemên navîn de wê dema ku wê bawerî wê derkevina li pêş û bi gelemperî wê bihizirin wê di serî de wê bi hev re wê bikevina wê pêşbazîyê ku ew xwediyê projeya keseyetî û çêkirina aramiyê wê ya hundirîn ên herî baştir bin wê bi wê îdîayê wê xwe bidina dîyarkirin. Wê derkevina li pêş. Di wê rengê de wê, di her awayê de şîrovekirina rêgezên xwe yên olî û

hwd wê, di wê temenê de wê, wateyek wê ya bi fahmkirinê û pêşketina mirov û keseyetîya nirove girêdayî wê hebê.

Ber vê yekê wê, wê dema ku em minaq li pirtûkên filosofên kurd ên olî ên serdemên kevnera û yên baweriyên din dinerin wê di serî de wê ji wê aliyê ve wê, li ser temenê fahmkirin û gihiştina rastteqiniyê û hwd re wê, di awayekê de wê, çawa wê weke ku wê bihizirê û wê tefkirkirinekê wê bi mirov re wê çêbikê wê li ser wê bisekin in. Di rengên hanîn li ser ziman de wê, mijarên kes û çawa jîyankirinê wê di awayekê de wê bi wan wê were lê hizirkirin û wê bi wan re wê bixwezî ku ew bersivan bidina pirsên ku ew di serê mirov de diafirin. Di wê temenê de wê, temenê lêpîrsînên weke li ser hebûn û nebûna xwûdê re ku wê pêşniyara lînepîrsînê wê were kirin wê di wê temenê de wê, were kirin. Wekî din tîgînên metafîzîkî û hwd wê, di wê temenê de wê, weke encama wê hizirkirinê wê bibê. Metafîzîk wê weke pêvajoya sêyem a fahmkirina xwûdê wê bi xwe re wê bîne ser ziman di wê çerçoveyê de. Di pêvajoya pêşî de wê, **yazdanên serûyê ardê** ku wê kifşkirin û pêşîya lêpîrsînê digirtin bi zoriya xwe wê hebûban. Piştî wê bî pêvajoya duyem wê, weke pêvajoya vi olên dema aqil weke bi gîyanî weke bi navê **xwûdeya li azmana** û hwd re ku wê derkeve li pêş û wê xwê wê li şûna li dînyayê wê li azmana wê were bicihkirin. Wê di wê temenê de wê gotinên xwûdê ser me re ya wê bê ser ziman. Dema ku aqilê mirov gihişt wir û ewder li wê xwûdê ne dît wê metafîzîk wê derkeve li pêş ku wê li pêş û başîya jîyanê wê weke destpêka afrîner wê bi wê re wê çawa wê bîne ser ziman wê li wê bihizirê û wê di wê temenê de wê, hebûna xwûdê wê hê zêdetirî wê vî carê di hundirê demê de wê hê durtir wê bibê ku mirov nikaribê xwe bigihênîyê û lînepîrsê. **Metafîzîk wê hebûna xwûdê wê zêdetirî wê di nava demê de wê ji mirov dîr bikê.** Pêvajoyên xwûdayê ser rûyê, xwûdayê li azmana û bi metafîzî xwûdayê ji me pîr dîr wîrdetir û hwd wê, di wê temenê de wê, bîne ser ziman. Metafîzîk wê di wê temenê de wê, di demên hemdem de wê weke regekê hizirkirinê ê kosmogonîkî wê di wê temenê de wê di çerçoveyek gerdûnî de wê bihizirê û wê di awayekê de wê bê xwediyê regekê fahmkirinê.

Di wê temenê de wê, pêvajoya duyem û ya sêyem a bi rengê xwûdayî li azmana û xwûdayê metafîzîkî ê dervî demê û dîr wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê were pêşxistin. Wê dema ku

em vê pêvajoya dawî wê fahmbikin wê di wê temenê de wê, di çerçoveya pêşketina keseyetê û derûni û zanîna wê de wê çawa dikarê wê fahmbikê? Di serî de wê, di awayekê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê werênê ser ziman ku wê, bi keseyetbûna mirov û di wê temenê de wê bi bihîs û hêstbûna wê keseyetiyê ku wê bi xwe re wê bînê wê, di wê temenê de wê, wê di nava wê hişmendiya wê de wê keseyetê wê zêdetirî wê di awayekê de wê weke kirdeyek kifşkar wê, derxê li pêş. Gotinên weke mirov xwe dibînê û xwûdê nabînê, xwe dikê cihê xwûdê û hwd de wê li ser wê temenê wê êdî wê pêşkevin. Mirovê dihizirê, dikarê kifşbikê û hwd wê, di wê temenê de wê, ser xwe re wê hêzek kifşkar wê herê nekê. Wê dervî bijartin û biryara xwe wê herê nekê.

Di wê temenê de wê, ber ku ew wê weke wînekê wê derkeve li pêşkev. Keseyet wê hinekî jî wê di wan waran de wê, weke temenekê pêşketinê bê. Wê di aslê xwe de wê hebûna xwûdê wê bi derûnî û hwd wê, di pêşketina keseyetiyê mirov de jî wê bandûra wê hebê. Hemû xosletên baş û serwer û hwd wê, dema ku wê mirov bi xwûdê ve bikê wê di dewama wê weke ku wê li ser wê xwûdayê xwe yê di mejiyê xwe de wê bi hin wê mirov û ankû kesekê bi wê rengê jî wê di xwe de wê biafirênê. Wan xosletên ku ew di xwûdê de kifşdikê wê piştî wê di xwe de wê kifşbikê.

Di dewama wê de wê kesyet û xwûdê wê, di wê temenê de wê, bê keseyet û mirov. Wê di wê temenê de wê keseyet û mirov wê êdî wê bi berdeyamî wê pêşkeve. Wê kes wê bibê xwe. Wê xwe di dewama wê de wê bibînê. Ev pêvajoyên pêşketinê wê di nava pêvajoyên hizirkirinê ên felsefeyê de wê, xwe di rengê û awayekê de wê bi wê rengê wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, mijara felsefeyê ên weke bi rengê felsefeya xwûdê, rewîstî û hwd ku mirov wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê, di dewama wê de wê, hewldana gihiştina hertimî ya baştir wê, di qahfê serê wê de wê, xwûdê hebê. Wê ya bêtêmesî ku ew çêkir di wê gotina xwûdê de hanî ser ziman wê, di xwe de wê, di xwe de jî wê weke rengê keseyetê ku ew dihênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê, bandûra bawerîyan û hwd wê, di pêşketina keseyetê de wê, di awayekê de wê di nava pêvajoyên pêşketinê zêhnî de wê, xwe bide dîyarkirin. Gotina xwûdê wê, navenda felsefeyek zêhnî jî wê di wê temenê de wê di mejî de wê biafirênê. Wê bi wê re wê, di awayekê de wê, di wê rengê de wê, her ku wê

diafirênê û wê pêşdixê wê di jîyane xwe de wê, pêşdixê. Wê sazûmana bi felsefeya zêhnî ku wê pêşdixê û wê di destpêkê de wê weke ku wê gotina xwûdê navend û destpêka wê bê wê bi demê re wê ew gotina xwûdê wê bi ya mirov re wê cih bidest gûharanê di awayekê morfolojikî de wê bikê. Di wê temenê de wê, de wê, xwûdayê ku mirov wê darêjka wê nedît wê, dareêjka xwe û ya keseyetîya xwe wê, di wê de wê bicih bikê û wê bi wê re wê bidest hanîna ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku em di dewama pêvajoyên pêşketina felsefeya keseyetiyê û gihiştina wîne a di xwe de wê bi wê re wê kifşbikin û wê werênina ser ziman bê.

Felsefe wê, di wê temenê de wê, têkiliya derûnî ku wê didênê wê li ser temenekê girêdanê re wê di awayekê de wê weke bi çerçoveya menewiyetê û hwd re wê, di awayekê de wê weke ku wê çê bikê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê, di wê rengê de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, menewiyet wê, di wê rengê de wê, ne tenê wê weke rewşek menewiyetê bê. Wê di wê temenê de wê çerçoveyek girêdanîya derûnî a mantalî jî wê bi re wê biafirênê. Watêya ku mirov wê bi gotina mantalê û ankû mantalismê wê bi wê re wê bijî wê di temenê bi hêza aqilê xwe bi bandûrkirin û xwe gihandina fahmkirin û zanînek serwer a di wê temenê de bê. Di wê rengê de wê, di nava felsefeya suhrewerdî de wê, dema ku wê bahsa pêvajoyên felsefeyek zêhnî a bi gihiştina fahmkirinê û rastteqîniyê bi zanîne wê bikê wê di wê temenê de wê, pêvajoya dawî wê weke pêvajoya xwe ji xwe derbaskirinê bêne ser ziman. Wê di wê pêvajoyê de ku wê aqilê mirov ê menewî û hwd wê, di astek zêde bilind de wê, karibê xwe bigihênê her rengê fahmkirinê û pêşketinê ku ew bi wê çêbikê. Mantalism wê weke pêvajoyek têgînî a bi têgînek weke ya afsûnî û hwd ku mirov wê bandûrê li kesê li hemberî yê li hemberê xwe wê bikê û wê rengê hizirkirin û hwd wê, bi rêyîn weke dihê tefkirkirin ên hipnotize û hwd re bide dîyarkirin. Dikarê weke derûnîya afsûnî jî wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê, li ser çerçoveyên xiyalî û hwd de wê azmûnên derûnî û afirandina wan jî wê bi wê re wê weke ku wê were dîtin. Di awayekê de wê kesên weke mantalist wê hertimî wê weke ku ew xwediyê rewşek sserwer a derûnî bê wê dîmenekê wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bi kesyetî û derûnî wê bide nîşandin. Di wê temenê de wê, rewşên weke yên afsûnî ku wê rastarast wê

bandûrekê li derûniya me bikin û ankû wê derûniyê wê li xwe bidina hoyandin wê di wê temenê de wê, çerçoveyek wê ya fahmkirinê wê bibê.

Di dîmenekê de wê weke ku wê têkiliyek serxwezayî û derûniyî wê bi mantalî wê bi hevdû re wê were danîn wê di dîmenekê de wê bi wê re wê were dîtin. Kesên weke mantalist wê weke kesê ku ew xwediyê hêzek xweza, hêstî, hîskirinê û hwd bê wê, weke ku wê were dîtin. Di nava dîroka mantalismê de ku mirov wê kevn herê wê weke qahînen demên kevnê û berê wê demê wê heta wan jî wê karibê dîroka wê bê birin. Minaq wê hûnermend ku ew xwe weke medyûman binerê, pîrabokên serdemên navîn navîn ku ew weke xwediyê şêwayekê hizirkirinê ê ku ew weke dikin ku ew rastarast bandûrê li mirov bikin û weke mirov bikina binbandûra xwe û hwd de wê, di wê çerçoveyê de wê karibê were fahmkirin.

Mantalistek wê di rewşa aqilê zêhnî û hwd de wê, sînorê wê weke ku wê zanibê. Di dewama wê de wê weke aliyekê din bi rengê salixkirina tevgeran û bi wê re wê, têkiliya tevgeran bi hevdû re danîn û hwd re wê, çerçoveyek fahmkirinê a dîtbarî jî wê di wê temenê de wê, weke ku wê karibê biafirênê. Di awayekê de wê çendî ku wê weke xwediyê temenekê li ser hêza xiyalkirinê jî bê wê di rengekê de wê, ji rewşên weke yên xweza û rewşên weke yên bi rengê bawerkirinên mirov ku ew hena re jî wê karibê bi têkilidanînek mantali re wê, temenê wê bandûrkirinê bide çêkirin. Di wê temenê de wê mantalist wê li ser kirinên xwe yên teybet re wê, weke rewşên bandûrlêkirinê re wê di temenekê hîlelêkirinê de wê weke ku wê were dîtin û fahmkirin. Lê di wê çerçoveya zêhnî de wê, weke çerçoveyek psisikî a mantali jî bê.

Di aslê xwe de wê mantalism û derûnî wê di wê temenê de wê di dîmenekê de wê weke di temenê dîtin û rengê fahmkirinê de wê dîmenekê ji hev nedûr wê bidina mirov. Di wê temenê de wê, bi xosletên keseyetê û serwerîya mirov a li wê, zêhnê û rewşên wê û hwd re wê karibê were fahmkirin. Mantalism jî wê weke xosletek keseyetê a bi aqilbûnê û bi aqilê xwe bandûrkirinê ku wê karibê çêbikê û wê bi wê re wê derkeve li pêş jî bê. Wê di wê temenê de wê, nîşanayek pêşketina mirov wê di wê rengê de wê li ser bûna kes û gihiştina keseyetê a bi zanîne û fahmkirinê û hwd re wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê, xosletên aqilê zêhnî wê çawa wê mirov li wan serwerîyê bide nîşandiin û hwd wê bi wê re wê di

rengê de wê weke ku wê bide nîşandin.

Di wê temenê de wê mantalîsm wê xwediyê çerçoveyek keseyetîya zêhnî û derûnî a di zikhevdû de ku ew bi wê heya jî bê. Wê, di wê pêvajoyên pêşketina keseyetîya mirov de wê dikarê wê bi wê re wê fahmbikê ku wê, bi aqilê felsefeyê û hwd re wê, bi hemû rengên hizirkirinê re wê, gihiştina fahmkirinê û bi wê re bi fahmkirinê serwerî wê di wê temenê de wê, xwe bi wê re wê bide diyarkirin. Keseyet û felsefe û ankû keseyeta û zanîn wê di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê, hevdû di pêvajoya pêşketina aqilê zêhnî û hwd de wê biafirênin. Minaq pêvajoyên weke pêşketina bi aqilê zêhnê re ku mirov dikarê şîrove bikê ê weke mirov wê xwe bikê awa û şeklan de wê, bi wê re wê, werênê ser ziman. Di demên totemîsm û animîsmê de wê, xwe kirina awayê heywan, tayr û hwd de. Wê çermên wan wê li xwe bikê û wê weke ku wê bibê weke wan. Wekî din wê minaq wê di çerçoveya mantalîsmê de ku mirov bi keseyetîyê mirov fahmbikê wê, rewşên weke bandûrkirinê ên bi keseyetê ku ew weke xwe dikê awa û şeklan de wê, hinek kes wê bi xwezayî wê, xwediyê wê rewşa ku wê di demên hemdem de wê bi têtîgîn û gotina 'qarîsmayê', 'entelîsmê' û hwd ku wê were ser ziman re wê bibê. Ev jî wê, di wê temenê de wê, di rengê de wê, şêwayna bandûrkirinê û hwd bin. Minaq kesekê bi qarîsma wê bandûrê li kesên din ên dervî xwe wê weke ku wê bikê. Wê di wê temenê de wê, bê dîtîn. Yan jî şêwayên xwe xwe ji xwe cûda di awayan de bide nîşandin wê di wê temenê de bê. Wê armanca wê rewşê bi têtîgînî wê ew bê ku wê mirov wê bandûrkirinê wê çawa wê bikê bê. Yan jî xwe weke bi zanîn û hwd nîşandan wê, dîsa wê, di heman rewşê de wê, di temenê xwe dana herêkirinê û bandûrkirinê û hwd de bê. Wê di wê temenê de wê, dema ku mirov gotinên xwe dibijêrê bo gotinê wê ev wê di temenê wê de wê weke aliyekê sofistîke wê hebê.

Di fahmkirinê de hey û derka li hev hoyandî

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê bahsa pêvajoyên pêşketina keseyetê bikê wê, divê ku mirov wê weke aliyekê din wê di dewama wê de wê li ser hebûna me ya zindîyî re wê, rewşa fahmkirinê û heyê bi hevdû re wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê din di dewama wê de wê fahmbikê. Ku mirov ji kîjan aliyê ve li wê binerê wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mirov wê ji

hewirdora xwe wê fahmbikê. Di wê fahmkirinê de wê xwediyê aheng, levkirin, û sazûmanekê jî bê.

Ev aheng, levkirin û sazûman wê di awayekê de wê, di rewşa derkkirinên me de jî wê xwe di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Em minaq wê dema ku em tiştêkê hizirkir din di wê kêlîka ku me ew hizirkir de wê heya me wê li ser wê bê. Wê di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara salixkirinê wê di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din wê xwe bide dîyarkirin.

Her fahmkirin wê, dema ku wê were kirin wê bi heya wê ya bi hiş a di wê demê de ku ew li wê şîyara re wê, di renekê de wê xwe bide dîyarkirin. Ev wê, di renekê de wê weke xosletekê fahmkirin û rengê hizirkirinên me jî bê. Wê dema ku me tiştêkê hizirkir wê, bi wê re wê, tiştêkê din wê newê kirin. Wê ew tişt wê were kirin. Minaq wê dema ku me tiştêkê hizir û heya me li ser wê bû wê hingî ew heya me, wê şîyarîya me ya zêhnî û hwd jî wê li xwe bigirê. Di wê temenê de wê ew wê bi wê rengê wê bi wê re wê bibê. Ku me piştî wê tiştê ku me hişkir em, tiştêkê din hişbikin wê di wê temenê de wê, heya me jî wê, di wê temenê de wê ji wê derbasî ya ku me piştê wê hişkir. Wê di wê temenê de wê, ya ku ew pêşî hatî derkirin wê di awayekê de wê, weke ku wê di asta duyem de wê, li şûn wê bimênê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara wê, xwe di renekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê mijara heyê wê weke dema ku wê, tiştêkê di hişê me de bê û şîyarîya hişê me li wê bê û piştê ku me tiştêkê din hişkir û şîyarîya hişê me çû ser wê, ev wê weke xosletekê sazûmanî a mejiyê me jî wê bi hizirkirinê re wê bi psiko-newrolojikî xwe bide dîyarkirin.

Di dîmenê fahmkirinê ê li ser şîyarîya hiş li rewşê de wê, di wê temenê de wê, weke ku wê were dîtin wê di çerçoveya wê rewşa hiş û şîyarîya wê de wê weke ku rewşek bijartinî wê xwe di wê temenê de wê bide dîyarkirin. Ev rewşa bijartinê wê di wê temenê de wê di renekê de wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê, derxê li pêş. Di derûniyê de wê rewşa weke ku wê, di demên hemdem de

wê bi têtînekê wê were ser ziman wê, mijara ´daketina li mejiyê bin´ û ankû ´li mejiyê şer man´ û hwd jî wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê, di wê temenê de wê, dikarê wê weke wê bişihênê. Lê ev rewşa newrolojikî ku me pêşîya wê hanî ser ziman wê, di wê temenê de wê, intîbayê bi me re dide çêkirin ku wê hinek reşwên ji wê cihê wê weke ku wê bi wê re wê hebin. Mînaq wê di nava rewşa rewşên hizirkirî de wê, mijara şîyarîya hişmendiyê û li dûv hevdu rêzkirina wê di wê temenê de wê, dema ku mirov li wê dihizirê wê, di wê temenê de wê, ev wê di rengekê de wê bi wê re wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Carna mirov rewşekê dihizirê û piştire ku rewşek din bi carekê rûda wê weke ku ew rewşa ku me pêşî li wê hizir dikir wê weke ku wê ji hişê me bifirê û wê herê. Wê weke ku ew ji xwe ew ne li hişê me bê. Weke ku ew di demek pirr zêde berê a kevn de em li wê hiziri na wê ji me dûr keve û wê weke ji bîra me ya wê klîkê wê herê. Bîra kêlikê wê di wê temenê de wê, li ser rewşên ku ew di wê temenê de wê, dikê wê, di awayekê de wê, rewşê bi wê rewşa wê ya bûyî re wê, di wê demê de wê, têtîliyê bi heyî wê dênê. Di wê temenê de wê, ew wê, di wê temenê de wê, bide nîşandin ku wê bîra kêlikê wê, di xwe de wê, di awayekê de wê, bi temenê şîyarîyê û heya li wê re wê xwediyê levkirinekê bê. Wê di wê temenê de wê ev herdû faktor wê temenê wê yê bi hişkirina rewşê re jî wê weke ku wê ji aliyekê ve wê di temenê di hiş de mayîn û nemayînê wê biafirênê.

Wê dema ku me, di wê kêlikê de weke ku me tiştêk ji bîrkir em, dikaerin bêjin ku ew ji mejiyê me derket û êdî ew nayê bîra me. Yan jî em dikarin bêjin ku em nikarin wê weke rewşa ku ew piştire newê bîrkirin wê li wê bihizirin? Di aslê xwe de mirov wê nikaribê wê bikê. Wê dema ku me hizirkir di wê kêlika pêşî bi wê şîyarîya hişî re wê, ew rewşa ku ew hatî hizirkirin wê, di wê rengê hizirkirî bi rengê dema wê de wê, xêvkinên wê bèn kirin. Wê di wê temenê de wê, dema ku wê piştire wê, ew wê were bîrkirin wê di wê temenê de wê ew wê, di wê çerçoveyê de wê bi awayekê wêneyî wê were bîrkirin.

Di wê rewşê de wê mijara xêvkinê wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara xêvkinê wê di wê temenê de wê, bi çend gotinan wê di wê çerçoveyê de wê hinek aliyên wê yên bi wê rewşê ve girêdayî wê werênina ser ziman. Ew jî wê di wê temenê de wê weke aliyna giring wê bi wê re wê weke ku wê biafirênin.

Minaq wê dema ku me tiştekan me xêv kir wê, di wê temenê de wê, piştî ku me tiştekan din ê duyem wê, hişkir wê, di wê temenê de wê yê pêşî wê, di awayekê de wê, weke ku wê di bîrkinê de wê bikeve rewşa duyem de. Wê di wê dema ku em di destpêkê de wê, li ya duyem dihizirin wê weke ya pêşî wê ji bîrê herê û yan jî wê weke rewşa berî wê hatî hizirkirin wê, di mejî de wê di rêz piştî wê de wê xwe bigirê. Lê wê ne di çerçoveya hişek bîrkinê de bê. Wê, di wê temenê de wê, di wê rewşê de wê piştî rewşa duyem wê bîrkinê rewşa yekem di dewama wê de wê li ser hinek rewşna dikarê bibê. Yek di mejî de hinek girêdanên bi faktorî û ankû tîgînî ku wê mejî bi şibandîna biriqandinê û hwd re wê bikê re wê werênê ser ziman. Aliyê din jî wê di dewama wê de wê, weke aliyê wê yê din jî wê, di wê temenê de wê, rewşa ku ew weke ya yekem bûya wê, hinek faktor û tiştên ku ew bi wê rewşa piştî di mejî de yan bi wê ya duyem re û yan jî dervî wê di mejî de temenê wê bîrîqînê diafirênê dibê ku ew hebê.

Wê di wê temenê de wê, di rewşa hizirkirinê a bi girêdana bi hevdu re de wê, di wê rengê de wê, dikarê wê werênê ser ziman. Lê di awayekê de wê, dema ku me tiştekan û ankû weke faktorek, qatek, tiştekan û hwd ji rewşekê bîrkinê ew bi xwe re wê weke mifteya wê bîrkinê wê ya giştî jî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ev wê, di wê temenê de wê, tîkiliya wê ya bi wê re wê, bi rewşa wêneyî a xêvkinê ve wê girêdayî bê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê karibê bide dîyarkirin bê.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara xêv, hişkirinê û bîrkinê wê, di wê temenê de wê, li hevdu hûnayî bin. Wê di wê temenê de wê, bi rewşa ya pêşî hatî bîrkin, ya duyem hatî bîrkin, ya sêyem hatî bîrkin û hwd re wê, rêzînekê wê bi sazûmanî wê çêbikê. Ku ev nebûba wê, nexwe wê, di mejî de wê weke rewşek tevlihevî a weke ya 'kaosî' wê xwe di mejî de wê bide dîyarkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê, mijara sererastkirinê û hwd jî wê, di wê temenê de wê di dewama wê de wê weke xosletekê wê were dîtin. Tiştekan, du tiştan, û ankû sê tiştan wê di aslê xwe de wê bi derfet bê ku mirov wê bi hevdu re hizirbikê û hişbikê. Lê di wê temenê de wê, rewşa ku em weke bi 'qapasîteya mejî' re wê dihênina ser ziman a weke ya bîrkinê û di hiş de hiştinê wê, di wê temenê de wê weke pêwîstîyek newrolojîyî wê di

wê rengê de wê, di temenê li dûv hevdû rêzkinê û di wê temenê de wê, ya ku wê, di wê temenê de wê bi bîrkinê re wê derxê li pêş ku ew li wê bihoyê re wê li wê bihizirê re wê bibê. Rewşa ku wê, di wê temenê de wê, di wê demê de wê bi şîyarîya hiş wê derkeve li pêş weke 'ya pêşî' wê di aslê xwe de wê, ne tenê wê bi fektorên mejî re wê bibê. Wê fektorên bandûrkinê ên derve jî wê, di wê temenê de wê bi rêya sînîrên me û hwd re wê, di wê temenê de wê temenê wê di reng û awayekê de wê weke ku wê biafirênê.

Di mijara fahmkinê de wê ev wê bi wê re wê, di rengekê de wê, bi zêdeyî wê weke mijarek giring a fahmkinê wê derkeve li pêş. Di wê rewşê de wê di aslê xwe de wê li ser rewşên hizirkinê re ku mirov bixwezê pêde herê bi hizirkinê wê gelek aliyên ku wê bi derfet bê ku mirov wan karibê bîrê ser ziman wê hebin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, di dewama wê de wê, xwe bi wê re wê, di rewşekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din rewşên weke bi gotinên 'lêaliqînê' û hwd ku wê werina ser ziman wê, karibin bîrê bibin. Rewşên lêaliqînê çi na? Ew jî wê ew bin ku mînaq wê tiştê wê were bîrê me û wê jî bîrê me wê weke ku wê neçê. Wê heya me wê hertimî wê li ser wê bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, hinek rewşên psiko-newrolojîkî wê di temenê wê de wê weyn wê bileyizin. Wê di wê rewşê de wê, rewşên weke yên gûmankirinê, xûy, lêpîrsînê û hwd jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê di mejî de wê hebin. Her ku ew di bîrê me de ya mirov wê bi tiştên nû re wê li wê bihizirê û her ku mirov li wê hizirê wê tiştên din jî wê bi wê hizirkinê re wê werina kifşkirin û wê bîrê hanî li ser ziman. Di wê rewşê de wê, bereya wê hizirkinê wê di wê temenê de wê fireh bibê.

Mejî wê dema ku wê bi wê hizirkirina li ser wê tiştê dihizirê wê, di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, hemû hizirkirin û girêdanên ku ew bi şîyarîyek hiş çêdikê wê wan jî wê di wê temenê de wê, di xêvê de wê xêvbikê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, ev jî wê weke aliyna wê hizirkinê wê di mejî de wê di rengekê de wê bibin.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkinê wê di wê temenê de wê, di dewama wê bi aliyekê din jî wê dikaerê wê werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê,

tiştên ku me hizirkir di hundirê xwe de wê bibê. Hizirkirinên me yên hundirîn wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê karibin temenê me yê pêşketinê wê biafirênin. Ew rewşên ku em bi rewşên weke yên 'ponijînê', 'hizirkirina di xwe de', 'hizirkirina di mejiyê xwe de' û hwd re wê, di wê temenê de wê weke pêvajoyna hizirkirinê ên ku em bi wan re pêvajoyna pêşketinê ên hiş û zêhnî bi wan dijîn bin. Wê weke faktorek gûharînê ji çerçoveya zêhnê û hwd wê, ew hizirkirina hundirîn wê di aslê xwe de wê karibê bibê temenekê giring ên gûharînê. Minaq wê dema ku mirov wê carna wê bêjê ku 'ez li wê hizirim û min bi wê rengê fahmkirina wê rast dît.' Wê dema ku mirov wê dibêjê wê demê wê di wê temenê de wê, çî bi wê re wê di wê rengê de wê hebê wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê, weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di wê rengê de wê mijara hizirkirinê wê, di wê temenê derkeve li pêş. Hizirkirina hundirîn wê pêvajoyên wê yên hizirkirinê wê çendî ku wê bi fektorî û temenê bandûrkirinê û hwd re wê di awayekê de wê weke ku wê, girêdanîyek bi derve wê hebê jî lê wê di aslê xwe de wê weke ya esasî wê ya hundirîn û kifşkarîya wê di wê temenê de wê, di renekê de wê weke ku wê dibînê wê were dîtîn.

Di demên berê ên serdemên navîn de wê, weke ku wê were dîtîn wê gotinên weke "di xwe de bi hizirkirinê kûr bibê û bi wê rastteqînêyê kifşbikê" wê werina ser ziman. Yan jî wê bê gotin ku mirov 'bi hizirkirina hundirê xwe re wê çawa wê xwe bigihênê hizirkirinên cihêyî.' Di wê temenê de wê ev wê weke aliyana wê yên bi wê re ên hizirkirinê bin. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê mijara hizirkirina hundirîn wê di wê temenê de wê ne tenê wê weke darazekê wê bi serê xwe wê hebê. Rasta ku wê hizirkirinên me yên hundirîn wê weke hizirkirinên me, rengê nerîna me, fahmkirinên me û hwd re wê biafirênin. Mirov bi awayekê bi çavdêrîya xwe ji derve derk dikê. Bi nerîna xwe ya hundirîn dihizirê. Bi şewayekê bi hizirkirinên di xwe de kûr dibê. Ev hersê alî wê di çerçoveyê hizirkirina hundirîn de wê, hevdû temem bikin. Ber ku em wê dikin û bi aqilmeşandinên di hundirê xwe de wê dikin û em digihijina wê hizirkirinê û aliyên wê yên bi wê re kifşkirî ên di mejiyê xwe de wê bi wê re wê bi têngîna 'me' re wê weke ya me wê xwe di wê rengê de wê bide dîyarkirin. Yan jî wê weke hizra me ya ku em

xwediye wê, bê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, ezîtiya me ya ku em li ser wê hizirkirinê re wê didin nîşandin û wê dihênin ser ziman wê weke aliyekê wê têgînê û aîdiyeta wê jî wê di reng û awayekê de wê weke ku wê bi xwe re wê biafirênê bê.

Di aslê xwe de mijara hizirkirina hundirîn wê di wê temenê de wê, dikarê wê ji gelek aliyan ve wê li ser wê re mirov kûr bibê. Wê di wê temenê de wê, dema ku em di çerçoveya gotina felsefeyê de wê bi wê bihizirin wê weke temenekê afirîner ê felsefeyî jî wê xwe di wê temenê de wê, ji aliyê hundirîn ve wê bide dîyarkirin.

Dema ku wê mijar bibê hizirkirinên me yên hundirîn û ankû nerîn û çavdêriyên me yên hundirîn wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, aliyekê din jî wê bi wê re wê bê hizirkirin. Ew jî wê aliyên weke çavkanî, pêbawerî û hwd bin. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê çendî wê karibê qinyatê bi zanîna ku em wê ji wê hizirkirina xwe ya hundirîn dikarin bînin wê di wê temenê de wê, di nava felsefeyê de wê, weke ku wê were dîtin wê hertimî wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin.

Di wê çerçoveyê de wê mijara fahmkirinê wê di awayekê de wê weke ku mirov wê, bi wê dihizirê wê, di wê temenê de wê, bide dîyarkirin. Di awayekê de wê, dibînin ku em dema ku tiştê dihênina ser ziman wê, demê wê carna wê 'kî çi dihizirê li ser wê hizirkirina me' û hwd wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke şewayekê çawa hatina dîtinê û hwd re wê, temenekê mereqî wê bi me re wê ji aliyekê ve wê bi xwe re wê weke ku wê biafirênê. Em bi wê re wê li wê dihizirin û wê dixwezîn ku wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bi wê bihizirin û wê fahmbikin. Di wê temenê de wê, carna hizrên dervî me wê weke 'daraz' wê, karibin bandûrê li wê hizirkirina me wê bikin. Di wê temenê de wê, ew daraz bi negativî û ankû pozitivî jî wê bi heman rengê wê çerçoveyên bandûrlêkirinê ên li me wê karibin di wê temenê de wê biafirênin.

Di aslê xwe de wê mijare epistemolojîyê û ankû zanîn û çavkaniyê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê xwe bide dîyarkirin. Em di wê çerçoveyê de wê çawa dihizirin û li ser îî temenê dihizirin, kirde, bûjen û çalaki û hwd wê, di wê temenê de wê, weke aliyna ku mirov wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê bihizirê. Em tenê bi sehên xwe em di xwe de xwe nagihênina zanîne û ankû fahmkirinekê. Wê di wê temenê de wê hertimî wê

fektorên bandûrlêkirinê wê, di wê temenê de wê ji derve wê hebin. Ber vê yekê wê têtikiliya nava dualiteya hundirîn û derveyî wê weke alî û fektorek bandûrkirinê wê di wê temenê de wê, xwe bide dîyarkirin. Bandûr wê weke gotinek bi mêyl, alî û berê wê dîyarkiri wê di wê rewşê de wê weke ku wê xwe bide dîyarkirin. Wê bandûr li çî bê û çawa bê wê di wê rengê de wê, weke ku wê bide nîşandin.

Em dikarin hîç ku em hundirê xwe bi temenî ji bandûra derve bigirin wê bêjin ku em bigihijina zanînê? Di wê temenê de wê ev wê bo me bi derfet bê? Di aslê xwe de wê, dema ku em xwe digirin jî em li ser fektor û elementna derveyî weke yên hundirînî li wan dihizirin. Em wê bi temenekê sehî wê têtikiliyê bi hizirkirinê didênin û wê di wê temenê de wê bi wê hizirkirinê dikin û di wê de wê bi wê kûr dibin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di serî de wê, bi mijarê ve wê fahmbikê bê.

Dema ku wê bahsa gotina menewiyetê wê were kirin wê di wê temenê de wê bi temenekê morfolojikî wê weke ku wê çawa wê, li ser temenekê hizirkirinê ê hizirkirina hundirîn û di xwe de bi kûrbûnê ku wê weke wê were fahmkirin û ser ziman wê têtîgîn û întîbayek wê bi wê re wê bi me re wê biafirê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê rengê emê di temenê têtîgîna menewiyetê de wê aliyê hizirkirina hundirîn wê di temenê wê de wê di rengekê de wê weke ku wê bicih bikin û wê bi wê re wê li wê bihizirin. Aliyê menewiyetê wê aliyê kirdeyî û hizirkî wê bi afirirênê. Wê di dewama wê de wê, dema ku em wê dihizirin wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê, bide dîyarkiirn.

Di mijara têtikiliya epistemolojiyî a çavdêriyên me yên hundirîn û derveyî wê bi temenekê sehî (in: intuition) wê, di wê temenê de wê dikarê bi wê re wê fahmbikê. Sehên me di awayekê de wê ji me re wê, di gelek aliyên de wê, temenê hizirkirinên û kûrbûnê wê bi temenekê fenomenîyî wê biafirênin.

Di nava jîyanê de wê, di wê temenê de wê, dema ku mirov wê aliyên hundirîn û derveyî wê bi kifşkirinên wan re wê li wan bihizirê wê çawa wê bi derfet bê ku mirov wan ji hev cihê bikê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê di aslê xwe de wê, ev alî wê pîr zêde wê, wê hinekî weke zor bê. Ji hev cihê kirina aliyê hundirîn û derveyî wê, di wê temenê de wê, weke zor bê. Wê dema ku em li ser rewşên biriqîn, çavdêrî û hwd re bi wê bihizirin wê, di wê rengê

de wê, ev wê wê, weke aliyna giring bin ku mirov bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Weke zindiyekê derûnî mirov wê dema ku wê felsefeyê bikê wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, ew rewşa wê ya derûnî wê bandûrê li hizirên wê jî wê bikê. Çendî ku mirov wê hizrekê wê werênê ser ziman wê çendî wê biderfet bê ku mirov wê dervî daraz û hêstên xwe wê werênê ser ziman? Yan jî wê di wê temenê de wê ev hizirkirin wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê çawa wê di wê temenê de wê, mirov karibê wê bi wê bihizirê û wê werênê ser ziman?

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, bide dîyarkirin. Fahmkirinên me yên di derbarê tiştê de wê, ku em wê dihizirin weke bi objektiv û şubjektiv jî wê, di awayekê de wê, nerîna nagartiv û pozitiv a ji aliyê me ve wê karibê di şewayekê kirdeyî de wê bandûrê li wê bikê. Ji aliyekê ve wê, nîşanaka wê bê ku weke zindiyekê dijîn bê. Lê ji aliyekê din ve jî wê nîşanaka wê bê ku em wê bi darazî wê, dikin bê. Di wê temenê de wê, li ser wê temenê bi temen kirina gotinên weke daraza objektiv û ankû daraz şubjektiv wê di wê temenê de wê, weke aliyna gotinî ku mirov wê karibê bi wê hizirê bê. Daraza objektiv wê, di awayekê de wê, weke darazake ku wê karibê di temenekê hevbeş ku wê ji aliyê hersekê jî ve jî wê were herêkirin jî wê dikarê wê werênê ser ziman. Vajî wê têgîna daraz şubjektiv wê, weke daraza ku wê ji aliyê herkesekê ve ne hatî herêkirin û tenê wê weke nerîna me ya bi daraz û ankû bi nêht ku ew hatî ser ziman jî wê karibê di wê temenê de wê bimênê.

Wê dema ku em gotinekê dibêjin em di wê temenê de wê, hêstên xwe jî di wê de weke ku em bi cih dikin û wê dihênina ser ziman. Ev wê di awayekê de wê weke çerçoveyek şubjektivî a darazî wê biafirênê. Gotinên ne rastarast û hwd wê, di wê temenê de ku em ji hevdû re bikardihênin wê di wê temenê de wê karibê têgînekê bidina me. Yan jî em wê, dikarin di wê rengê de wê, werênina ser ziman ew gotinên ku em weke 'gotinên bi nêht dibînin' wê li ser çî temenê wê karibin bi wê rengê werina fahmkirin. Ev dikarin hem ji aliyê hinek hêst û hizirkirinên me bi xwe ve jî ew bên ser ziman bin. Wekî din hinek hizirkirinên ku me berê bi nîyetekê bihîstina ji heman kesê û ankû kesna din ku wê ew gotin wê weke bi wê ve were girêdan jî wê bi wê rengê wê bi wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, mijara hizrên rastarast û ankû nerastarast ku mirov di wê temenê de li wê bihizirê wê, dîmenekê baş wê di çerçoveya felsefeya derûniyê û şêwayên wê yên hizirkirinê û temenê fahmkirinê û hwd jî wê karibin bi afirênin. Di awayekê de wê, zanîna ne rastarast wê, weke çawa wê li ser minaq û awayên vegotinan û hwd re wê bê ser ziman wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, di nava wê, gotina ku ew bi rêya hat ser ziman re wê, têkiliyek hişmendî, ahengî û levkirinê û hwd wê çêbikê. Mijara hizirkirina rastarast û ne rastarast bi kortasî wê dikarê wê bi wê rengê werênê ser ziman. Dema ku mirov ne rastarast wê werênê ser ziman wê li ser rengê hizirkirinê ê ku weke li ser gotina kesê duyem re bahsa hizreka ku wê kesê yekem hanîya ser ziman bikê re wê ew wê kirin. Minaq ‘zelalê gotibû min şîlanê gotiya ezê çima malê.’ ‘Wî got ez carek din bi wê re axiftim.’ ‘Jê pirsî ku wê sibe herê derve û ankû na.’ ‘Wî got me ku em biryarên xwe bidin em bi yekali ne hizirin.’ Bijîşk gota bavê min ku ew dermanê xwe hildê.’ Bi wê re mirov dikarê gelek minaqên gotinên hizirkirina ne rastarast werênina ser ziman.

Hizirkirina ne rastarast wê di awayekê de wê weke li ser şêwayekê bi rêya hin minaq, şêwa, awa, dîmen, wêna û hwd ku mirov wê bide dîyarkirin re wê werê ser ziman. Di wê temenê de wê dema ku wê hûnermendek wê hizrekê wê werênê ser ziman ku ew hizra zaneyekê din bê wê bo wê were gotin ‘‘hûnermend ew hizra wî zaneyê bi wêna kir û da nîşandin.’

Hizra Ev rengê hizirkirinê wê bi awayekê rastarast û ne rastarast wê, di nivîsandinan de jî wê, were dîtin. Wê dema ku wê, wê minaq wê nîşeyekê ji kesekê din wê bê hanî ser ziman wê bê gotin ‘Wê got “zerdeşt gotiya li devera jîyan hebê wê hêvî jî wê hebê” Ev wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Lê li vir wê dema ku ez li vir ji pêşiya gotina ‘Wê got “zerdeşt gotiya li devera jîyan hebê wê hêvî jî wê hebê” wê gotina ‘wê got ..’ rakim wê hingê wê, tenê “zerdeşt gotiya li devera jîyan hebê wê hêvî jî wê hebê” bimênê û wê di wê temenê de wê, awayekê rastarast wê bi xwe re wê bistênê.

Di dewama wê de wê, dema ku em hinekî li ser têgîna epistemolojiyê re bihiziriin wê dikarin wê bêjin. Minaq wê, bi empirîkî çavkaniya zanînê wê cerb wê were dîtin. Rasyonelîzm çavkaniya zanînê aqil dibînê. Di wê temenê de wê, di aslê xwe de

wê, di nava felsefeyê de wê, hinek têtînen ku wê bi felsefeya hemdem de wê were ser ziman wê minaq hizra empristan ku em hildina li dest ku wê çawa wê xêva mirov wê, vala were dîtin li ser têtîna weke çavkaniya zanîne cerb ku wê werê dîtin re wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, dema ku mirov bihizirê wê, xêva mirov ne vala bê lê çavkaniya zanîne wê cerb bê wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê, mirov wê bigihijê azmûnek dîtin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, hingî wê, di renekê de wê, ev wê têtîn wê, me bi gihênê têtînek metafîzîkî? Di wê temenê de mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, pêvajoyên me yên jîyankirinê ku wê di xêva me de wê cih bigirin wê, bi wê re wê, bi wê azmûnkirinê re wê, temenê wê çavkaniya zanîne a cerbê bi jîyankirinê re wê ji aliyekê ve wê biafirênê.

Di wê temenê de wê, ev wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov bi wê li aliyê hundirîn û hizirkirinên hundirîn bihizirê bi wê re wê, ji hineka aliyên ve bi wê re fahmbikê bê. Di mijara zanîna hundirîn de wê, were ser ziman wê hingî wê mijare rêtên gihiştina zanîne wele sehên me wê di wê temenê de wê were bîrkirin û wê bi wan wê were li wê hizirkirin.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê bahsa zanîne bikê wê di wê temenê de wê, ji du aliyên ve wê dikarê wê bi wê re wê li vir bihizirê. Minaq wê dem ku ez bêjim 'wereqe gilover in' wê, weke têtînek ceribendi wê bibê. Ev wê çendî ku wê weke li gorîya ceribandî wê rast jî bê lê wê dervî wê, zanîna ne hatî ceribandî wê mijara wê weke ku wê dervî wê bihêlê. Di wê temenê de wê zanîna ne hati ceribandî mirov wê çawa wê, bikê.? Di wê rewşê de wê sînorê zanîne bi ceribandî wê, di wê temenê de wê, dikarê wê bêsînor bi wê re wê, bi ceribênê. Minaq ya zanîna ceribandî jî wê dîsa wê bi wê biceribênê û wê dema ku ew jinûve di demek din û li deverê din hat ceribandî wê karibê encamên cihêtirî bide mirov. Ber vê yekê wê, di wê çerçoveyê de wê, têtîna tiştê 'gilover' ku ew 'wereqe' bê wê, karibê tiştê din jî bê. Wê di wê temenê de wê, têtîna ceribandîna bi giloveriyê wê bi wê re wê, were fahmkirin.

Di wê rewşê de wê, ev wê, tenê wê şewayekê hizirkirinê ê li ser zanîna ceribandî re bê. Lê ya zanîna ceribandî wê, di wê temenê de wê, tenê wê weke aliyekê wê biafirênê. Zanîna ceribandî wê ya salixkirî bê. Lê wê ne tenê ew wê weke ya bi tenê bê. Wê dervî wê, weke zanîna ne ceribandî wê, dema ku mirov wê, bikê mijar wê, ber

ku weke ne ceribandî bê wê ne xwediyê darêjekê û ankû rewşek darêjkî bê?

Her rewşên di xwezayê de wê, xwediyê awayekê xwe yê xwezayî bê. Di wê temenê de wê, di rengekê de wê, dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, ew wê, di wê temenê de wê, li vir wê dema ku em bi gotina 'zanîna ceribandînî' wê weke ku wê fahmdikin wê weke rewşek têgînî a bi sînor wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Minaq weke zanîna salixkirî, hatî bi hişkirn, li darêjka wê, şîyarî pêşketî û hwd wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Li gorî wê têgînê wê di xwezayê de wê ji xwe wê ew darêjk wê dervî me hebê ku me ew caribandînê jî bê û ne ceribandînê jî bê.

Ev di awayekê de wê weke rengekê fahmkirinê a li ser rewşa fîzîkî, bûjenî û ankû rewşa objektiv a ku ew heya û ankû bûya re bê. Wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, di nava rewşa bûyî û ya rewşa bûjenî de wê ew ahengî wê hebê ku ew bi hebûnî a xwediyê têgînek heyînî a ku ew bi wê hena bin. Hevbeşîya wan a giring wê ew bê ku ew hena bin.

Di nava zanîna xwezayê de wê di wê temenê de wê, zanîna objektiv wê, di wê temenê de wê, bi wê hebê. Lê bo kifşkirin û ceribandînê wê di aslê xwe de wê ji aliyê objektiv û şubjektiv ve wê pêwîstîya fahmkirinek di zikhevdû de wê hebê. Em ku em minaq bûjenê û biriqîna wê hildina li dest wê, dikarin wê di dewama wê de wê werênina ser ziman ku wê, heyîna weke obje û biriqîna wê, di wê temenê de wê, xwe bi wê re wê bidina dîyarkirn. Ev wê weke aliyê pêşî û aliyê duyem bê. Lê li vir wê weke aliyekê din ê sêyem wê di rewşa şîyarîya bi hiş re de wê, bi wê re wê were dîtin. Ew jî wê temenê de wê ne tenê wê heyîna objeyî wê di wê de wê weke kirdeyekê wê bi têgînek objektiv wê biwê re wê bide çêkirin wê bi wê re wê, temenê wê, derkkirina wê ya bi hiş û fahmkirina wê biafirênê bê. Tişt ku ew ne zindî bê wê nikaribê xwe bigihênê zanîna xwe bixwe. Di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, di wê rewşê de wê, pêwîstîya nerînek bi hiş a li wê şîyar wê hebê. Ev jî wê di wê temenê de wê, mijara zanîna darazî û şubjeya wê di wê temenê de wê, bi wê re wê **bide** dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê mijara hizrên ku ew dihên ser ziman em wê dema ku em li wê dihizirin em dikarin wê hertimî di wê temenê de wê di temenekê darazî bi wê xwe bigihênina

hizrekê û di wê temenê de wê, di renekê din de wê, bi wê werênina ser ziman. Di wê rengê de wê ev rengê hizrên darazî wê, li ser hizrên ku ew hatina hanîn ser ziman wê weke şewayekê din ê ku wê bi wan wê bê ghiştin li hizirna din jî bê. Di wê temenê de bi darazên xwe ghiştina li hizirkirinên nû wê, di wê temenê de wê, di temenekê aqilmeşandinên bi felsefeyî û hwd re wê, di renekê de wê weke ku wê bi derfet bê. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, têgîna darazî û ankû hizirkirina şubjektiv a darazî wê di wê temenê de bi wê mirov dikarê zêdetirî bi hinek aliyên din ve jî wê werênina ser ziman. Li gorî min wê, dema ez li wê dihizirim wê aqilê şubjektiv û awayê aqilê şubjektiv ê darazî weke ku ez ji hev cihê xwediyê şewayên pêşketinê ku ew di renekê weke nêzî hevdû de bin wê mirov karibê bi wan kifşbikê.

Di mijara daraz û şiyariya bi hiş re wê, dikarê wê di çerçoveya têgîna heya bi hiş re wê fahm bikê. Wê di wê temenê de wê, hiş wê şiyariyê wê li nûqteyên ku wê bi hiş wê werina kifşkirin wê bikê. Minaq em wêneyekê bidina berçavên xwe. Wê di wê wêneyê de wê gelek kes, rewş, kesên bi cil û bergên ji hev cihê û hwd wê bi gelek rewşên din re wê hebin. Di wê keliya pêşî de ku me li wê nerî mirov dikarê bêjê ku mirov hemû hûrgilên wêneyê bi carekê dikarê wê, derk bikê. Yan jî wê, mirov dikarê di awayekê de wê bêjê ku wê, mirov wê karibê wê bêjê ku wê, hemû rewşên wêneyê wê bi wê re wê, di awayekê de wê weke ku wê bibînê bê.

Di dewama wê de wê, bo ku mejî hûrgilên di wêneyê de wê bibînê wê pêwîstiya kifşkirinên wan wê bi wê hebê. Di wê temenê de wê ew jî wê di temenê hinek azmûnên me yên jîyanî de wê bibê. Di aslê xwe de wê di wêneyê de wê sînorê kifşkirinê wê di awayekê de wê nebê. Di wê temenê de wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê wê, bi wê re wê, dema ku mirov wê kesekê ku ew di wê wêneyê de mirov nasbikê û ankû reng û tiştekê ku em bi şewayekê bi wê jîyankirina û hwd re wê bibînê wê ew jî wê bi wê re wê di mejiyê me de wê bivejin û wê di wê temenê de wê, werina li bîrê. Wê xwe li bîrê bixin.

Kesekê ku ew 40 Sali di malekê de jîyankirî û piştê ji wê vaqatiyayî wê dema ku wê di wêneyekê de wê malê bibînê wê ew jîyankirina bi hemû serboriyên 40 Sali wê bixwezê ku were berbîra wî. Lê ev wê, weke aliyekê ku wê temenê wê li ser azmûnkirin û jîyankirinê bê. Dema ku mirov tiştekê jînekiribê wê nikaribê weke

ku ew bûyî wê di wê temenê de wê bibîr bikê. Bîr wê, temenê wê di wê temenê de wê li ser wê ava bê. Wê, ne ji nebûnê bê. Ber vê yekê wê mijare bîrkinê wê, di wê temenê de wê têkiliyek wê ya temenî bi jîyankirin û azmûnên ve girêdayî wê bi wê re wê hebê. Di mijare xêvê de wê, di wê de wê, aliyekê wê yê din ê afrîner jî wê hebê. Ew jî wê dema ku mirov wê, di xiyalkirinê, xewn dîtîne û hwd de wê, dide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di rewşa jîyankirinên me de wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, li ser yên me jînkirina û azmûn kirina re wê ji aliyekê din ve jî wê dikarê wê werênê ser ziman. Ew jî wê di wê temenê de wê, têkiliya xêv û bîrê bê. Xêv wê weke temen û çerçoveya ku wê di wê de wê berhevbûn bibê û wê kombûn bê kirin bê. Wê di wê temenê de wê, ew xêvbûn wê, temenê hişkirin û bîrkinên me wê bê kirin. Bîrkin wê, di wê temenê de wê li ser temenekê ku me azmûnkiriya û jînkiriya û ankû tiştêkê me bûhûrandiya wê bîrbikê bê. Lê hiş wê, di wê temenê de ku em wê salixbikin wê li ser temenekê bi hiş dîtîne û wê girtîne bê. Hiş wê hem aliyekê wê yê bîrkinê wê hebê û hem jî wê aliyekê wê yê dervî bîrkinê wê hebê. Aliyê dervî bîrkinê wê di wê temenê de bê ku wê çawa wê, tiştê ku me dît wê bi hiş derk bikê. Li pêşî û di temenê hiş de wê, azmûnek tenê bo bîrkinê wê nebê. Bi wê re wê, ji wê zêdetirî wê, minaq care pêşî me tiştêk dît wê, ew wê, dîtîne wê weke fenomenek hiş wê, çawa wê bê girtîne wê ew wê, bi xwe re wê bîrê ser ziman. Wê bi çerçoveya wê re wê ew wê bikê. Piştî ku mirov wê li ser wê hizirkir wê ji azmûnên xwe yên berê û bi biriqînên girtînen bi hiş ên berê re wê temenê wê hûrgilkinê a bi rengê di wê de kûrbûnê û hwd re wê biafirênê. Minaq weke ku me li jor bi minaq wêna hanî ser ziman wê, dema ku em li wêneyê binerîne wê, gelek hûrgilên wan salan wê ne hiş de bin û çendî ku wê bi wê bihizirê wê dem bi dem wê ew wê werina li pêş li bîrê. Çendî ku wê, gelek rewş ne di wê wêneyê de wê nebê jî wê, ew wê bîrê bîrkin. Bi wê re wê, di aslê xwe de wê, ew wêna wê karibê di wê temenê de bibê destpêkek ku wê bi wê re wê, bi demê û mejuyî û hwd re wê hertimî wê bi wê re wê kifşkirinê wê di mejiyê xwe de wê bi wê re wê bikê û wê bi wê re wê xwe bigihênê hizirkirinên nû wê bi wê karibê bibê bê.

Mijare xêvî û bîrkinê wê di wê temenê de wê bi biriqîn û rewşên wê yên weke wê re wê, çerçoveyek komplika a zindiyî wê biafirênê. Wê di wê temenê de wê, ev rewş wê hemû wê, dema ku mirov wê,

di çerçoveya təkiliyek fahmkirinê a bi felsefe û derûniyê û hwd de wê fahmbikê wê, di wê temenê de wê, weke aliyna têgînî ku wê di çerçoveya hişkirinên me de wê bên ser ziman.

Her rewşên hişkirinê, zanînê, têgihîştinê, bîrkinê û hwd wê, pîvan, awa û rengê wan ê bi fahmkirinê wê bi xwe re wê hebê. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê mirov wê, dikarê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare hiş û zanînê, zanin û derkkirinê, derkkirin û derûniya me ya zindîyî wê çawa wê li hev honayî bê wê, dikarê wê bi wê re wê kifşbikê.

Mijarên weke yên bi zêhnî derkkirinê wê, di wê temenê de wê bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, felsefe wê, di demên hemdem de wê, dema ku wê, mijare zêhnê û ankû felsefeya zêhnê derxê li pêş wê, di wê temenê de wê aliyekê wê yê giring ê ku mirov pêwîsta wê fahmbikê wê hebê bi rewşên weke yên təkiliya felsefe û derûniyê û ankû felsefeya derûni û hwd re. Minaq lêpîrsînên weke gîyanê weke zêhn û ankû zanînê û hwd wê, di wê temenê de wê bi pêvajoya felsefeyê wê bi temenekê epistemolojîkî wê bi ber felsefeya zanînê ve wê bide birin. Di demên hemdem de wê, felsefe wê di zikê xwe de wê bi nerînek derûnî jî wê li ser mijarên zanîn û zêhnî û hwd re wê, pîrsgirêkên giştî û civakî û hwd re wê, ji xwe re wê bikê mijar. Derûnî wê bi têgînek felsefeyî ku ew di xwe de dihawênê wê mijarên xûy, keseyetê, rewşên weke yên təkiliyan û hwd ku wê çawa wê werina fahmkirin wê di xwe de wê bihawênê.

Felsefe wê, di awayekê de wê, temenê derûniyê wê bi xwe re wê biafirênê. Di nava felsefeyê de wê, hizirkirinên weke yên li ser gîyanê û hwd wê, bi wê re wê, di temen û awayekê zêhnî de wê bi bina têgihîştinên felsefeya zanînê ku wê di wê temenê de wê pêşkeve. Di aslê xwe de wê, di demên serdemên navîn de wê nîqaş û hizirkirinên felsefeyî ku wê di bin dîmen û awayê baweriyî û hwd de wê bên kirin wê, di wê rewşê zêdetirî wê dîmenekê derûnî bi fahmkirina keseyetê û hwd re wê bidina nîşandin û dîyarkirin. Wê li ser têgînên menewî û rewîstî û hwd re wê, ew wê, di rengê de wê bide dîyarkirin.

Bi aqil hewldanên salixkirina pîrsgirêkên keseyetê li ser rewşên zêhnî û hwd re wê, di wê temenê de wê, di rengê de wê dikarê wê werênê ser ziman. Di nava têgînên felsefeyê de wê, təkiliya 'jîyan û fêrbûnê' û ankû jîyan û zanînê ku wê bi hevdû re wê bê

danîn wê, bi wê re wê, bê xwestin ku wê temenekê wê were afirandin. Wê, di çerçoveya têtînan weke ´jîyan û fêrbûnê´ de wê aramiya hundirîn û hwd wê, di rengekê de wê bê xwestin ku ew were girtin. Mijara gihiştina aramiya hundirîn wê, di aslê xwe de wê, mijara hizirkirinê a hemû rengên hizirkirinê ên weke bi felsefeyê û hwd jî bê. Aqilê mirov wê berê wê li gihiştina ya baş, aramî û rast de bê. Ber vê yekê wê di lêgerînên xwe de wê, hertimî wê weke pîvan wê wan aliyan wê di rengekê de wê, bide lêgerîn. Minaq di nava felsefeyên asyayî ên wek budismê de wê, têtînan weke yên hêvî, şahî, dilxweşî û hwd wê, di wê de wê were lê hizirkirin. Wê, di nava wê de wê, tiştên ku wê sedema wê bin û tiştên ku wê bina sedema bêhêviyê, dilnexweşiyê û hwd jî wê, di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirin.

Di nava kurdan de wê, gotinek ku wê di demên kevnera de wê pîr zêde wê, were bikarhanîn û wê di civatên wan de wê hertimî xwe bide hanîn ser ziman wê, di wê rengê de bê ku ´armanca aqil başkirin a´ bê. Wê di wê temenê de wê, bi hizirkirinê, fahmkirinê wê çawa wê baş bibê wê li ser wê were sekin in. Minaq wê, di awayekê de wê, dema ku mirov plangeriyekê çêdikê û di encama wê de encamake negativ û nebaş bigirê wê bi wê re wê, nexweş, aciz, bi êş bibê. Wê di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê, di wê temenê de wê, ji aqil wê were xwestin ku ew bê dîtin ku mirov berî ku bigihijê wê encama xirab mirov pêşîya wê bigirê.

Ber vê yekê wê, pêşîya kirinên me wê bigihijê kûderê û mirov wê çawa wê kifşbikê wê di wê temenê de wê, di nava hizirkirinê de wê, bê mijare hizirkirinê. Di wê temenê de wê hewldanên li wê hizirkirinê wê bê xwestin ku wê, were lê hizirkirin. Hizirkirinên hundurîn wê bi zêdeyî wê di wê temenê de bin ku mirov bihizirê û wê di xwe de wê bibînê. Hêvî û bendewarkiya ji hizirkirinên hundirîn wê di wê temenê de wê, her hebê. Di bûdîsmê, zerdeştîyê û hwd de wê, ew wê hebê ku wê bi rewşên weke yên meditasyonê ku wê bîn pêşxistin wê weke şewayna temenî ên bi hizirkirina hundirîn û di hundirê xwe de xwe bigihênê hizir û hişna ku ew bi wê xwe bigihênê aramiyê.

Li gorî wê têtînan wê hinekî jî wê di destê mirov de bê ku mirov xwe bigihênê sedemên aramiya hundirîn û dilşahiye. Yan jî xwe ji rewşên xamginiyê çawa wê dûrbikê û wê pêşîya ketina wê di xwe

de wê bigirê wê bi wê re wê bê xwesstin ku mirov li wê bihizirê. Wê dema ku wê bê xwstin ku bi zanînê xwe bigihênina rastiyê wê, di wê temenê de wê, li wê were hizirkirin. Gotinên weke 'dixwe de hizirkirinê' wê di wê temenê de wê, têgihîştinek bi fahmkirinê a di wê çerçoveyê de wê bidina me. Di bûdismê de têngîna *nîrwane* wê di wê çerçoveyê de wê hebê. 'Çûna nîrwana' û ankû 'gihîştina nîrwana' di wê rengê de wê, weke gotinna ku wê di xwe de wê bigihijê fahmkirina hundirîn bi wê re wê, xwe û hewirdora xwe wê fahmbikê. Minaq rewşên weke zêde dewlemendiyê û hwd wê ber çî wê di hinek awayan de wê, rast newê dîtin? Di wê temenê de wê, ber ku wê zêde azweriyê wê bidina çêkirin. Li gorî wê mirov ji rasti û aramiya hundirîn wê dûr bikê.

Bûdism wê xosletekê weke yê ku em bi mîtraîst, Zerdeştî, Manîî û mezdekiyan re dibînin wê bi xwe re wê kûr bide jînkirin. Ew jî wê ew bê ku wê, çendî ku wê bi baweriyên din re wê, di nerînek rexnegir de jî bê wê di temenekê adaptasyon û ahengek levkirinê a weke di rengekê entegreyî de ku wê bi xwe re wê bijî wê bide dîyarkirin û nîşandin. Mezdekiyan xwe li ser wê xosletekê bi temenî di nava baweriyên ku wê piştî wan wê werin de wê xwe xewr bikin û ji berçav wê weke ku wê bidina **windakirin**. Adeptasyon wê weke têngînek ku wê çawa wê di nava rengê jîyane heyî de wê di temenekê levkirinê û hwd de wê xwe bi awayekê bi wê re wê bigihênê rengekê jî jî bê. Ev di temenên derûnî û fîzîkî de jî wê, dikarê wê bi hin awayna fahmbikê. Kesekê ku ew ji birehe germ dihê ya bireha cemidî wê çawa wê bi fîzîkî wê fêrî wê bibê û wê, bi fîzîka xwe re wê bi demê re wê awayekê weke wê bistênê wê bi wê re wê were dîtin. Wekî din wê, bi zêhnî jî wê li ser rewşên naskirinê û hwd re wê çawa wê, di awayekê de wê, bi wê re wê bijî wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê têngîna û felsefeya adaptasyonê de wê, têngîna lêhatinê levkirinê û hwd wê, di temenêw de wê hebê. Ji hev girtin û weke hev bûn û bi wê temenê di nava hev de li hev vegûharîn û hwd wê, bi wê re wê, weke xosletekê wê yê ku mirov wê **fahmbikê** bê..

Di wê temenê de wê heya xwe bide ya rast. Wê di wê de wê, dema ku wê bê gotin heya xwe bide ya rast wê mirov çawa wê, rastiyê di temenê heyê de wê kifşbikê. Wê çî wê kifşbikê ku wê ew wê rast bê di heydayinê de? Di wê temenê de wê, di rengekê de wê, weke ji hevrasta jîyanê dîrnekêtinê wê bi xwe re wê li wê were

hizirkirin. Bo wê jî wê rewşên ku wê bi aliyê baş ve wê hîs, hêst û hwd wê bidina ku wê temenê aramî û aşîtiya navxweyî bin wê di wê temenê de wê bi wan wê were hizirkirin. Di wê temenê de wê, Zerdeşt jî, bûda jî û Manî jî wê heta Mezdek jî wê di rengekê de wê, felsefeyên zanînê ên zêhnî wê, di rengekê de wê weke ku mirov dibînê wê, pêşbixin. Di felsefeyên wan de wê, di wê temenê de wê, çawa wê mirov wê bigihijê 'rewşek baş' di jîyanê xwe de û di nava xwe de wê li ser wê bê sekin in.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov lêgerînên weke bi têgînên weke 'rast jîyankirin' wê weke kirdeyek hizirkirinên me yên bi felsefeyê û hwd bê. Di rewşên nava jîyanê de wê, rewşa xosletên jîyanî, zindiyî û hwd wê çawa bin û çawa dijîn û ji hev cihê û wekheviya jîyanî wê çawa wê were fahmkirin wê di wê temenê de wê, li ser wê bê sekin in.

Piştî serdemên kevnera wê di dewama wê de wê, têgînên weke yên rewîstî weke bi sîyanê û ankû 'erdemê' wê weke têgînna ku wê di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirin bin. Minaq rewşên weke yên 'rûmetê', 'rêzê û hwd wê, di serdemên navîn de wê, weke têgînna weke rêgezên ku wê di nava jîyanê de wê li wan wê were nerîn. Wê dema ku wê bahsa jîyane faodal wê were kirin wê hinekî jî wê di wê temenê de wê, bi jîyankirinê û nirxên weke yên rûmet û rêzê û hwd re ku wê bèn fahmkirin û parastin wê were fahmkirin.

Di mijara têgînên weke yên rewîstê, parastina rûmetê û hwd wê pêşketina wan wê weke têgînna keseyetî wê pêşkevin. Minaq wê, gotinên weke "gotin ji rûmeta min re got min jî ew kuşt", yan jî 'min ew ji ber dest avêtina namûsê kuşt' û hwd wê, di serdemên navîn de wê derkevina li pêş. Ev têgînên weke yên nirxî ku wê pêşkevin wê di dewama wê de wê di demên hemdem de jî wê, çî wê weke rûmet bê dîtin, çawa rêz bê nîşandin û hwd wê li ser wê wan bê sekin in. Minaq di nava malbatek kurd de wê ji yên herî piçûk heta yên herî mazin wê hîyararşiya rêzdayinê wê di wê temenê de wê hebê û wê li ser wê niqaşkirin jî wê weke bêrûmetiyekê wê were dîtin.

Ev wê, di wê temenê de wê, weke têgînna ku mirov tenê nikarê wan bitenê weke nirxna bizanînê fahmbikê bin. Ber ku wê di wê temenê de wê keseyetek ku ev bina xosletên wê û di dewama wê de wê bi wê re wê di wê rengê de wê bê dîtin wê pêşkevê. Hizirkirinên di wê rengê de wê li ser temenekê menewî wê yek kêr

yek zêde wê di nava têtînên baweriyî de jî wê di şewayekê din de wê bèn bicihkirin û pêşketin. Wê dema ku wê di nava civakê de wê oldarek wê hertimî wê rêz û hûrmet wê jêre wê were nîşandin wê hinekî jî wê ji ber wê nîrxên ku ew bipîrozî dihên dîtî ku ew nimînêr dikê wê were dîtî bê. Di wê temenê de ew têtînên ku weke bi navê 'têtînên pîroz' wê werina ser ziman wê di temenê wê de bin.

Di wê temenê de wê, nîrxên ku mirov dikarê wan nîqaş bikê û yên ku mirov nikarê wan nîqaş bikê wê bi wê rengê wê di nava civakê de wê, di reng û awayekê de wê pêşkevin û wê bi derûnî û hwd wê mirov wê piştî xwe wê bide wan. Wê wan ji xwe bikê balgih û wê li ser wan bijî.

Di dewama wê de wê, dikarê wê weke aliyekê din jî wê, di dewama wê, werênê ser ziman ku wê di nava felsefeyê de wê, ev mijarên xwe bi rûmet û rêz dîtî wê, di wê temenê de wê çawa wê werina fahmkiriin wê, di serî de wê weke aliyna ku wê di derbarê de jî wê hinek têtînên ji hev cihê ku wê hebin wê werina dîtî. Minaq wê, di nava têtînên baweriyî de wê, ji aliyekê ve wê, weke temenê wê dîtî xwe ser ti kesekê re nedîtî û bi dilnizmî nêzbûn wê di wê temenê de wê werê pêşnîyarkirin. Wê di nava bûdismê de wê ev wê weke xosletên gihiştina asta bilind a bi têtînên nîrxî ên di wê rengê de jî wê werina dîtî. Ji aliyekê din ve jî wê di nava civakê de wê, kesên bi rûmet û rêz dihên pênasîn wê weke kesna ku wê di wê temenê de wê hertimî wê di radayek bilind de wê werina pêşwazî kirin jî bin.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê fahmbikê ku wê mijara nîrxên bi wê rengê wê, ev wê pêşketina wan wê taqabûlî demên ku wê, di wan de wê keseyet wê pêşkevê bê. Wê di wê temenê de wê weke xosletên keseyetê ev wê werina dîtî. Wê keseyet wê çawa wê baş, bi zanîn û rast bijî wê, di wê temenê de wê lê were lêgerîn. Di dewama wê de wê bi wan re wê li wê û pêşketina keseyetê wê werina lê hizirkirin. Di nava civakê de wê ev nîrxên ku wê bi çandî wê weke li ser têtînên kevneşopî û hwd re wê di wê temenê de wê bèn ser ziman wê, weke nîrxna ku wê di wê temenê de wê, bi jîyankirinê wê pêşkevin bin.

Di serdemên hemdem de wê wê, di wê temenê de wê bi mijare çandê re wê ev jî wê di awayekê de wê bèn hildan li dest û wê bèn lêpîrsîn û fahmkirin. Lêpîrsînî wê li ser temenê ku ew çandî dikarin temenê baş û wekhev di nava jîyanê de di temenê zayendî

de bê û ankû maf û azadiyê û sînorenê wê û hwd de bê wê, pêşkêşî mirov bikê wê ji wan aliyên ve wê, were lê hizirkirin. Ji aliyê têgînên zêhnî û mijare azadiyê ve wê, di nava têgîhiştina zerdeşt de jî û ya bûda de jî wê mijarên hizirkirinê ên di wê temenê de wê bi wan wê were hizirkirin wê were li wan hizirkirin. Gotina ‘astengiyên zêhnî’ ku wê di wê temenê de wê were bilêvkirin û ser ziman wê di wê warê de wê li ser esasê rast dîtin û ne dîtina kirinan ku mirov di awayekê ku mirfov kifşbikê û bikê de wê, bibînê û ankû nebê wê li ser wê re wê bînin ser ziman.

Ji van aliyên ve wê mirov wê hertimî wê piştî gihîştina van hizrên nixî û pê de wê li ser wan re wê lêpîrsîn û hizirkirinên weke yên ‘kûrbûnê’ û hwd di mejiyê xwe de wê bi wan wê bikê. Wê di wê çerçoveyê de wê bixwezê ku ew wan di wê temenê de fahmbikê.

Fahmkirin û di astek bilind û pîrralî de fahmkirin wê di demên hemdem de wê di dewama wê xate pêşketina wê de wê, zêdetirî wê bi giringî wê derkeve li pêş.

Di nava jîyanê de wê mijarên weke alikariya hevdû kirin û hwd, wê weke aliyên ku wê mirov li wan bihizirê bê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê mijarên weke yên alikariyê wê di wê temenê de wê, weke xosletna mirovî wê bînin pênasêkirin. Ev alî wê bi felsefeyî û hwd re wê mijarên hizirkirinê û bi wan jîyankirinê bin. Di felsefeya jîyanê de wê, çawa wê were jîyankirin wê bi teybetî wê li ser wan aliyên ve wê bi gelek aliyên din re wê bihizirê.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, gelek aliyên ku wê di wê temenê de wê, karibê hilde li dest wê hebin. Minaq mijarên weke yên rûmetê û rêzê wê mijarên wijdanê û hwd wê, di wê temenê de wê, derkevina li pêş. Ev wê, dema ku mirov tiştê rast nekir, xirabiyek bi kesekê kir û ankû kirinek kir û di encama wê de bê ku ew were hasibandin wê kesekê din wê zîrarê bibînê û mirov wê bi wê biêşihê wê werina ser ziman.

Di wê temenê de wê wijdan wê hinekî jî wê, ji wê aliyên ve wê, li ser temenekê ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin wê ew wê bi wê re wê were dîtin ku wê, di temenê aramiya hundirîn û hwd de wê, weke aliyekê ku mirov wê, wê li wê bihizirê bê. Gotinên weke ‘bi awayekê paqij bimirê û herê dînya din’ mirov nikarê wê tenê wê bi têgîhiştin û hizirkirinên weke piştî mirinê re bi hizirkirina hebûna jîyanê û hwd re bi tenê wê fahmbikin. Di aslê xwe de wê di wê

temenê de wê bi awayekê morfolojikî wê li ser temenekê aramiya hundirîn a derûnî wê, bi wê ve girêdayî wê weke aliyekê ku mirov wê fahmbikê bê.

Di wê temenê de wê, dema ku mirov wê, kirinekê wê bikê û ankû rastî wê were ji aliyê kesek din ve wê, li wê bihizirê ku ew çima lê hat kirin. Di dewama wê de wê, mijarên weke yên hizirkirinê wê bi wê re wê li ser temenê hizirkirinê ku wê ji wê re wê di mejiyê xwe de wê sedemê wê bibînê bi wê re wê hebê. Di wê temenê de wê, di têkiliyek derûnî de wê, sedem wê di wê temenê de wê weke aliyekê bi wê xwe gihandina aramiyê û têgihîştina rastiyê û hwd jî wê di rengekê de wê were dîtin. Mînaq wê dema ku wê kesek wê ji kirinekê re wê sedemekê bibînê ku wê ber çî kiriya wê, di wê temenê de wê, ew li wê bihizirê. Wê dema ku wê kesek wê qastî jîyane yekê bikê û ku ew karibê û wî kesî birindar bikê û ankû wî bikujê wê bi hênceta weke min xwe parast re wê bi temen bikê û wê xwe ser wê re wê bide bawerkirin.

Di wê temenê de wê, ev wê, rewşên hêncetê wê di awayekê de wê aliyekê wan ê derûnî ê bi wê xwe rehetkirinê ku ew karibê piştî wê bigihijê rehetiyekê û aramiyek hundurîn û hwd re wê, girêdayê bê.

Di çerçoveya têgîna derûniyê û bi wê hizirkirinê ku mirov di wê rengê de bi wê hizirê wê bi wê re wê, were dîtin û kifşkirin ku wê mijara derûniyê wê, weke aliyekê bi hişmendiya me ve girêdayî wê xwediyê şêwayekê fahmkirinê bê. Wê di wê temenê de wê li ser rewşên fahmkirinê û ankû jîyankirinê re wê mirov wê çawa wê salixbikê wê ew rengê salixkirinê wê bi hişmendî û li ser şêwayê fahmkirinê re wê di wê rengê de wê yan rehetiyekê bide me û aramiyê bikê hundurê me û yan jî wê bêaramî û ne rehetiyê wê di encama wê de wê bi me re wê bide çêkirin. Ev jî wê di awayekê de wê, rewşên weke girêdanên hebûnî ên bi rengên hiş û hwd ve wê girêdayî bê. Di kurdî de wê gotina gîyanê wê weke têgînek fenomenî ku wê di rengekê objeyî de wê bi wê were lê hizirkirin. Ruhiyet wê, di wê temenê de wê, weke şêwayê derûnî ê ku ew xwe di wê de ew hîsdikê wê werênê ser ziman. Ev wê bi jîyanê re wê weke ku wê bibê wê li wê were hizirkirin. Di wê temenê de wê rûhiyeta gîyanê wê, di wê rengê de wê, bi wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê têgîna gîyane baş û nebaş û hwd wê, li ser wê re wê, di rengekê de wê, weke aliyna ku mirov wê dikarê wê bi wê

hizirê wê bibê bê.

Mijare zanîna hundirîn û ya derveyî

Di mijare zanîne û fahmkirinê de wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê, di wê temenê de wê, hizirkirinên me yên hundurin û derveyîn bin. Di wê temenê de wê, mirov wê çawa wê hîsbikê wê wusa bihizirê wê weke têtînek ku wê li wê were hizirkirin bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, gotinên weke 'çawa dixwezê wusa bihizirê', 'çawa xwe rehet hîsbikê wê bi wê bihizirê' û hwd re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, ji aliyekê ve wê armanca hizirkirinên me yên hundirîn wê ew bê ku mirov xwe bi wê baştirin hîsbikê bê. Lê wê, hertimî wê ew hizirkirinên me yên hundirîn wê ne bina temenê xwe baş hîskirinê.

Wê carna wê karibin bibina sedema ku mirov xwe ne baş hîsbikê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê dîsa wê mijara mnirxên hundirîn ên keseyetê weke rêz, rûmet, wijdan û hwd wê derkevina li pêş. Ev têtîgîn wê di aslê xwe de wê bi derûnî wê di hebûna me ya zindiyî de wê, ji ya ku em dikarin bihizirin wê ji wê zêdetirî wê karibin bibina xwediyê bandûrekê di hundurê me de.

Di mijara fahmkirinê de wê çawa wê were fahmkirin di hundur de ku mirov wê bi gotinên bi deng wan di wê kêtîkê de bilêv nekê jî wê karibê xwe di rû de bide diyarkirin ku ew di xwe de di aramiyê de ya, di şahiyê û dilxweşiyê de ya, di xamginiyê de ya û hwd. Di wê rengê de wê rûhiyeta me wê rengê me wê di awayekê de wê bi wê rengê wê bide nîşandin. Kesekê dilêş wê zêde nikaribê bikenê ku ew di awayekê de bikê k uew rol bikê û bikenê bo ku ew dîmenekê din bide derveyîya xwe jî.

Di wê temenê de wê, hundiriya me wê, di aslê xwe de wê, weke ku wê gelek filosof û zane wê li ser wê hemhizir bin û wê bînina ser ziman ku wê, cihê ku mirov bi xwe re di wê de bi tenê dimênê û di wê de di xwe de bi serbestî dihizirê û dihênê ser ziman bê. Lê wê weke ku mirov wê di xwe de wê bi wê rengê dihênê ser ziman wê, nikaribê ji ber sedemên rengê hizirkirinên zêhnî ên derve ku ew hatina bi sazûmankirin wê nikaribê wê werênê ser ziman.

Kesek wê nizanê tiştê ku wê ayib were dîtin bikê. Yan jî wê rewşek ku wê weke bi wê bikeve fihêtiyê de wê bikê.

Ev wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê wê ku mirov wê

bi wê bihizirê bê. Di gelek rewşan de wê, gele tiştên ku mirov di hundirê xwe de bi wan dihizirê û wan rast û ankû ne rast dibînê wê di xwe de wê bigirê. Wê di wê temenê de wê, ya dilê xwe hanîna ser ziman wê, di wê temenê de wê, çawa wê were pêşwazîkirin wê di dûnya me de wê hertimî wê weke pirsek ku wê kes wê bi wê ji xwe bikê. Wê ev wê weke pirsek ku wê temenê xwe bixwe bisînorkirin û ankû ‘sensurkirin’ê wê bi wê bikê jî bê.

Di nava gelek vegotinên civakî de wê, gotinên weke ‘ya ku ew dihênê ser ziman cihê ya ji ya ku ew ew dihênê ser ziman.’ Wê di wê gotinê de wê, di aslê xwe de wê, bi wê rengê wê gelek aliyên ku wê bi wê werê lê hizirkirin wê hebê.

Hizirkirinên hundurin wê weke aliyekê cihane me ya hundurin bê û wê bi wê re wê mirov wê, xwe di rengekê de wê, zêdetirî wê, weke ku wê bi wê ewle hîs bikê bê. Carna wê herî zêde wê li rasttîya wê zêdetirî wê bihizirê û wê ew wê baş bibînê. Mijare ewlehiya zanînen me yên hundurîn û derveyî wê di wê temenê de wê ji aliyê hizirkirinên felsefeyê û hwd ve jî wê bîn lêpîrsîn ku mirov çendî dikarê bi wan bawer bikê û ankû nekê. Di nava zanînen me yên hundurin ku mirov dihizirê û yên ku mirov dihênê ser ziman wê ew cihetî wê hebê ku mirov yên ku wan dihênê ser ziman wê gelek restên hizirkirinê ên dervî xwe wê, di wan de wê li berçav bigirê bê. Wê di wê temenê de wê, ya ku wê li gorî restên derve wê rast bê dikarê li gorî ya hundirîna me nerast bê û mirov bixwe jî wê rast nebînê. Di aslê xwe de wê li ser restên weke yên durusttî, rasttî û hwd ku mirov wê daraza wan wê bikê wê li ser wê temenê wê ji gelek aliyên ve wê weke ku wê bê kirin. Di wê temenê de wê, bi wê rengê ev cûda bûn wê gelek lêberketîni, xem û hwd wê, di temenê wan de wê hebin.

Di mijare dîtina hundurin de wê, di aslê xwe de wê, bi hişmendî wê dema ku mirov wê dibînê wê, di wê temenê de wê, li gorî wê bê. Mirov ji aliyekê ve wê çawa dibînê wê dixwezê wê li gorî wê bê. Ber vê yekê wê, wê dema ku wê di rewşekê de wê pêdeçûn bû wê, mirov wê li gorî wê bihizirê ku ew neli gorî ya ku em dihizirin û hwd bê. Wê restên me yên rast dîtin û rast nedîtin jî wê di wê temenê de wê li ser wê re wê biafirin. Wê di wê temenê de wê, têkiliya darazê a di nava ya rewşa derve û ya têngîna hundurin a dihê hizirkirin wê di wê temenê de wê di reng û awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Di zanînen de wê, lêpîrsînên hundurin wê di wê temenê de wê,

hertimî wê bibin. Wê hevgirtina me ya hebûnî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di wê de wê xwediye rewşek kifşkar bê. Wê li gorî wê bibê. Ya ku em dihizirin wê ji aliyekê ve ku em bi darazên xwe bixwe ve wê lêbipirsin wê di wê temenê de wê xwestek, mêyl, alî û hwd wê, bi gelek aliyên din re wê, rest û nirxên me yên hizrî wê di xwe de wê bihawênê. Wê di wê temenê de wê ev wê bide nîşandin ku wê darazek ku em em li gorî xwe wê rast dibînin wê ji van aliyan û gelek aliyên din ên weke têtîna rastîtiyê, sedem û encamê, xwestekê, hêst, hîs û hwd ve jî wê di wê de wê, di rengê de wê, bê diyarkirin.

Di her hizrê de wê di wê de wê bi hizrî û derûnî wê, ev aliyên weke mêyl, xwestek û hwd wê bi darazî wê hebin. Mirov wê gotina ku wê dihênê ser ziman wê, ji du aliyan ve wê, li wê bihizirê. aliyek wê li ser temenê objektîwiteya rastîtiyê bê. Aliyê din wê li ser rewşên weke yên başbûn , başdîtina bi mantali û hwd bê. Wê di wê temenê de hizrên me ku em dihênina ser ziman em dixwezînin ku wê kesekê dervî me wê rast bibînin wê bi wê hêst, hîs û hizrê jî wê di awayekê de wê were ser ziman. Wê dema ku ew bû wê weke xwesteka me were li cih wê derûniyek wê bi têtîna rastîtiyê û xwe rastdîtîna û hwd re wê li ser wê re wê bi me re wê bibê. Mirov wê, li ser wê re wê bi wê re wê bi wê re wê bihizirê.

Hizirkirinên me yên hundurîn wê di wê rengê de wê, dema ku em di wê dihizirin wê, di aslê xwe de wê, ji wê aliyê ve wê armanca 'rastîyekê' û tiştê hanîna ser ziman wê, di wê de wê her hebê. Lê di wê temenê de wê, di wê rewşê de wê, her têtîna ku me hanî ser ziman wê, aliyekê wê yê mantali wê hebê. Di wê temenê de wê, dema ku em rastîyekê jî wê bînin ser ziman wê di çerçoveya xwestina bandûrlêkirinê û têtîna bandûrlêkirinê de wê, bi têtînek mantali wê bixwezê ku ew bandûrê li kesê din ê hemberî xwe bikê. Di wê rewşê de em di vê rengê de li ser wê hizirkirinê re wê empatiyê bikin. Wê dema ku wê hizrek wê minaq wê weke ku wê rastbûna wê di dema ku ew hat ser ziman de hat dîtîna ji aliyekê aliyekê û kesekê ev ji aliyê kesê din ve wê, rast newê dîtîna. Wê demê wê aliyê wê hizra ku ew hatî ser ziman wê bi bandûra wê ya mantali wê hem aliyê wê yê pozîtiv û negatîv wê bi hevdu re wê di wê temenê de wê bi wê re wê ji du aliyan ve wê hebê.

Di wê rewşê de wê, aliyê ku ew rast dibînin wê xwe baş hîsbikê û aliyê din wê nebaş wê hîsbikê. Wê di wê rengê de wê bi wê re wê,

bikeve rewşek xirab de. Lê di aslê xwe de wê, ev rewşa rast dîtîne wê, di awayekê de wê dîtbar bê. Wê karê di wê de wê vegûharîn û hwd di reng û awayekê de bibê û were kirin. Di wê temenê de wê di awayekê de wê dikaerê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di mijara hizirkirina hundurîn de wê, têtîna hizrî wê ji vê aliyê ve wê, ev wê weke aliyekê wê bê. Lê aliyekê din jî wê li ser çavkaniya wê zanîne re bê. Ya ku wê li wan fektorên ku me li jor hanî ser ziman ku wê karibê bandûrê lê bikê jî wê ji aliyekê ve jî wê ev bê. Wê di wê temenê de wê bandûra çavkaniyê di wê temenê de bi têtîna şubeyî, objeyî û mantali di dîyarkirina rastîti û ne rastîtiya wê û hwd de wê, di wê rengê de wê, karibê were dîtî.

Mirov di nava xwe de wê, dema ku wê bi rêya sehên xwe wê bikê ku ew zanînen xwe pêşbixê wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, azmûnen xwe yên berê wê, di awayekê de wê bikarênê û wê li ser wan re wê di reng û awayekê de wê, bê xwediyê temenekê fahmkirinê. Ber vê yekê di aslê xwe de em, çendî ku weke aliyê zanîna hundurîn û derveyî wê cihê dikin jî lê di aslê xwe de wê ev wê di zikhevdû de wê hebin û wê, di wê rengê de wê aliyê zanîneka ku me wê, weke zanîna hundurîn wê hanî ser ziman wê bi xosletên derveyî jî wê karibê were kifşkirin û were hanîn li ser ziman. Em dema ku em tişteke dibînin em di xwe de hîs û bi hêst dibin. Wê di wê temenê de wê hêstbûn û hîskirin wê çavkaniyek wê ya sehî nebê wê ew newê kirin. Di wê temenê de wê, her tişt wê, di wê rengê de wê çavkaniyek wê hebê. Wê li ser wê re wê pêşkeve û wê were ser ziman.

Di aslê xwe de wê, mijare zanîna hundurîn wê di wê temenê de wê di nava felsefeyê de wê, weke têtîna û aqilê şubeyî jî wê were lê hizirkirin. Mînaq wê dema ku e, rewşek fîzîkî, bûjenekê û hwd li wê bihizirin wê tiştina dervi me ku wê hebin bin. Kirinek wê dervî me bi tevgerê wê bibê. Lê ji wê hîskirin, hizirkirin û gihiştina zanînekê wê di hundurê me de wê bibê. Di wê temenê de wê rewşa hundurê me û bi wê gihiştina zanîne wê di wê temenê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê, ev wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa zanîna me hundurîn de wê, di wê temenê de wê, rewşên hişkirinê ku wê bibin wê bi wê re wê di rengekê de wê, weke ku wê mirov dikarê wê kifşbikê wê bibê. Di rewşên derûnî de jî wê, zanîna hundurîn wê bibê. Mirov di xwe de wê çî hizirbikê û hwd wê, bi wê re wê, di xwe de wê, bi wê re wê bijî. Lê mirov zindiyekê dijî ya û

hertimî pêwîstîya xwe hanîna ser ziman wê bi wê re wê hebê. Wê dema ku mirov xwe ne hanî ser ziman wê, weke ku wê, di xwe de wê, aciz bibê û wê weke ku wê di nava xalkê de wê were hanîn ser ziman 'wê bi taqê.'

Di çerçoveya zanîna hundurin de wê, têgîna derûniyê wê dema ku mirov wê, li wê dihizirê wê dibînê ku wê çawa wê rewşek derkeve li holê wê weke ku mirov dibînê wê li ser wê rewşê re wê di reng û awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşên weke yên derûnî de wê, rewşên ku mirov dijî wê bi wan re wê, encamên wê xwe bidina dîyarkirin. Tişta ku ew hat jînkirin mirov wê nikaribê wê weke nejişkiri wê bihizirê û wê bibînê. Wê ew wê hebê û wê, di wê temenê de wê, bi encamên xwe yên hizirkirinê û hwd re wê, di mejiyê me de wê hebê. Çendî ku mirov nikaribê ya dema bûhûrî a jînkiri wê bi gûharênê jî lê mirov dikarê ya ku mirov wê îro bijî wê çawa bijî wê bi biryarên xwe re wê, bide dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê, di kifşkirina demên pêş ku wê çawa wê awayekê wê bibin de wê, di wê rengê de wê di jînkirina îro de wê di wê reng û dîmenekê de wê weke ku wê awa ji wê re wê bê dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê, ev wê, weke aliyekê wê yê din ê giring ku mirov wê, werênê ser ziman ku wê, di mijara derûniyê de wê, bi têgînî wê, çerçoveya wê ya hizirkirinê ji aliyekê ve wê li ser ya hatî jînkirin bê. pêwîstîniya ya demên bûhûrî wê di awayekê de wê bi bandûra wê re wê, xwe di awayekê de wê karibê di îroyîya me de xwe bide dîyarkirin. Hewldanên kifşkirinên ji demên bûhûrî li îroyîya me wê, di wê temenê de wê bibê. Di wê çerçoveyê de wê, ji ya jînkiri wê dikarê di çerçoveya têgîna derûnî û zêhnî û ankû hişmendî de wê ji du aliyan ve bi serekeyî wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Aliyê pêşî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov wê, çawa bixwezê ku wê li wê bihizirê bê. Wê di wê temenê de wê, di renekê de wê, bi wê re wê ev wê karibê bê jînkirin. Lê ji aliyekê din ve jî wê di wê rengê de wê, dema ku wê weke ku em dihizirin em nikaribin encama wê bi binsehêt bikin di xwe de û di jîyane xwe de wê ew jî wê, temenê rewşên weke yên tirs, gûman, xûf û hwd jî wê biafirênê. Minaq zaroyekê ji dayika xwe re carek derewek kir. Lê bi wê ne rehet a. Dixwezê wê bêjê. Lê dema ku ew bêjê wê, dayika wê li wê hêrs bibê û wê ji wê re bêjê ku çima te derew kir û hwd. Ev jî bo ku ew nebê mihatabê wan rewşan wê di xwe de wê bihêlê. Wê di wê rewşê de wê, di awayekê

de wê, weke ku ew mejyê wê li wê rewşê wê bê hoyandin. Wê, hertimî wê li wê bihizirê. Ku ew bi carekê bêjê wê ji wê xilas bibê. Lê ew astengiyên zêhnî ku ew li pêşîya wê hanîna wê ya ser ziman in wê, di wê temenê de wê, bikin ku ew di xwe de wê bigrê û nebêjê. Ev wê, di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşên xwe hanîna ser ziman de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê xûf, gûman, tirs û hwd hebin wê weke van wê gelek rewş wê bi wan re wê xwe bidina dîyarkirin. Lê ev rewş wê hinekî jî wê ji aliyekê ve wê nezanîn û bêhêzîya mirov jî wê di temenê xwe de wê bihawênin. Hêsta zayifiyê wê weke kirdeyek morfolojiyî wê xwe di wê de wê, di awayekê de wê bide bicihkirin ku mirov wê, bi wê re wê bi wê hizirê wê bijî. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov bi wê bihizirê bê.

Di nava jîyanê de wê, dema ku mirov wê vegotinekê jî wê bènê ser ziman wê ev rewş wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Rewşên weke yên tirsê, û hwd wê, di wê temenê de wê, hertimî wê bi sedemên xwe yên ku ew çêdikin re wê xwe bi temen bikin. Heta ku mirov wan sedeman fahm nekê wê nikaribê ji wan derbas bibê. Sedem wê weke bende pêşî a lêaliqînê bê. Wê derbasbûn wê fahmkirin bixwe bê. Em wusa hizir bikin ku wê vegotinek bi çîrokî wê di wê de wê gelek rewşên weke yên erotikî û hwd wê hebin ku ew bi devkî dihê vegotin wê, dema ku wê were wan cihên vegotinê wê, yan wê wan maqas bikê û yan jî wê, ji ber sedema ku wê ´rast newê dîtin ku ew werina ser ziman´ wê xwe di wan de wê girtî bihêlê. Di wê temenê de wê, ev rewş wê, ji rewşna restî zêdetirî wê weke rewşna girêdanê ên zêhnî bin.

Di nava jîyanê û jiyankirinê de wê sazûmanek xwe avadikê wê her wê hebê. Ew wê tabîî destûrek xwezayî a xwe jinûve û jinûve avakirinê bê. Ev jinûve û jinûve avakirinê wê mirov dikarê wê weke pêvajoyek xirabûn û jinûve avakirinê a di hundirê çerçoveyek hebûnî a ku ew xwediyê sedema xwe ya di xwe de bê? Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê, dema ku mirov wê werênê ser ziman ku wê, pêvajoyên jinûve û jinûve bûyînê wê hertimî wê li ser pêvajoyên hizirkirinê re wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê hebin û wê bi wê re wê, di reng û awayekê de wê xwe bidina dîyarkirin û domandin.

Jinûve û jinûve avakirin wê, di awayekê de wê, di her demê de wê, bibê. Wê hertimî wê jinûve avayîya berê ku ew hebûya wê ji ya

avabûna dema nû re wê, dema ku ew jinûve wê bibê re wê weke temenekê bi sazûman jî wê xwe di rengekê darêjkî û hwd de wê bide dîyarkirin. Ev wê bi wê re wê, di wê rengê de wê, di reng û awayekê de wê, hebê.

Di aslê xwe de wê, ev dema ku em li nava xwezayê û pêvajoyên wê yên xwe dewrûdayimkirinê bihizirin wê di wê temenê de wê mirov karibê bigihijê têgînek baş fahmkirinê ji wê di wê rengê û awayekê de. Xweza di nava rêkarîya xwe ya hebûnî de wê, dewrûdayimiyê wê dikê û xwe bi wê re jinûve û jinûve diafirênê û dide domandin. Di dewama wê de wê bi wê re wê re wê di reng û awayekê de wê, ew wê, di nava jîyanê de jî wê, bi wê rengê wê di awayekê de wê, xwe bi temenek rêgezî weke jinûve û jinûve avakirinê re wê, di wê temenê de wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê pêvajoyên jîyane kesekê mirov dikarê li berçav bigirê. Ji zaroktiyê heta dema ciwaniyê ji dema ciwaniyê heta dema mazinbûn û balixbûnê û ji wê heta dema kalbûnê wê çawa wê pêvajoyên li ser hev wê avabin wê bibin wê karibê bi wê re wê, di wê temenê de wê di reng û awayekê de wê fahmbikê.

Di hebûnê de wê, dema ku em di çerçoveya têgîna zanîna hundurin û ya derveyî de wê empatiyê wê bi wê re wê dênin û wê fahmbikin wê, di aslê xwe de wê ti tişt ku ew zindiyek bê, nebetek bê, heywanek bê û ankû tişteke din bê wê tenê wê bi aliyê xwe yê derveyî bi tenê re wê newê û nebê û wê dîyariyên wê yên hebûnî bi rêgezî wê ne tenê wê bi wê re wê bi sînor bin. Wê dema ku wê mirov wê di xwe de wê ne xwediyê wê dûnya xwe ya hundirin a bi hizirkirinê bê wê çawa wê li derve wê hizrên xwe weke ji xwe wê bîne ser ziman? Wê ev wê bi aliyê hundirîn û derveyî û hwd re wê, di awayekê de wê weke ku wê, cewher û darêjkê û ankû 'formê' wê hevdû temem bikin. Di mijare wê hizirkirinê de wê, di felsefeyê de wê, hizirkirinên demên pêşî wê weke bi gîyan û laş û ankû rûh û bedenê re wê were ser ziman. Piştî wê bi têgînên weke yên bi darêjk û cewherê wê re wê were ser ziman. Di dema wê de wê, di nava felsefeyên hemdem de wê bi dualiteya nava bûjenê û biriqîna wê ku wê bi têgînên weke idealism û metalyalismê û hwd re wê werina ser ziman re wê, di reng û awayekê de wê werina ser ziman wê bibin.

Di mijara derûniyê de jî wê ev rêgez wê di awayekê de wê bi hizrî wê derbasdar bê. Wê di wê temenê de wê rewşên zêhnî wê çawa

wê di laşê mirov de wê bandûrê wê çêbikin wê di awayekê de wê, were dîtin. Li vir wê dema ku me bahsa têkiliya bandûrê a nava laş û zêhnê û ankû hizrê kir wê demê wê di dewama wê de wê, ev bandûr wê çawa wê hebê wê dikarê wê hinekî li ser wê bisekinê. Ber ku ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin. Hebûna me ya fîzîkî û ankû laşî wê tenê wê bi rewşên xwe yên jîyanî û hwd bi tenê re wê, pêşnekevê. Wê di dewama wê de wê di awayekê din de jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê rewşên weke yên hizrî û hwd jî wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê weke rewşna bandûrî ku mirov dikarê kifşbikê wê hebin. Minaq têtîna xemkirinê, bi gotinên ku kurd di nava xwe de dibêjin 'kul girtina dil' û hwd wê, di wê temenê de wê, weke têtîna zêhnî bi şubjeyî ku mirov wê karibê wan kifşbikê û werênê ser ziman bê.

Di nava felsefeyê de wê, dema ku mirov wê tiştê wê ji kesekê û ankû pîrr kesan re wê bîne ser ziman wê, bi awayekê xwezayî wê, bendewari wê çê bibê ku ew were dîtin, fahmkirin û heta ku weke me 'rast dîtin.' Di wê temenê de wê, hêvîyên bawerkirinê wê di wê temenê de wê li ser têtîna baweriyê re jî wê di wê rengê de wê werina ser ziman. Di wê rewşê de wê, di têtînekê de wê, bi hizrî wê rastbûna wê ya ku ew di wê de wê were hizirkirin û wê dîtina wê ya weke 'rast' û hwd wê, ji hev cihê wê wê weke du rewşên ku mirov wan fahmbikê bin.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, dema ku em lî ser hizirkirina derûniyê re bahsa bêhêviyê dikin em di wê temenê de wê çî qast dikin? Bi wê gotina 'bêhêvîbûnê' re mirov çî dixwezê bide fahmkirin û ankû ji wê fahmbikê? Di aslê xwe de wê, ev rewş wê ji aliyekê ve wê weke rewşek newrolojîkî wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê, şêwayê bêhêvîbûnê wê, li ser rengekê fahmkirinê ku wê xwe bi wê nebaş û hwd hîsbikê û hwd ve wê girêdayî bê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin.

Di rewşên weke yê hey ji hev belavbûnê û hwd de jî wê heman rewş wê weke ku wê were dîtin. Wê çendî ku wê ji rewşeke wê weke ku wê heya me wê herê wê, li ser ya din. Wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, mijare heyê wê di wê rewşê de wê, xwe di awayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê çawa wê xwe hîsbikê wê bi wê re wê, di rengekê

de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Derûnî wê hinekî jî wê bi rûhiyeta me re wê alaquadar bibê. Mijare felsefeyê ku gîyan bê wê, ya wê jî rûhiyet bê. Wê di wê temenê de wê, salixkirinên weke bi derûniyê re weke 'zanista gîyanê' jî wê di awayekê de wê, ji derûniyê zêdetirî wê weke têtînek felsefeya derûnî bê ku mirov wê, di wê temenê de wê bi wê bihizirê bê. Di mijara derûniyê de wê, aliyên weke yên xwe çawa hîskirinê û hwd wê, weke rewşek ku wê rastarast wê bi hizirkirin, hîskirin û rewşên me yên hêstî ên demkî û hwd ve wê alaquadar bê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare derûniyê wê bi wê re wê, karibê were fahmkirin. Di nava felsefeyê û derûniyê de wê, têtîliyê xost a weke ya bi fahmkirinê di awayekê de wê hebê. Felsefe wê, di awayekê de wê, li ser temenekê sedem û encamê û çerçoveyek dîyalektikî ku wê têtîliyê fahmkirinê wê bi hev ve wê bide çêkirin wê, di wê temenê de wê, dema ku wê bi derûnî wê were hizirkirin wê, di wê rengê de wê, ew têtîliya weke ya têtîliya hiş ku wê were çêkirin wê li ser wê re wê, çerçoveya fahmkirinê ku ew çî bi hêstî û hîskirinê dide me wê çerçoveyek derûnî û hwd wê bi xwe re wê bi wê re wê biafirênê. Li ser wê temenê de wê derûnî wê weke têtînek fahmkirinê wê bi zanista fahmkirina pêvajoyên hiş ku wê çawa wê kirin, xûy û rewşên me yên hundirîn wê bibandûr bikê û biafirênê û hwd wê bi wê fahmbikê bê.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê felsefeya derûniyê wê li ser temenekê hişmendî wê rewşên weke bi têtîliya zêhn û xûy, binhiş, xêv, bîrkirin, rewşên weke yên bi bawerkirina bîrkirinên xwe yên ji xêva xwe û hwd re wê, di awayekê de wê, bixwezê ku wan fahmbikê. Wê dema ku wê pirsên weke çiqasî mirov dikarê baweriyê bi xêva xwe werênê ku wê bikê wê di wê temenê de wê, bê xwediyê têtînek lêpîrsîner.

Rewşên weke derkkirin, xêv, bîyardayin û girtin, fêrbûn, fahmkirin, hêst, şewayên zêhnî ên bi hizirkirinê weke rewîstê, ol û hwd wê bi gelek aliyên din re wê, di wê çerçoveyê de wê karibin werina fahmkirin. Di nava têtîliya dîtbarî a rewşên fîzîkî û xêva me de wê çawa wê têtîliyê fahmkirinê wê hebê wê bi wê re wê, li wê were lê hizirkirin. Minaq wê, dema ku em wêneyêbi dest hatî çêkirin bi hûnerî ku mirov li wê dinerê wê ji wê karibê bigihêjê gelek hizrên pozitiv û negativ jî. Di dewama wê de wê karibê xwe bigihênê gelek

hizrên xam û bişa.

Ev təkili wê, di wê temenê de wê, bi təkiliyên newrolojikî û hwd re wê, di hebûna me de wê, xwediyê rewşek fahmkirinê bê. Ev rewşa girtina zanîne wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, weke ku wê biriqîna wê bi me re wê, çawa wê, weke bi çerçoveyek afrînerî a fenomenî wê bibê wê ew jî wê bi wê re wê were dîtin.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov derûniyê û felsefeyê wê li ser wê temenê wê hinekî ji hev fahmbikê wê, di awayekê de wê, derûnî wê mijarên weke fahmkirinên bi gîyanê û hwd wê ji felsefeyê û ankû felsefeyê derûniyê re wê bide hiştin. Lê derûnî bi xwe wê, weke têtînek hiş ku wê bi hêst, hîs, rewşên me yên jîyankirinê û təkiliya wan ya bi kirin û aqilê me û hwd re wê alaquadar bê. Wê dîmenekê wê yê bi çerçoveyî wê derxê û wê bi wê re wê bikê ku wê bihizirê. Di dewama wê de wê, gelek rewşên ku wê weke bi derûnî dihên dîtin wê di dîmenekê wê weke təkiliya fahmkirinê û rewşê û ankû tiştê wê ji hev biqatîhê wê, di wê temenê de wê, bi hewldana çêkirina wê təkiliyê re wê li ser temenekê weke wergerendina li jîyankirinê û hwd re wê karibê fahmbikê.

Derûnî wê hinekî jî wê li ser temenê keseyetê wê û têtînen zêhnî ên ku wê keseyet bi wan bijî ên weke rewîstê û hwd re wê bê dîtin û wê mejuya wê bi hizirkirinê wê di nava felsefeyê de wê heta rengê hizirkirinên weke yên bi sokrat ku wê li ser têtînen weke rewîsta sîyanî û hwd wê bi wan wê bihizirê û hwd re wê di reng û awayekê de wê karibê birin. Lê em wê dibînin ku wê wê di dewama wê de wê mijara şewayê hizirkirinê bi rengê jîyanê û ankû çawa jîyankirinê re wê êdî wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di serdemên navîn de wê ev wê bi zêdeyê wê di dîmenekê berfireh de wê were dîtin ku wê lê were hizirkirin. Mijare keseyetê, pirs pirsîna li ser temenê çawa jîyankirinê û di temenê wan pirsan de hewldanên bersivandina ´çawa rast jîyankirinê´ û hwd wê bi wê re wê werina dîtin û li wan hizirkirin.

Pêvajoyên pêşketina derûniyê ên di demên hemdem de wê bi gotinên weke ´felsefeya xwe diafirênê´ jî wê, ev wê li ser temenekê zanyarî û zanînî û hwd re wê, xwediyê awayekê pêşketinê ê nû pêşketinê bê. Nexwe wekî din derûnî ji xwe wê ji nava felsefeyê wê li ser wan têtînen şîroveyên keseyetê, gîyanê û hwd re wê, di pêvajoyên xwe yên pêşî de wê pêşkeve û wê di dewama wê de wê, mijarên fahmkirina li ser rewşên təkiliyê, bandûr, xûy û hwd re wê

ew wê bide domandin. Di demên hemdem de wê bahsa felsefeya derûniyê kirin wê dikarê di çerçoveya têkiliya felsefeyê a demên berê ku ew ji hevdû diafirin de wê fahmbikê? Di zane min de wê, hinekî weke mijarek zêde komplika wê xwe bide dîyarkirin. Gotina felsefeyê a li ser derûniyê re wê piştî weke zanistekê pêşketina felsefeyê re wê, pêşketina wê bibê wê, li ser temenê şîroveyên derûniyê û awa û pêvajoyên wê yên pêşketinê ên zêhnî û hişmendî û hwd re wê, çawa wê şêwayekê fahmkirinê ê nû bi felsefeya zanîna wê re wê di wê temenê de wê pêşbixê û wê biwê bigihijê encamên nû ên din û hwd re wê alaquadar bê. Ber vê yekê wê di nava gotina felsefeyê û bi têkiliya wê ya derûniyê a pêşî ya piştî ku wê were kirin wê cûdahiyek di fahmkirinê de wê bi temenê û hwd re wê hebê.

Di wê temenê de wê, felsefeya derûniyê a demên pêşî wê weke têtînek felsefeya derûniyê a ji têtînen felsefeyê û ankû ya fahmkirina pêvajoyên felsefeyê bi wê re jî bê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke demek wê ya fahmkirinê a klasik û temenî a demên wê yên kevn wê xwe bide dîyarkirin. Lê di demên nû de wê felsefe wê, ku wê li ser gotina derûniyê re wê, were ser ziman wê vajî ya demên gotina derûniyê ku wê biafirê û wê bê derhanîn wê gotina felsefeyê bi hişmendiyekê wê ji gotina derûniyê û pêvajoyên wê yên fahmkirinê wê bi wê re wê bê derhanîn, pêşxistin, afirandin û bi wê temenê hizirkirinê bi şêwayî wê bê xwestin ku ew were derxistin li holê.

Di wê temenê de wê wê pêvajoya felsefeya derûniyê a demên piştî ên demên dawî ên hemdem wê di wê rengê de wê, gotina derûniyê wê ji xwe re wê weke temen, bingih û çavkanî li şûna ya felsefeya derûniyê a demên pêşî ku wê gotina felsefeyê wê ji xwe re wê bi heman rengê wê bikê temen û wê ji wê biafirê.

Minaq têtînen bi teoriyên bi felsefeya xûyan û hwd re ku wê di demên dawî de wê weke Pieget, Vygotskij û hwd bi gelek hizirvanên di wê rengê dikarê weke di çerçoveya têtîna gotina felsefeya derûniyê a dema wê ya duyem ku wê gotina derûniyê wê ji xwe re wê bikê çavkanî wê di wê temenê de wê kifşbikê û wî werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, aliyekê din wê xwe di wê temenê de wê bi felsefeyî û ankû bi gotina felsefeyê re ku wê were ser ziman wê bê dîtin ku wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê têtîn û gotina felsefeya

zanînê û hwd bê. Yan jî wê gotina felsefeya hiş bê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê, di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare têtîna felsefeyê ku wê bi wê rengê wê were ser ziman wê, di temenê hizirkirinên demên hemdem de wê, funksiyon, erk û şêwayên wê yên weke bi rêyên fahmkirinê û hwd re wê, di wê temenê de wê, bi gûharandina wan re wê xwe bide dîyarkirin. Felsefe di wê temenê de dikarê bê gotin ku wê tenê wê li ser aqılmeşandinê re wê bê kîrin? Di demên felsefeyê ên kevnera û piştî wê, di wê temenê de wê, bi pirs pirsînê û hwd re wê ew wê bê kîrin. Lê wê piştî wê, şêwayên rasyonalismê, realismê, emprisismê, metalyalismê, zanyarî û hwd wê pêşkevin û wê di hizirkirinên xwe de wê, şêwayên cûda wê pêşbixin. Wê, di wê temenê de wê, felsefe wê, mijare çavkaniyên wê jî wê di wê temenê de wê weke mijarek din a ku wê were lêpîrsîn. Ji xwe wê di destpêka sedsale 20an û pê de wê hin bi hin wê, hizirkirinên weke bi têtîna kîrinê û ankû felsefeya kîrinê û hwd re wê, were ser ziman wê bibê. Di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Bi temenê gotina derûniyê re pêşketina têtîliya felsefeyê û derûniyê

Ji aliyekê ve wê dema ku mirov bahsa têtîna felsefeyê wê di demên hemdem de wê bikê wê li ser temenê demên kevnera wê fahmbikê wê çendî wê weke ne ghiştîna fahmkirina felsefeyê a demên hemdem jî wê di dîmenekê de wê di hişê mirov de wê xwe bide dîyarkirin. Çendî ku wê giring bê ku mirov ya demên kevnera û piştî fahmbikê wê giring jî bê lê wê di wê temenê de wê, her demê wê li ser temenê û awayê wê re wê bi wê bixwênê û fahmbikê wê wilqasî wê giring bê ku mirov wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare felsefeyê di wê temenê de wê, di demên hemdem de wê weke felsefeya zêhnê û hwd ku wê pêşkeve wê, di wê temenê de wê, bandûra gotina derûniyê ku wê di dîmenekê de wê weke di şêwayekê felsefekirinê û hwd de wê xwe bide dîyarkirin jî wê di temenê wê de wê bê dîtin. Di wê rengê de wê, gotina derûniyê wê,

di wê temenê de wê, di demên kevnera de wê gotina felsefeyê wê çawa bi temenekê û rengê hizirkirinê wê pêşkeve wê, di demên hemdem de wê di heman rengê de wê di temenê fahmkirinê me de wê, ya derûniyê wê di reng û awayekê felsefeyî de jî wê bi wê re wê xwe di wê temenê de wê, bide dîyarkirin. Ev wê ne tenê wê bi pêvajoyên pêşketinê ên zêhnî û hwd ve girêdayî bi tenê wê dikarê wê fahmbikê. Di dewama wê de wê rengê jîyane civakî têkiliyên di hev re derbasbûyî û hwd ku wê bibê wê di wê temenê de wê çawa wê temenekê bandûrê wê biafirênê wê êdî wê di wê temenê de wê, gotinên weke xêvê, bandûrê, xûy, zanînê û hwd wê di wê temenê de wê weke çavkaniyên wê yên fahmkirinê wê bi wê re wê bibin û wê derkevina li pêş.

Di dewama wê de wê gotinên weke yên pêşketinê, awayên pêşketinê û hwd wê di wê temenê de wê çawa wê bibin û wê derkevina li pêş wê, di wê temenê de wê mirov dikarê wê di reng û awayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Felsefe wê, di wê temenê de wê, dema ku wê were kirin wê minaq wê li ser kirinê re wê bi têtînek dahûrî, bi kirinê me re wê di wê temenê de wê, bixwezê li ser temenekê epistemolojîkî û hwd re bigihijê zanînekê. Di dewama wê de wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê fahmbikê ku wê mijarên gihiştina zanîna xûyan, keseyetê, mirov weke nirx û kirdeyek navendî a fahmkirinê dîtin û hwd wê, di wê temenê de wê bi wê re wê weke aliyên din ên giring wê xwe bi wê re wê bidina dîyarkirin bin. Çawa hîskirin weke bi derûniyê, têtînen weke mafûazadiyê bi felsefeyîya hemdem ku wê werina ser ziman wê, bi hevdu re di ahengekê de wê bina xwediyê temen û têtîliyê fahmkirinê.

Di wê temenê de wê di wê temenê de wê mirov ku wê weke kirdeya fahmkirinê wê xwe bide dîyarkirin wê di dewama wê de dikaerê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê mijare hundirkinên hundirînî, bandûrên ji derve ên li lê, di dewama wê de rewşên weke yên ku ew bi hizirkirinê ên di xwe de û ankû ji derve di bihîzê wê çawa wê bandûrê li derûniya mirov wê bikin û hwd wê bi wê re wê, weke aliyên ku wê bina mijare fahmkirinê ên di wê temenê de.

Minaq wê di nava derûniya hemdem de jî û felsefeya hemdem de

jî wê şêwayên pirralî ên bi fahmkirinê re wê zêdetirî wê di wê temenê de wê derkevina li pêş. Xwe gihandina xêvek xort ku wê bi hevdû re wê bi carekê wê gelek tiştan di bîrê de wê bihêlê wê bi wê re wê, were dîtin û wê li wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê di wê temenê de wê, bi wê re wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin.

Mijarên hizirkirinê ên weke yên bi felsefeyê ên ji demên kevnera û kevn wê, di wê temenê de wê, li şûna wê weke wê ragihandin û wê hanîna ser ziman wê bi nerîna dema felesefeya nû û hwd wê di wê temenê de wê çawa wê were fahmkirin û wê karibê ji wê encamên nû wê di wê temenê de wê ji wê werina derxistin û wê ew wê bi wan wê were ser ziman wê zêdetirî wê weke aliyna giring wê xwe di dewama wê de wê weke ku wê bidina dîyarkirin bin. Di ragihandinên felsefeyî de wê, di wê temenê de wê bi mijarî û şêwayên fahmkirinê ên nû kifşkirin û li ser wan re wê hanîna ser ziman wê zêdetirî wê weke temenekê fahmkirinê û pêşketinê wê biafirênê wê were dîtin û wê bê dîyarkirin. Ev di aslê xwe de wê weke xosletekê pêşketinê a bi hizirkirinê jî bê.

Di nava hizirkirinê de wê pêvajoyên wê yên bi hizirkirinê wê di wê temenê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijara hizirkirinê wê xwe bi çerçoveyek fahmkirinê wê werênê ser ziman. Ber vê yekê wê, di demên hemdem de kirina felsefeyê wê zêdetirî wê li ser wê temenê fahmkirinê wê hem giring û hem sofistiketir bê. Di wê rengê de wê, di reng û awayekê de wê, bi temenekê fahmkirinê wê bikê temenê pêşketinên xwe yên di jîyanê de. Her hizir wê, di wê temenê de wê, ji wê têgîn û fahma ku wê bi wê were ser ziman wê karibê di demên din û deverên din û bi nerînen din û hwd re fahma din jî bi xwe re bide dîyarkirin û bîrê hanîna li ser ziman.

Di demên hemdem de wê dema ku mirov felsefeyê û kirina wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê giring wê çawa wê kirinên me wê bi wê werina fahmkirin û wê çerçoveya hiş û fahm wê bê berfirehtir kirin û hwd re wê ew wê bê kirin. Li ser wê temenê de wê mijarên ku wê li wê bihizirê wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê, bîrê dîtin.

Di nava jîyanê de wê, felsefe wê rewşên jîyanî û hwd wê bi wê re wê, di reng û awayekê de wê bi wê re wê, di rengekê de wê weke

aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, felsefe wê, weke temenekê fahmkirinê ên funksiyonalist wê, di jîyanê de wê bi gihandina li hiş û fahmkirinê re wê bi wê re wê bileyizê. Di wê temenê de wê di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Mirov wê li ser rewşên jîyankirinê û hwd re wê bidest pirs pirsênê wê bikê. Di wê rewşê de wê, demek ku wê bi zanînê wê bitemen bibê wê di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Felsefe wê, di wê rengê de wê, ketina wê ya di jîyanê de wê, hemû rengên fahmkirinê, bawerî, rewîst û hwd bi hemû şêwayên wan ên jîyankirinê re wê li ser wan bisekinê û wê bikê berlêpîrsînê de jî. Gûharênên li ser rewşên bawerî, rewîstî û hwd ku wê bibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê bibê. Navenda hizirkirinê wê weke ku wê heta serdemên navîn wê bibê ji têtîgînên weke yên baweriyê û hwd wê bi herikê li rengekê hizirkirinê û têtîgînê ên weke yên mirov û çawa jîyankirinê. Di wê temenê de wê, dema ku mirov wê weke kirde wê derkeve li pêş wê, di dewama wê de wê, çawa wê, mirov hîsbikê, bijî, fahmbikê, zêdetirî wê xwe bigihênê zanînê û hwd wê bi re wê weke aliyekê wê yê giirng wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, aliyekê din jî wê bi pêşketina felsefeya hemdem re wê bigûharê. Ew jî wê mijarên ku wê li wê hizirbikê wê bi wê re wê, li rex wê rengê hizirkirinê wê bê. Di wê temenê de wê, felsefe wê, di demên berî wê de wê weke têtîgînek fahmkirina gîyanê, hîskirina bi wê, jîyankirina bi bawerî û hwd bê. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, di temene hizirkirinê de wê xosletên hizirkirinê demên serdemên navîn wê di temenekê weke ya demek bûhûrîner de ku wê bêt jînkirin de wê xwe di rengekê de jî wê bidina dîyarkirin.

Pêvajoyên felsefeyê ên serdemên kevnera wê çawa wê pîretize wan wê bibê wê bi wê re wê, di serdemên navîn de wê bê dîtin. Wê bi wê re wê mijarên weke keseyetê û hwd li ser temenê bawerî, menewiyetê û hwd re wê bêt hildan li dest. Ev mijar jî wê, di şêwayekê de wê, têtîgînên weke yên gîyanê û hwd wê, navenda hizirkirina wê hin bi hin wê derxê. Ber ku wê felsefe wê, di awayekê

de wê, berê xwe wê bide nava jîyanê û wê li ser navaroka jîyanê, hebûn û kirinên di wê de wê, bi watelêkirin û fahmkirina wan re wê weke ku wê alaquadar bibê. Wê ev wê, weke bi têngîna vegûharîna navendê re wê, êdî wê rengên hizirkirinê jî wê bi wê re wê, di wan de wê, gûharên wê bibê. Wê pirsgirêkên ku wê weke yên navendî wê xwe bidina dîyarkirin wê, di wê temenê de wê, bi gûharîna wan re wê, rengên din ên hizirkirinê wê xwe bi wê re wê bidina dîyarkirin.

Felsefeya serdemên kevnera wê, dema ku wê bi kifşkirinên bi gîyanê û hwd re wê pêde wê herê wê, di aslê xwe de wê, tiştêkê din wê bikê. Wê têngîna gîyanê a şubjeya demêmn mîtolojiyê wê bi aqil bikê û wê li ser şêwayên hizirkirinê re wê ew wê werênê ser ziman re wê, ew wê weke temenekê hizirkirinê wê biafirênê. Wê xosletên mirov bi rengên hizirkirinê wê, li wê gîyanê wê werina baxşirin.

Di serdemên navîn de wê, çendî ku wê li ser wê navendîtîya gîyanê re wê berê hizirkirinê wê li ser bawerîyê, rewîstê û hwd re wê bixîşiqê li ser keseyetê û hwd re wê, di wê temenê de wê, weke gûharînek dîrokî bê. Wê, di wê temenê de wê pirsên weke çawa jîyankirinê wê li bersivên wan wê were lêgerîn. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê ev wê xwe di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Felsefe wê, wê dema ku wê weke felsefeya jîyanê wê pêşkeve wê pirsgirêkên nava jîyanê, ên tendûrûstê û hwd jî wê di dewama wê de wê bi wan ve wê alaquadar bibê. Wê, di wê rengê de wê, aliyekê din jî wê mijara gîyanî wê weke mijarek kirdeyî û hizrî wê, di wê temenê de wê, hin bi hin wê zêdetîrî wê di wê temenê de wê, were lê hizirkirin.

Her çendî ku wê hizrên aristo wê di awayekê de wê, weke bi têngînek metafîzîkî wê, balê bikişênê li ser gîyanek û hwd jî lê wê, di aslê xwe de wê, temenê lê pirsînê jî wê bi mantiqî weke ku wê ji aliyekê ve wê li ser navê û xwûdê û hwd re wê, di rengekê de wê bide çêkirin. Minaq têngînên weke bi mantiqî ku wê li her tiştê wê di wê de wê, li darêjkekê wê bigerihê û her tiştta ku ew heya ku ew xwediyê darêjkekê bê wê vajî wê tiştta ku ew nebê wê ne xwediyê ti darêjkê bê wê li wê were hizirkirin. Ev jî wê di wê temenê de wê, dema ku wê, salixkirinek bi darêjkî wê li ser gîyane xwûdê re wê newê kirin wê di wê temenê de wê bi felsefeyî û mantiqê wê temenê lê pirsîna wê jî wê di wê rengê de wê weke ku wê biafirênê.

Felsefe wê bi wê re wê pirsgirêka hebûn û nebûnê wê weke ku

wê êdî wê hilde li rojava xwe û wê bi wê re wê li ser temenekê şenber wê bidest hizirkirinê wê bikê. Razberîya ku wê li ser wê temenê şenber re wê bikê wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê bihizirê. Ber ku ew xwediyê temenekê fahmkirinê ê salixkirî bê.

Di wê temenê de wê, dema ku wê felsefe wê dakeve li qada jîyanê wê êdî wê bi gelek pirsgirêkên keseyetî, jîyanî, wekheviyê û hwd re wê rû bi rû wê bimênê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara keseyetê wê, di wê temenê de wê, derkeve li pêş.

Felsefe wê dema ku wê di demên navîn de wê, mijare xwûdê jî wê hilde li rojava xwe wê çawa wê salixbikê wê bi wê re wê alaquadar bibê. Ber vê yekê wê li ser salixkirinên ku wê di wê temenê de wê ji hev cihê wê bèn kirin û pêşxistin re wê, temenê nakokiyên ku wê biafirin re wê, ew wê, bi wê re wê, were hizirkirin û ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê mijara hizirkirinê wê, çendî ku wê pêşkeve wê, di wê temenê de wê, zêdetirî wê li wê ponijîn wê bibê.

Di demên destpêkê ên ronansê û piştre di demên hemdem de wê felsefe wê, di wê rengê de wê, di nava bûjen û biriqîna wê de wê, bi temenekê wê bihizirê û wê hin bi hin wê, ji têtîgînên metafîzîkî û hwd wê, di awayekê de wê bê dûr kirin û wê dûr wê were hizirkirin. Wê, di wê temenê de wê, temenekê şenber ê hizirkirinê wê bi wê re wê bibê. Mijarên weke yên hîs û hêstê, raman û fahmkirinê û hwd wê, derkeve li pêş. Têtîgînên weke hûmanîzm û romantîzm wê di rengê de wê, pêşkevin û ev wê, di awayekê de wê, zêdetirî wê mijarên bi rûhiyeta mirov û rengê jîyankirina wan ve girêdayî wê hildina li rojava xwe. Wê, di wê temenê de wê, ev pêvajoyên wê bi serê xwe wê weke fêr û fêrbûnek ku wê di wê temenê de bin û wê encamên wan wê di demên piştre de wê, dema ku wê li ser temenekê rasyonel û realist wê bê hizirkirin û wê bi wê re wê bê xwestin ku wê felsefe wê bi têtîgînekirinek kirinê û ankû pîretîkî were fahmkirin re wê xwe bide nîşandin û dîyarkirin.

Pirsgirêkên keseyetê û fahmkirina wê, wê demên hemdem wê destpêka wan di serdema navîn de wê bikê û wê ji wê bi pêvajoyên zêhnî û hwd re wê, bidest hizirkirinê li ser wan re bikê û wê temenê hizirkirinê wê biafirênê. Dem bi dem wê salixkirinên ku wê werina kirin wê di wê, di wê temenê de wê karibê were fahmkirin.

Di mijara hizirkirinên bi felsefeya demên kevn de wê, temen û

pirsgirêkên ku wê weke navendî wê bên hildan li dest wê, ji wan wê xişiqîn wê bibê. Hizirkirinên weke yên li ser têtînan ji jîyanê dût wê bên kirin û wê ber ku wê ne xwediyê fahmkirinek ji nava jîyanê wê werina dîtînan wê zêde wê alaçaya mirov wê nekişênin. Di dewama wê de wê bi wan re wê li ser temen û awayekê din de wê bi wê re wê êdî wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê, di felsefeyên gîyanîparêz û ankû teolojîkî de wê, bi gotina 'xwûde çawa gotiya' ku wê were ser ziman wê ji wê bê xişiqîn ku 'mîrov çawa gotiya' û ankû 'mîrov çi gotiya' bê. Ev jî wê, weke renekê wê yê hizirkirinê ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê were kirin bê. Wê demê wê, têtînan weke yên bandûrlêkirinê wê di wê temenê de wê bi temen û çerçoveyên hizrî ên derûnî re wê derkevina li pêş û wê pêşkevin. Felsefe wê, şoreşa ku wê di wê temenê de wê li ser temenê mirov û jîyanê wê di xwe de wê bikê wê bingihê pêvajoyên pêşketinê ên demên hemdem bi zanyarî û hwd jî wê biafirênê û wê rê li pêşveçûnên zanistî û hwd jî wê vekê. Aqilê demên hemdem wê di wê temenê de wê bi felsefeyê wê zanist û ankû felsefeya zanistê û hwd re wê xwe bi pêvajoyên pêşketina xwe re wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê mijara hizirkirinên bi zanîne û ankû wê weke bi felsefeya zanîne re wê, di wê temenê de wê, hin bi hin wê pêşkeve. Di wê temenê de wê, zanistîtî ku wê pêşkeve wê li şûna felsefeya demên kevnera a xwezayî ku wê li ser temenekê objektîv wê pêşkeve wê, di renekê weke wê de wê pêşkeve. Wê aqilê zanyarî wê di wê temenê de wê, di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Di mijare hizirkirinên me yên zanîne de wê, di wê temenê de wê, hin bi hin wê mirov wê bi aqilê xwe re wê bi wê re wê kûr bibê. Kûrbûn wê, di wê de wê, di temenekê dîyalektîkî û girêdana bi hevdu a bi hişmendî û hwd re wê bibê. Lê wê di wê temenê de wê, temenekê objektîv ku wê li wê were lê hizirkirin bi aqilekê pozîtîv û rasyonel û hwd wê, di wê temenê de wê, xwe di renekê de wê pêşkeve.

Aqilê hemdem wê, di wê temenê de wê şewayên bi wan nerîna li jîyanî ên zanîne wê bi wê re wê pêşkevin. Wê, rewşên jîyanê wê, li ser temenê aqilekê kirinê wê pêşkeve.

Nerînen weke derûniyê wê, di wê temenê de wê, weke ku mirov wê bi wê re wê li ser temenekê felsefeyî wê fahmbikê wê, di çerçoveya pirs û bersivên bi çawa jîyankirinê û hwd de wê, weke

alijekê ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê, weke alijekê wê yê din ê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Felsefe û derûnî wê, di wê temenê de wê, di demên hemdem de wê, di çerçoveyekê de wê, pêşkevin û wê mijarên fahmkirinê ku wê di temenekê hevbeş de wê hildina li dest wê her yekê wê ji aliyê xwe ve wê bi nerînek cihêyî wê nêzî wê bibê. Minaq felsefe ku wê bahsa zanîniya giştî wê bikê û wê di dewama wê de wê li ser gîyanê û hwd wê bihizirê wê, derûnî wê di temenekê zêhnî de wê nêz bibê û wê hilde li dest.

Li vir di aslê xwe de tiştêkê din jî wê hebê ku mirov wê, balê bikişênê li ser wê bê. Di wê temenê de wê, ew jî wê ew bê. Minaq wê, dema ku wê, di gelek şîroveyan de wê, bahsa derûniyê wê bikê kirin wê, weke têtînek bi wê bi mijarên gîyanî ve wê, were bahskirin wê ew wê bê hanîn li ser ziman. Ev gotin wê çendî wê rast bê ku mirov wê, li ser wê bisekinê û wê fahmbikê bê. Di şewayê fahmkirinên jîyanî, pêvajoyên fahmkirinê, rengên fahmkirinê û ên ji derûniyê mirov li wan binerê wê di aslê xwe de wê bi wan re wê, were dîtin ku wê di wê têtîhê de wê tiştêkê kêmfahm wê hebê. Yan jî wê darêjka têtîna gîyan wê bi temenekê zêhnî wê tefkirkirin û wê bi wê re wê li çerçoveyek fahmkirinê a weke zêhnî û hwd wê li ser wê re wê bê hizirkirin. Du temen û ankû bingihên wê hena ku wê bê sedema wê ku wê derûnî wê weke zanîna gîyanê wê bê bi navkirin. Yek wê, li ser hiş re bê ku wê bi temenekê şubjektiv re wê xwediyê çerçoveyek fahmkirinê bê. Aliyê din ê duyem jî wê ew bê ku wê wê balê zêdetirî wê bikişênê ya hundurîn ku mirov wê dijî û hwd re bê. Wê ev herdû alî jî wê weke du aliyên şubjektiv ên bi fahmkirinê bin. Lê ev herdû sedem jî wê dema ku mirov di wan de kûr bibê wê mirov dikarê wê ji wê cihê bikê û wê fahmbikê ku wê dinava hundurîn û gîyanê de wê, di wê temenê de wê, hinekî wê li wê bihizirê. Felsefe wê, dema ku wê li gîyanê wê bihizirê wê mijara gîyanê wê weke têtînek dervî derka me wê weke 'objeyek'ê wê bikê wê fahmbikê. Wê li ser wê temenê de wê bikê ku wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, têtîna gîyanê wê weke objeke fenomenî a bi serê xwe wê li wê bihizirê wê werênê ser ziman. Lê wê dema ku em wê di wê çerçoveya wê têtîna 'hundurîn' a derûniyê de wê hilde li dest wê çendî wê lev bikê? Di aslê xwe de wê, di wê temenê

de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin ku wê mijara hundirînê wê, di wê temenê de wê, weke dûnya mirov a ku mirov wê weke dûnya derve wê her tiştê wê di wê de wê di xwe de wê bi wê bijî bê. Lê tenê farqek wê di wê de wê hebê. rêgezên ku wê di dûnya derve de wê bûhûrîner bin dikarin di ya me ya hundurîn de ne bûhûrîner bin. Gelek tiştên ku mirov di xwe di hizirê wê dema ku mirov werênê ser ziman wê karibê bi wê re levnekê. Di wê temenê de wê karibê, bi şaşî were ser ziman. Wê karibê weke rastî qadaxayekê were. Wê karibê rastî dijberîyekê û hwd were. Di wê temenê de wê, ev wê, li ser temenê cihêbûna wê re wê, di renekê de wê weke ku wê bibê bê.

Di wê temenê de wê, dema ku em bahsa wê rewşê dikin em dihên rêgez duyem a weke di çerçoveya felsefe û derûniyê de ku wê karibê bi nerînên cihê ew werina ser ziman were. E wî wê di wê temenê de wê, têngîna li ser çavdêrî û dîtbarîyê û hwd re bê. Felsefe wê, bi têngînek çavdêrîyekê wê weke xwediyê nerînekê ku ew bi wê derk dikê bê. Derûnî wê weke nerîna ya ku ew were çavdêrkirin bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê fahmkirinê wê xwe bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Felsefe dikarê di wê temenê de li ser temenê epistemoloji weke zanîna zanînê, fenomenoloji weke azmûna bi zanînê, aksiyoloji weke têngîna rewîstî û bi dîtbarîya wê gihiştina fahmkirinekê, metafîzîk weke lêgerîna li têngîna ji xwezayê wîrdetir, mantiqê û hwd re wê, bi hinek aliyên din re jî wê werênê ser ziman.

Em dikarin bêjin ku wê rewşên fîzîkî û ne fîzîkî wê yek pêwîstî azmûnê bê û ya ne pêwîstî azmûnê bê? Minaq em wê dikarin wê li ser têngîna fîzîkê û hwd re wê bêjê. Wê di wê temenê de wê, dema ku ew tişt wê bi hebûnê weke cismekê û hwd ew hebê wê dikarê wê bêjê? Wê di wê temenê de wê, yan jî em wê tenê di temenê têngînek subjektîv de wê, fahmbikê? Di wê temenê de wê ev mijar wê di aslê xwe de wê weke mijarna ku wê pêwîstî bo gihiştina nerînek baş bi wan ji gelek aliyên ve wê pêwîstîya fahmkirina wan bi felsefeyê û hwd re wê hebê.

Minaq em nûha nikarin bahsa lebratûwara felsefeyê bikin. Lê li ser zanîstê û hwd re bi temenek kirdeyî wê dikarê wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê werênê ser ziman. ber ku ew wê li ser wan azmûnên wê re wê, di reng û awayekê de ku ew di nava demê de bûna wê bi temenê bê.

Derûnî di awayekê de wê, dema ku mirov wê di awsayekê de wê hilde li dest wê, li ser temenê çavdêrkirinê bi xwandinê re wê xwediyê rengê fahmkirinê bê. Felsefe wê, di rengê de wê, hem bi xwandinê û hem jî wê di çerçoveyek giştî a nerînî de wê bi heyînên îdeayî û hwd re wê, bi wê re wê, di rengê de wê bi wê re wê weke ku wê hebê.

Di awayekê de wê pêvajoya derûniyê a fahmkirinê wê di xwe de wê li ser temenekê gûharîne jî bê. Di wê temenê de wê çendî ku wê şewayên weke sedemê û hwd wê bikarbênê jî lê wê bi çavdîriyê wê li ser dîyarde û birhankirinê li ser wê re gihiştina yaqiniyekê û hwd re wê xwediyê temenê fahmkirinê ê ku mirov wê di wê rengê de wê bi wê re wê fahmbikê bê. Gelek rewşên ku mirov di wan de weke ku wê bi xirabî bijî wê weke ji rengê fahmkirinê wê biafirê bê. Ew jî wê di wê temenê de wê di nava wê rengê fahmkirinê û têngîna bandûrê û hwd de wê, di rengê de wê, dikarê wê fahmbikê. Lê di awayekê din de jî wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê fahmbikê ku wê mijare rengê fahmkirinê wê dema ku wê, dihilde li dest bi derûniyê wê di wê temenê de wê, herî hindik wê ji du aliyan ve wê bi giring wê hilde li dest. Yek wê, rewşê weke xwe ku ew dijî û fahmdikê û hwd wê bi çerçoveya wê re wê, fahmbikê. Aliyê din jî wê di nava wê çerçoveya wê de wê li fektor û fenomenên ku ew têkiliya wan bi hevdu re heya wê, di wê temenê de wê bi wê re wê, çawa wê bandûrê wê bikê wê, bi wê rengê wê, fahmbikê. Çerçoveyek fahmkirinê a derûnî wê dikarê wê bi şibihênê hundirê kompiturê. Wê kîjan beş bi kîjanê ve girêdane wê heya û çawa têkilî û reaksiyonê dide wê, di wê temenê de wê, temenê bandûriya derûnî û encamên wê yên afrîner wê biafirênê.

Wê çerçoveya rengê fahmkirina bi derûnî wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe li ser wê re wê bigihênê li fahmkirinekê. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê, rengê fahmkirinê wê, hilde li dest wê, weke wêneyekê. Di wê wêneyê de wê, gelek rewş û kes wê karibin hebin û werina dîtin. Di wê wêneyê de wê kes kes û tiştên ku em dema ku wan dibînin em jî wan xweş dibin û zewkê dihildin wê hebin. Lê vajî wê dibê ku wê di heman wêneyê û çerçoveya wê de wê hinek kes, rewş, tişt ku em dema ku dibînin me xamgin bikin jî wê hebin. Wê demê wê, dema ku me ew dît wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, çawa wê ew wê jî wê were fahmkirin. Wêneyekê ku mirov wê hilde li dest

ku wê tiştên ji wê xweş dibê û yên ku mirov ji wan nexweş dibê ku ew di wê de hebin ku mirov dibîne wê çawa wê ji hev dûr bikê? Wê demê wê mijara salixkirinê û rewşên weke nexweşiyê çêdikin û ankû tişt û kes wan di mejî de wan gihandina li rengekê din ê fahmkirinê û bi salixkirinê û hwd re wê hanîna ser ziman wê di wê temenê de wê, karibê bibê temenekê wê nexweş dîtine bikê weke xweş dîtine? Di wê temenê de wê ev wê di derûniyê de wê weke gûharîna rengê derk û fahmkirinê jî wê were dîtin.

Ev di hundirê pêvajoyek fahmkirinê de dibê û wê di wê temenê de wê di rengekê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê fahmbikê û wê derxê li holê. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, di dema ku mirov wê, rewşekê dijî wê encamên wê nexweşiyê wê çêbikin û pêvajoyên ser wê re derbas dibin ku mirov bi derûnî xwe digihênê fahmkirinna din bi wê re wê, weke bi rengê gûharîna fahmkirinê re wê, çerçoveyek 'pêşketinê li ser wê gûharîna fahmkirinê' re wê xwe bide dîyarkirin. Yan jî wê, weke ku me li jor li gelek deveran hanî ser ziman wê, piştî me ew tişt jînkir wê dema bi jînkirina tişteke din re ew wê her li şûn wê û bikeve asta duyem û bi wê re wê, weke ku wê hinekî wê ji wê dûrketin wê di hiş û fahmkirina di bîrê de ku ew heya wê bibê re wê ew wê bibê.

Di derûniyê û pêvajoyên terapiyê de wê tişteke din jî wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê rewşa kesekê ku ew hewldaya ku ew bi hin sedemna dawiyê li jîyane xwe bê weke ku wê were salixkirin ku ew 'ketiya bêhêviyê' û hwd re wê, di wê temenê de wê, nîqaşkirinên li wan sedemên ku ew bi wan dixwezê herê mirinê re wê, bê kirin û wê di wê temenê de wê, bi pê bê xwestin ku ew bê dayin fahmkirin ku ew sedemne rast a. Lê bo wê jî wê sedemê bi girêdanên nû û hwd re wê, bîrê ser ziman. Yan jî wê, sedemê li şûna wê bi sedemna din wê sedemê bi temen bikê û fahmbikê. Kesekê ku ew bê hêvîbû û dixwezê herê mirinê wê minaq ber ku ew jin û ankû mîrê miribê dikarê wê bixwezê. Wê demê wê, bihizirê ku ew êdî bijî wê ti manaya wê bo wan wê nebê. Di dewama wê de wê, dema ku wê derûnvan bi wê û ankû wî re bi axifê wê karibê wê sedemê bi axifê û ku zaroyan wan hebin wan weke sedem bi temen bikê û werênê ser ziman. Bêjê ku ew dema ku wê bikê wê ew bikevina rewşê xirab de. Ev wê weke sedemekê bê. Yan jî wê, bi têgînên weke rewîstî û an desûrî bihizirê û bêjê ku wê 'dawî li jîyanekê hanîn pirr xirab û ne baş a. Di rewşên weha de

wê destûr û rewîst wê encamên cihê wê, karibê bide dîyarkirin. Destûr wê, karibê li wê newê hisandin û wê, derbas bikê. Lê rewîst wê, bendên wê yên girêdanê wê xorttir wê karibin di wê temenê de wê, li ser têtînanê weke yên baweriyên me re wê hebin û ew wê li wê bialiqê.

Di wê temenê de wê, mijare têtîna 'pê dana fahmkirinê' wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din wê xwe di rengekê de wê, bide dîyarkirin. Têtîna pê dana fahmkirinê wê di wê temenê de wê, bi wê re wê bi wê weke têtînek ku ew xwe bigihênê fahmkirinek ku ew xwe li wê bigirê û wê rewşê nekê. Yan jî bi wê rewşê xwe bigihênê sedemên ew wê nekê. Xwe pê dana fahmkirinê wê giring bê ber ku wê, kes wê bi xwe wê bikê. Hertimî wê kes bi kesên din re wê nebê. Bi tenê jî bê. Wê dema ku kes ew biryar da wê hingî wê, weke ku wê domandina wê di jîyanê de wê xwe bide dîyarkirin. Ev rewş wê, di rewşa derûniyê de wê, hinekî wê weke rewşên ji zêhnê qaviztina li zêhnê din jî bê. Yan jî wê weke ji fahmkirinekê bûhûrîna li ya din bê.

Ev rewş wê, di wê temenê de wê li ser temenekê felsefeyî wê mijarê wê li ser têtînek fizyolojikî wê bikê ew bigihênê li fahmkirinê. Fizyoloji bi nerînekê wê weke di nava zêhn û bedenê de wê, çerçoveyek fahmkirinê wê biafirênê. Di wê temenê de wê, têtîliya nava beden û zêhnê wê, bi wê re wê bixwezê ku ew wê fahmbikê. Lê di wê temenê de wê ahenge nava zêhn û bedenê ku mirov wê fahmbikê wê, di wê temenê de wê karibê gelek têtînanê ji hev cihê bide me. Me di nava jîyane xwe ya asayî de pirr caran bihîstiya ku mirov divê ku bi rûhî û bedenî xwediyê tendûrûstek baş bê. Aliyek ne baş wê çawa wê bandûrê li ya din jî wê bikê wê, dikarê wê bi gelek aliyên wê li wê bihizirê û wê fahmbikê. Kesekê bi zêhnî weke astengdar wê çawa wê xwediyê rewşek funksiyonî a bedenî û ankû fizîkî bê wê, were dîtin. Yan jî wê, kesekê ku ew ne bi zêhnê xwe lê bi bedena xwe xwedî asteng bê wê, bi heman rengê wê çawa wê, weke ji nava jîyane asayî wê şûn bimênê û ev wê çawa wê rewşên weke yên derûnî, rewşên weke stressê, depresyonê û hwd herî hindik wê bi pê re wê biafirênê wê dikarê li wê bihizirê. Di wê rewşê de wê, mirov dibînê ku wê weyna aliyê zêhnî wê di nava rewşa têtîliya zêhn û bedenê de wê, weke zêdetirî wê xwe di temenekê de wê bide dîyarkirin. Wê di awayekê de wê, felcbûna funksiyonan bi tevgerî wê biafirênê. Dema ku mirov wê nexwezê tiştêkê bikê

wê heya mirov wê neçê ser wê. di wê temenê de wê kirin jî wê weke 'bêdilî' û hwd re wê karibê were dîtin. Wê encamên wê yên fizikî ne tenê wê weke bi kêmî kirn, bi bêdilî kirin û hwd re wê bibê. Wê bi wê re wê, bi temenê weke bi stress û depresyonê û hwd re wê, di regekê de wê xwe bide dîyarkirin.

Ev di nava jîyanek civaknasî de xwe di regekê de wê bi rewşên jîyanî re wê bide dîyarkirin. Encamên bi jîyane me ya civaknasî re jî wê xwe bide dîyarkirin. Têkiliya nava derûnî û civaknasiyê ku em di dewama wê de bi gotinekê wê werênina ser ziman wê, civaknasî li pergalekê ku ew mirovan rêve dibê dinerê bê. Lê derûnî wê li şêwa û rengên xwe bixwe bi rêvebirinê binerê bê. Civaknasî wê bi zêdeyî li awayên temenî wê binerê. Wê bi wê re wê xwediyê çerçoveyek fahmkirinê bê. Têkiliyên nava civaknasiyê û derûniyê li ser mijaran dikarê minaq weke mijarên nijadperestiyê, pirsgrêkên zayendî û hwd re wê, li wê bihizirê. Ber ku ev wê çendî wê bi temenek çerçoveyî a civakî re wê werina kirin wê xwediyê temenekê keseyetî jî bin. Keseyet wê xwediyê hem wateyek civaknasî bê û hem jî derûnî.

Di wê rewşê de wê bi derûnî wê mirov çî di xwe de dikê, dixwezê bijî, bêjê, werênê ser ziman û hwd wê bi wê re wê karibê li wê bihizirê. Wekî din wê di wê rengê de wê, her tiştên ku me hanîna li ser ziman em di wê temenê de bi nerînek civaknasî dikarin wê bi têgînek berpirsiyarî wê werênina ser ziman ku wê her tişt bi têgînî wê, xwediyê rewşek ku wê bandûrê bi herênî û ankû neyînî wê li kesê hemberî me wê bikê jî bê. Di wê temenê de wê, mijara bandûrê wê di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di wê dîmenê de wê, derûnî wê zêdetirî wê bi ya hundir ve girêdayî weke hertimî wê, di nava têgînên bi bandûrî de wê bijî. Ber vê yekê wê, ji awayekê gelemperî zêdetirî wê weke çerçoveyek teybetî wê hertimî wê di regekê de wê weke ku wê were dîtin û fahmkirin. Têgînên weke yên felsefeyê, civaknasî, ramiyarî û hwd wê, ber ku wê hertimî wê di çerçoveyek giştî de wê, werina dîtin wê di wê temenê de wê weke ku wê di bin reng û dîmenek gerdûnî de jî wê weke ku wê xwediyê awa û regekê fahmkirinê jî bin. Têgînên weke derûnî li gorî xwezayê wan wê, ne zêde wê karibê bi ramiyarî û hwd wê werênina ser ziman lê wê di nava wan de wê, li ser temenê bandûrkirinê û hwd re wê xwediyê temen û çerçoveyek

fahmkirinê a bingihînî bê. Ku ramiyarî, civaknasî, felsefe û hwd wê weke çerçoveyna giştî, gelemperî û ên asta jor û bilind bin wê têtînin weke derûniyê jî wê di rengekê temenî, bingihînî ên asta jêrîn û hwd re wê, xwe di awayekê de wê bi wê re wê, di wê rengê de wê, weke ku wê bidina dîyarkirin.

Di nava têtîliyên jîyanê de wê pergalên hizirî wê, di wê temenê de wê bandûrê li rengên derkkirinên me wê bikin. Minaq wê di roja me de wê bê bawerkirin ku wê pergalên têtîlidanîne ên weke bi teknolojiyê û hwd wê, derûniyê wê bi xwe re wê, bi gûharînenin. Di demên berê de wê, dema ku wê nameyek wê kesekê şandina wê ji ya roja me wê bi sabirtir wê, tevgerîya ba. Di wê temenê de wê ragihandin wê, di awayekê de wê, di nava xwe de wê çawa wê pêşkeve wê, bi wê re wê, awayekê wê di jîyane mirov de wê biafirênê. Mirov wê çendî ku wê bêjê ku wê ew wê, minaq tenikê û rêyên ragihandinê wê li gorî xwe wê bi adilênê wê, bi wê re beremberî wê ew jî wê xwe li gorî wê bi gûharênê û bi awa bikê. Di mijara derûniyê de wê aliyekê din wê, bi wê re wê, têtîna derrûniya serkevîne û hwd re wê xwe bide dîyarkirin. Ku mirov di derbarê zanînekê de xwediye zanîne bê û wê pêkbênê ew hêst wê di wê temenê de wê me bigihênê derûniyekê ku em dikarin wê pêkbênin. Bi têtîna derûniyê wê dema ku mirov bihizirê wê dikarê wê bêjê ku wê derûni wê li ser temenekê fîzîkî û hevdu wê di çerçoveya beremberî hevdu wê hebûna dualiyan û têtîliya wan a bi hevdu re wê, di temenekê objektîv de wê xwediye çerçoveyek hebûne bê. Her çendî ku wê li ser temenekê zêhnî û hundurînî û hwd re wê bê ser ziman û ankû wê li ser temenekê 'gîyanî' û hwd wê were salixkirin jî lê ew temenê wê ye bedenî û ankû fîzîkî nebê wê ew jî wê nikaribê ji wê were bahskirin.

Derûnî wê, dema ku wê pêvajoyên xwe yê fahmkirinê wê li ser temenê zêhnê û pêvajoyên wê yê fahmkirinê wê pêşbixê wê, di wê temenê de wê, di nava xwe de jî wê, salixkirinê cihêyî wê bikê. Bi serê xwe weke zanistekê pêşketina wê, hinekî jî wê bi wê ve wê girêdayî bê. Minaq wê, derûnî wê bi zêhnê û pêvajoyên wê yê fahmkirinê ve wê girêdayî. Di dewama wê de wê pêşketina têtînen weke 'psikyatriyê' ku wê pêşkeve wê, di wê temenê de wê, dualisma derûnî wê li ser temenê zêhn û bedenê wê bi xwe re wê biafirênê û wê bi wê re wê bidest hizirkirinê wê bikê. Psikyatrî di awayekê de wê, di nava wê dualiteya zêhn û bedenê de wê aliyê

bedenê û rewşên wê yên tendûrîstî û hwd wê lêbikolê û wê fahmbikê. Di wê temenê de wê, dualisma derûnî wê di wê temenê de wê, bi derûniyê bi zêhnê û psikyatriyê wê, bi bedenê re wê, bi salixkirin û alaquadarbûyînê re wê, di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê bikê mijare hizirkirinê.

Di wê temenê de wê dualisma derûnî de mijarê mirov dibê ku wê hinekî din wê li ser wê bisekinê û wê fahmbikê. Di aslê xwe de wê, weke ku wê çawa ku wê di nava felsefeyê de wê, beşkirina bi gîyan û bedenê wê, were kirin wê di wê temenê de wê, di nava têtîna derûniyê de wê, were kirin. Li vir wê, di nava wê dualiteyê de wê de wê, gotinek astbilind ku wê gotina derûniyê û psikyatriyê di wê temenê de wê hilde li nava xwe wê nebê. Lê di nava têtîna derûnî û psikyatriyê de wê, li ser temenê zêhn û bedenê re wê beşbûn û kifşkirinên qadên lê hizirkirinê û hwd wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê din wê karibê wê, weke têtînekê were fahmkirin bê.

Di wê temenê de wê rewşên xirab ên zêhnî li ser temenekê fîzîkî kifşkirina wan û bi wê re rêyên başkirinê û ankû dermankirinê pêşxistina wan wê di çerçoveya têtîna başkirina deriyê de wê, di nava çerçoveya psikyatriyê de wê were dîtin û ser ziman. Gotinên weke 'pisporên tendûrûstiya gîyanî' wê, di wê temenê de wê, werina bikarhanîn. Di çerçoveyekê de wê, psikyatri jî wê weke çerçoveyek başkirina fîzîkî wê di awayekê de wê, di nava têtîna tendûrûstiyê a demên hemdem de wê, cih bigirê û wê were dîtin.

Di aslê xwe de wê, mijara psikyatriyê ku mirov wê, di wê temenê de wê, hilde li dest wê, qadên ku ew li ser wan pêşdikevê ên weke newroloji, derûnî (û ankû psikoloji), tendûrûstî, biolojî, biokimya û farmokoloji û hwd re wê, bi temen wê were dîtin. Di wan qadan de wê li ser wê re wê bê hizirkirin. Wê bi temenekê cerbî û azmûnî wê xwediyê pêvajoyên pêşketinê ên li ser têtîna nexweşiyên zêhnî û hwd re bê. Di awayekê de wemijare newrolojiyê wê, di nava derûniyê de wê, weke têtînek temenî a fahmkirinê ku wê bi fizyolojikî û zêhnî wê bicih bibê bi temenê psikyatriyê û hwd re wê bibê.

Di wê temenê de wê, di nava derûniyê de wê li ser nexweşiyên wê pêşxistina ceribandinan û hwd wê di navendek lebratuwarî û hwd de wê, bi newrolojikî wê bibê. Pêvajoyên wê yên pêşketinê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, xwe di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ber ku wê psikyatri wê li ser temenê xûy, bertek, bandûr û hwd bi temenê fîzîkî wê li wê binerê wê ji wan wê

gavê biavêjê û wê bixwezê ku wê bigihijê fahmkirinên zêhnî û hwd re wê, di wê rengê de wê, bi temenekê fîzîkî wê xwediyê çerçoveyek fahmkirinê bê.

Di nava psikyatiyê de wê, têtîgînên weke li ser derman û ankû farmokolojiyê û ankû bi têtîgînek etiolojik a mantalist weke şêwayên wê yên nêzîkatiyî wê bîn dîtin. Kesên weke psikyatrîst wê, di awayekê de wê, di demên başkirinê de wê, bi nêzîkatiyên cihê wê, gelek stretejiyên başkirinê wê bikin bîna cem hevdû. Li ser rewşên weke yên hildana dermên wê, rêyên din ên weke teknikên başkirinê, bi fîzîkî, zêhnî û hwd wê werina li wan hizirkirin û wê bi hevdû re wê, di çerçoveyek başkirinê de wê bikin ku ew werina biarhanîn. Minaq têtîgîna derûniya hûmanîst wê, rewşa giştîya hevgeriya nexweş wê, li berçav bigirê û wê, bi wê re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê. Wekin din wê teknikên weke bi rêyên xwe kifşkirinê û hwd re wê bikê ku ew wê, pêşbixê û temenê başkirinê bi zêhnî û hwd di temenê pêvajoyên gûharandinê û hwd de wê pêşbixê. Minaq rêyên weke bi rêyên xûzaniyê wê, di temenê weke bi rewşên derhiş û hwd re wê, bi rêyên weke hoyandina mejî li rewş, tişt û hwd re ku wê çawa wê bi terepeotîkî pêşbixê. Di wê temenê de psikanalîzm wê li ser pêvajoyên zaroktiyê, rewşên mantiqî û ne mantiqî, derhiş û dernehiş û hwd wê, bi wan re wê, pêvajoyên lêkolîn, fahmkirin û hwd wê bikê ku wê pêşbixê. Di rewşek newrotîkî, nexweşiyek zêhnî û hwd re wê, li gorî wê karibê temenê wê heta zaroktiyê herê. Ber vê yekê wê zanîna van pêvajoyan jîyankirina wan, rengên fahmkirina wan û hwd wê li ser wê bisekinê. Kesek, minaq ku ew ji demên zaroktiya xwe hertimî xwe piçûk dibîne û wusa mazin dibê wê, dema ku wê, mijar bi derûniya wê re wê were hildan li dest wê, di wê temenê de wê çima û ber çî û li ser çî sedeman ew xwe wusa dibîne, û çî bûya sedem û hwd wê, bi wê re jî wê bixwezê ku ew, ji aliyê psikanalîzmê ve li wê bihizirê.

Psikanalîzmê mirov dikarê wê li ser du temenan wê hilde li dest, temenê pêşî wê bi temenê psikanalîzma teorîkî û ya pîretîkî û ankû kirinî wê li wê bihizirê. Psikanalîzma teorîkî wê, pêvajoyên wê yên rûdayîn û pêşketinê wê li ser zêhnî û çerçoveya wê re wê bixwezê ku wê şîrove û fahmbikê. Aliyê pîretîkî jî wê bi wê re wê bi temenekê ceribandîne wê bixwezê ku ew bi çavêdêriyên xwe wê bikê. Têtîgîna azmûnê a aliyê teorîkî û ya ceribandîne a aliyê pîretîkî wê di rewşa giştîya têtîgînek psikanalîst a giştî de wê bikê ku ew

bigihijê li hev û di awayekê de ew bi hevdû re temenekê fahmkirin û pêşketinê bide çêkirin.

Li ser wê temenê de wê kûrbûna ku wê bi temenê teorikî û pîretikî wê were kirin wê di demên hemdem de wê rê li pêşveçûnên bi têtînen psikyatriyî ên weke bi beşên wê yên bi navê 'psikyatriya tendûrûstî', 'psikyatriya zarok û dema balixbûnê', 'psikyatriya newrolojikî a klinikî', 'geriatrik psikyatri', 'psikyatriya biolojikî', 'psikyatriya civakê', 'psikyatriya navenda çandî', 'psikyatriya fêrbûnê', 'psikyatriya pîrsgirêkên pêşketina newrolojikî', 'psikyatriya newrolojikî', 'psikyatriya civaknasî' hwd wê, weke van bi gelek aliyên din re wê, temenê kûrbûnê wê bi wê re wê biafirê û wê di dewama wê de wê beşên din ên ku wê bi wê re wê bibin wê xwe bidina dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, di çerçoveya hemûyan de jî wê, di aslê xwe de wê li ser temenekê fîzîkî wê psikyatri wê, di wê temenê de wê, di reng û awayekê de wê, bi pêşketina xwe re wê bide dîyarkirin. Li gorî min psikyatriya pîretikî û teorikî wê di wê temenê de wê weke aliyekê kûrbûnê a giring a temenî wê di wê çerçoveyê de wê, karibê li wê were hizirkirin û fahmkirin. Ber ku ev aliyên wê yên ku min li jor hinek ji wan bi navkirin wê tenê weke hinek encamên wê yên pêşketinê ên ku mirov wê fahmbikê bê.

Di dewama wê de wê, ji aliyekê din ve jî wê li ser temenê wê yê dîrokî, antropolojikî û hwd re jî, di awayekê de bi pêvajoyên hizirkirinê ên weke felsefeyê û hwd re wê, di rengekê de wê, li wê bihizirê. Di her aliyê de wê psikyatriya hizirkirinê wê di wê temenê de wê weke gotinek li ser wê pêvajoya hizirkirinê a bi zêhnî û fîzîkî wê xwe di rengekê de wê, bide dîyarkirin. Psikyatriya hizirkirinê wê di wê temenê de wê, di çerçoveya pêvajoyên hizirkirinê û encamên wê de dikarê li wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, pêvajoyên hizirkirinê bi encam û şewayên wê re wê dîsa li ser wan encamên ku wê bi wê biafirin re wê karibê bi temenekê fahmkirinê were hanîn li ser ziman.

Di aslê xwe de pêvajoyên fahmkirinê ên li ser temenê hiş û zêhnê ku wê bi pêvajoyîn testkirinê û hwd re jî wê werina kiriin di wê temenê de wê weke aliyekê encamî dikarê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di çerçoveya têtîna psikyatriya hizirkirinê de hemû pêvajoyên me yên hizirkirinê hem bi çerçoveya û dîroka kes û hem jî bi giştî û çerçoveyek gelemperî-gerdûnî û hwd de wê di berçav de

wê derbas bikê û wê fahmbikê.

Di aslê xwe de wê, dema ku em mijare psikyatriyê wê di wê temenê de wê li ser temenekê derûnî wê fahmdikin wê aliyekê din jî wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê çendî ku wê di temenê têgînek zêhn û bedenê de wê, xwediyê temenekê fahmkirinê jî bê lê wê di şêwayekê din de jî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Mînaq kesekê ku ew bi nexweşîyek din weke birindarbûnê û hwd re ku ew hat nexweşxanê û ket pêvajoya dermankirinê de wê ew pêvajo wê wê bi temenekê derûnîya psikyatriyê jî mirov wê karibê wê fahmbikê. Gotinên weke 'nexweş divê ku ew bixwezê ew baş bibê' wê di wê temenê de wê ji aliyekê hesan ve wê, weke gotinna ku mirov dikarê wê bi wê re wê fahm bikê û wê werênê ser ziman bê.

Weki din bo nexweşîyên zêhnî razandinên li nexweşxaneyê jî mirov dikarê di wê temenê de weke aliyekê wê yê din wê werênê ser ziman. Psikyatri wê, kengî wê, bi gotinî wê di wê temenê de wê karibê were bikarhanîn. Wê dema ku wê di gelek awayan de wê, heta rêjeyekê têkiliya mejî û hişkirina ji derve ku wê ji hev qût bibê wê, bi wê re wê karibê li wê were hizirkirin. Mînaq wê di wê temenê de wê di nava civakê de wê rewşa weke ya nexweşîyên zêhnî wê di nava civakê de wê bi gotina 'dîn' re wê, were ser ziman. Hê di demên kevnera de wê, nexweşîyên zêhnî wê, li ser temenê neasayibûnên ku mirov bi tevgerên xwe re didê dîyarkirin re wê hin bi hin wê were kifşkirin. Di wê temenê de wê temenê neasayiyên fîzîkî wê nexweşîyên zêhnî û hwd wê, hin bi hin wê bi wê re wê di wê temenê de wê bên kifşkirin.

Di wê temenê de wê bi hizirkirinên li ser dîroka hizirkirinê re wê bi wê re wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de li kurdistanê û herêmê wê, filosofên weke zakariya razî wê di wê temenê de wê dema ku mirov hizrên wan bi mejuya wê re hilde li dest wê karibê werênê ser ziman. Wê li ser rewşa sînîran, rûhiyet û rewşa gîyanê û hwd re wê li ser wê bisekin in.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mirov dibînê ku wê di demên kevnera de wê li kurdistanê wê, li rewşa ahenge mirov li ser temeneê mantiqî û rasyonel axifin, bertek nîşandan, gembûna laş, rewşên xewgirtinê, têkiliyê û hwd wê, bi wê re wê, di rengekê de wê bi wê re wê li wê werina lê hizirkirin. Di wê mijarê de wê, mirov

dibînê ku wê têtînek psikyatriyî a civakî wê, di wê temenê de wê, hin bi hin wê, di rengekê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Di çerçoveya mijara dîroka psikyatriyê de ku mirov werênê ser ziman wê dikarê wê bêjê ku wê, li ser rewşên gîyanî û hwd re wê bi çerçoveyek têtîni a nexweşiyê re wê bê hildan li dest. Di demên zû ên destpêkê de wê bahsa rewşên xirabûna bi gîyanê re wê were ser ziman. Bi morfolojikî wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşên weke ketina gîyanên xirab di laş de jî wê di demên zû ên wê de wê karibin bi wê re werina ser ziman. Di demên kevnera de wê, li ser rewşên fîzîkî, ahange fîzîkî û sedemên wê yên zêhnî û hwd re wê bê dîtî ku wê were hizirkirin. Di wê temenê de wê, were dîtî ku wê bi têtînek mantali wê mijar wê were/bê hildan li dest.

Di demên serdemên navîn û demên ronansansê de wê li ser têtînek xwenûkirina mirovî re wê mijar wê bi têtînen weke bi rêyên başkirinê ên weke şefkatê, nêzîkatiyên baş û hwd re wê bê hildan li dest. Di wê temenê de wê, di nava xwezayê mirovî de wê, bi têtînek serbest û mirovî re wê mijar wê bê hildan li dest. Kesekê ku ew ne di hişê xwe de bê û ew kirinekê bê wê, di wê temenê de wê, çawa wê lê were nêzîkkirin wê li wê were hizirkirin. Mirov dema ku ne di farqê de û kirinekê bikê wê weke li mirov marûz were dîtî wê dîtî û nerîn wê pêşkeve. Di hişbûna xwe de kirin wê weke kirina li berçav were girtin wê bi wê re wê pêşkeve. Di aslê xwe de wê, di nava çandên rojhilatî de wê qadaxa kirina madeyên hişbir û rewşên weke şarabê û hwd jî wê, di wê temenê de wê ber ku wê hişbirinê ji mirov wê bikê wê ber wê sedemê wê ew wê qadaxaya wê bê kirin. Li xwe bûn û di hişê xwe de bûn wê weke aliyekê wê yê giring wê di dewama wê de wê were dîtî. Li ser wê temenê têtînen weke yên frenolojikî jî wê bèn pêşxistin ku wê nîşanaka wê hebê ku kes temenê zîrar dayina li xwe û ankû kesekê din hebê ew were girtîkirin. Li gorî wê meji wê uzwe zêhnê bê. Meji wê ne weke uzwekê homojen bê. Wê li gorî wê uzwek bi dîtbarî mazinahiya wê wê nîşanaka hêza wê jî bê. Meji di temenekê zêhnî de ku ew li wê were hizirkirin wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, ne tenê weke uzwekê temenê zêhnî wê hebê. Wê bi wê re wê, mejiyê tîpolojîya mejiyê zêhnî wê, bi wê re wê dema ku em li ser giştî û hevgerîniya laş hemûyî re wê li wê bihizirê, wê karibê wê di

wê temenê de wê, di şêwayekê naqşî de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Çavkanî:

*Storrow HA (1969). Outline of Clinical Psychiatry. New York: Appleton-Century-Crofts.

*Koenig HG (2005). "History of Mental Health Care". Faith and Mental Health: Religious Resources for Healing. West Conshohocken: Templeton Foundation Press

*Dumont F (2010). A history of personality psychology: Theory, science and research from Hellenism to the twenty-first century. New York: Cambridge University Press.

*World Health Organization (1992). The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines. Geneva: World Health Organization

*Bynum W, Porter R, Shepherd M, eds. (1988). The Asylum and its psychiatry. The Anatomy of Madness: Essays in the history of psychiatry. 3. London: Routledge.

- *Suman F (2010). Mental health, race and culture (3rd ed.). Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- *Gask L (2004). A Short Introduction to Psychiatry. London: SAGE Publications Ltd
- *Jean, Piaget;(1974) barnet psykologi, cappelen damm(på norsk=bi norweci- 1974)
- *Jose Luis Bermudez(2005), Philosophy of Psychology : A Contemporary Introduction, Taylor & Francis Ltd
- *Freud, sigmund(1919), A Child is Being Beaten: A Contribution to the Origin of Sexual Perversions
- Freud, sigmund(1922), Medusa's Head
- ***Nyeng, frode**(2003) Eksistensens filosofi: om frihet, angst og mening i eget liv, Abstrakt
- * Allen, C. and Bekoff, M. (1997). Species of Mind: The Philosophy and Psychology of Cognitive Ethology. MIT Press
- *Block, N., Flanagan, O. and Guzeldere, G. eds. (1997). The Nature of Consciousness. MIT Press.
- *Boyd, R. (1973). Realism, underdetermination, and a causal theory of evidence
- *Chomsky, C. (1986). Analytic studies of the Tadoma method: language abilities of three deaf-blind subjects. Journal of Speech and Hearing Research, 29.
- *Chomsky, N. (1959). Review of Verbal Behavior by B. F. Skinner. Language, 35.1965. Aspects of the Theory of Syntax. MIT Press.
- *Curtiss, S. (1977). Genie: A Psycholinguistic Study of a Modern-day Wild Child. Academic Press.
- *Grunbaum, A. (1984). The Foundations of Psychoanalysis: A Philosophical Critique. University of California Press
- *Happe´, F. (1994). Current psychological theories of autism. Journal of Child Psychology and Psychiatry
- *Hume, D. (1739). A Treatise of Human Nature
- *Marks, karl(1867), kapital, velum 1.
- *Kosslyn, S. (1994). Image and Brain. MIT Press

Abdusamet Yigit, kurdistan, cizirabota, salên 2010-11